

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

III. évf. 2. szám
1992. április
39,— Ft

Társadalom
fegyveres erők
nélkül?

Élő
Nemzeti Kincs
(interjú)

Egy elhallgattatott
hittudós

Mese —
ezúttal nemcsak
a gyerekeknek!

Ifjúsági rovat

Mi fán terem
a közösség?

Környezetvédő
Nyugat?

Gergely G. András

Elpídiá

avagy álom és ének egy országról,
amelynek nincs rendőrsége és hadserege

Aszalós Jánosnak, tisztelettel.

Ez a régiek módjára megfogalmazott cím már magában foglalja ennek az írásnak tartalmát is, műfaját is, sőt talán célját is.

Ha tartalmilag nem is különösebben, formailag mindenképpen Morus Utópiája volt e cím *ihletője*. Utópia azt jelenti: Seholsincs ország. Az Elpídiá a görög *elpisz* szóból származik, amelynek jelentései: vélemény, hit, várakozás, remény — s annak az országnak a neve, amely pillanatnyilag ugyan még sehol sem létezik, de létrejöttének lehetősége eleve nem zárható ki, mi több: éppen létrehozása céljából tartózkodunk e bolygón. *Hisszük*, hogy ez az ország megvalósítható, *várjuk* is megvalósulását, mert *reméljük*, hogy egyszer létrejön. E *véleményünkkel*, *hitünkkel*, *várakozásunkkal* és *reményünkkel* nem állunk egyedül, hiszen úgy látjuk, ha kevesen is, de mindig voltak olyanok, akik látták-őrizték-hirdették az álmot e jövőbeli országról, Mikeás prófétától és Ekhnaton (IV. Amenhotep) fáraótól Marx Károlyig és Konrád Györgyig.

Bizonyos értelemben *műfajt* is jelez a cím: azért csak „bizonyos értelemben”, mert nem formai sajátosságokat, hanem tartalmi vonatkozásokat takar. Az utópiák-elpídiák „műfajáról” van szó, amely mindig egy még nem létező, de „léteznie kellene”, eszményi országról szól, s amely megjelenésének formai elemeitől függetlenül mindig „ének”, mert csak az „ének” képes egyidejűleg kifejezni azt, ami nincs, de lehetne és lennie is kellene, és még oly sok minden mást is, amit szóval megfogalmazni sem lehet.

Az elmondottak talán már árulkodnak ennek az írásnak a *céljáról* is. Szándékunk

1. Jézusi alapok

A határozott névelő hiánya az alcímbe arra akarja föl hívni a figyelmet, hogy a szóbanforgó téma nem állt Jézus érdeklődésének homlokterében, tehát tanításában csak elsórt, de azért egyértelmű utalások találhatók erre vonatkozóan, s hogy ily módon ezek az utalások a mi megközelítésünk szemszögéből nézve természetesen közvetettek.

Tételünk: Jézus *alaptalannak* (a „gerendás-szeműek” nem ítélik el a „szálfás-szeműeket”: Mt 7,3–5 — vö. Mt 18,23–33 —; a bűnösök nem ítélik el a bűnösöket: Jn 8,7), *tehetetlennek* és *károsnak* (nem képes „tisztá munkát” végezni — a konkollyal együtt a búzát is kitepi: Mt 13,29), *következőképp fölöslegesnek* (mert lesz aratás-szétválasztás: Mt 13,30) minősíti, és a maga részéről *tilja* is az ún. igazságszolgáltatást. Úgy, ahogy van, teljes egészében, vállalva ennek mindenfajta következményét.

egyfelől az, hogy őrizzük és tovább mondjuk ezt a világ tényeinek oly makacsul ellenálló álmot, megpróbálva a ma nyelvén és szövegösszefüggéseiben megfogalmazni, másfelől pedig az, hogy az álom „ébren tartásával” és hirdetésével is hozzájáruljunk annak egykori-mielőbbi valósággá válásához. Mert „Elpídiá” nem tőlünk függetlenül jön majd el, hanem csakis a mi munkálkodásunk révén valósulhat meg.

Azt szeretnők tehát az alábbiakban elmondani, hogy az emberi természetnek olyan társadalmi berendezkedés felel meg, amely „belpolitikájában” lemond az (erőszakon alapuló) ún. igazságszolgáltatásról, „külpolitikájában” pedig a hadviselésről, s amelynek következképpen nincs rendőrsége, nincsenek bíróságai és börtönei, és nincs hadserege, sem állandó, sem alkalmi, sem békeidőben, sem (ellene viselt) háborúban. — Ugyanakkor az elpídiá műfaj lehetővé teszi számunkra, hogy lemondjunk a „teljesség igényéről”.

A következőkben először azt szeretnők megmutatni, hogy állításaink jézusi alapokkal is rendelkeznek, majd a hatalom természetéről ejtünk szót, hiszen mind az „igazságszolgáltatás”, mind a hadviselés elsődlegesen hatalmi kérdés. Ezután mutatjuk be az „igazságszolgáltatásról”, ill. a háborúról lemondó társadalmat, jórészt oly módon, hogy a szokásos (legfontosabb) ellenvetésekre próbálunk választ adni. Végül fölvalozoljuk annak a társadalomnak a képét, amely a „törvényes” erőszak nélkül is jól működik.

A sor elejére a hegyi beszéd általános érvényű tiltása kívánczik: „Ne ítéljetek, hogy meg ne ítéljenek” (Mt 7,1). A bírói vagy bírói jellegű ítélezés tiltásáról van itt szó, azaz olyan ítélezésről, amely az éltelt megbüntetéséhez vezet. Lk 6,37 megtoldja az előbbi felszólítást egy másikkal, amely értelmezni látszik az elsőt: „Ne ítéljetek el senkit, hogy titeket se ítéljenek el!”. Az első felszólításbeli *krinó*-val szemben a másodikban a *katadikadó* szerepel, amelynek értelméről világosan tanúskodik a hegyi beszédre oly érzékeny Jakab levél: „Elítéltétek és megöltétek az Igazat...” (5,6).

A hegyi beszéd elvi tételét félremagyarázhatatlanul fejt ki a búzáról és a konkollyról szóló példabeszéd (Mt 13,24–30, ill. ennek magyarázata — Mt 13,37–43): A világból nem szabad „kigyomlálni” = kiirtani a gonosz embereket (29.v.), hagyni kell (!), hadd növekedjenek (!!!) - éljenek a világ végéig

(az „aratásig” — 30.v.).

Jézus komolyan gondolja ezt, és *alkalmazza* is mind a „polgári”, mind a „büntetőjogi” perekre! (Minthogy a „gyomlálás” „kultúreberek” között perek formájában szokott zajlani.) — Az előbbire három példa is akad. Az egyik azt tiltja, hogy én kezdeményezzek pert és juttassam annak révén börtönbe embertársamat (Mt 18,30–33)! A másik azt, hogy az ellenem kezdeményezett perbe belemenjek: „Békülj ki idejében, még útközben ellenfeleddel, hogy át ne adjon a bírónak...” (Mt 5,25)! Hogyan? „Ha pörbe fogva el akarják venni köntösödöt, add oda a köpenyedet is” (Mt 5,40)! — Az utóbbira példát a házasságtörő asszony esete kapcsán mutatott (Jn 8,3–11), egyértelműen tanúságot téve arról, hogy az állami „igazságszolgáltatást” és ítéletvégrehajtást is helyteleníti. Ezt határozottan állíthatjuk, mivel „Mózes törvénye” nem csupán vallási okmány volt, hanem egyúttal Palesztína állam alkotmánya (és büntetőjogi törvénykönyve) is! (S ha áll ez a halálbüntetésre, akkor nyilvánvalóan fokozottan áll az összes kisebb büntetésekre is!)

Jézus *háborúellenes* felfogásáról elégségesen tanúskodik az ellenségszeretet parancsa (Mt 5,44) és az a tény, hogy nem volt hajlandó csatlakozni a megszállók ellen fegyveres honvédő harcot hirdető zelóták mozgalmához (vö. Jn 6,15 — távolabbról Lk 4,5–8). Néhány utalás erejéig mégis kitérünk két olyan problémára, amely akkoriban háborús konfliktusok lehetőségét jelezte magában.

Az egyik a szamaritánus-kérdés, amely félig nemzeti (a szamaritánusok félszidók voltak), félig nemzetközi ügynek tekinthető (elkülönültek). Zsidók és szamaritánusok kölcsönösen gyűlölték egymást és ennek megfelelően viselkedtek. Erre a zsidó Jézus az ellenségnek számító szamaritánusokat felebarátnak (gyakorlatilag: honfitársnak! — Lev 19,18) minősíti (Lk 9,51–76; Jn 4,7–26), sőt nemegyszer példaképpül állítja őket (!) a zsidók elé (Lk 10,33–37; 17,15–18)...

Még keményebb dió a római-kérdés. A korabeli zsidóság számára aligha volt fájóbb dolog a római megszállásnál, és minden zsidó számára, aki valamit is adott magára, becsületbeli ügy volt a rómaiakkal nem érintkezni és gyűlölni őket, s amint a zelóták mozgalmá és több felkelés is tanúsítja, a fegyveres ellenállás gondolata sem állt távol tőlük... Jézus viszont ezt mondja: „Ha a római legionárius — az ő törvényeik értelmében — arra kényszerít, hogy cipeld ezer lépésnyire a holmiját, akkor menj el kétannyira, kifejezve ezzel, hogy nem tekinted

ellenségnek az elnyomót (aki »ráadásul« pogány), hanem felebarátnak (= honfitársnak!)...”

Mindezt Jézus önmagára is vonatkoztatta és személyes példájával támasztotta alá: Megtiltotta övéinek a vele ellenséges magatartást tanúsító, „ösellenség” szamaritánusok megbüntetését (Lk 9,51-56 — amiben

2. A hatalom természetéről

Hatalmon itt a fegyveres erőre támaszkodó politikai hatalmasok hatalmát értjük, ezért ez a kifejezés számunkra szinonímája a következő szavaknak: állam, államhatalom, kormány — távolabbról pedig magában foglalja mindazokat, akik az így értett hatalomnak közvetlen (pl. kormányhivatalnokok, rendőrök, börtönőrök) vagy közvetett kiszolgálói (mindazon társadalmi osztályok, melyek kiváltságos pozíciókat foglalnak el, tehát a gazdagok, a vezető újságírók, rádiósok, tévések, művészek, tudósok egy része stb.).

„A hatalom természete szerint gonosz” — mondja Burckhardt. „A hatalom óhatatlanul gonosszá tesz” — mondja Kodolányi. (Tanulságos bibliai példa az utóbbira Saul király esete: 1 Sám 18–19). „Aki uralkodni akar, annak nem lehet más célja, csak a hatalom. Nem szerethet senkit, csak önmagát. Még Istene is csak az ő saját Istene lehet, aki gaztetteit igazolja” (S. Heym: Dávid király krónikája). „Aki hatalmon van, az szükségképpen irtózik az igazságtól. Megkívánja, hogy az isteni törvények is hízelgők legyenek számára” (Kodolányi J.: Vízözön).

Meggyőződésünk, hogy ezek az állítások hűen festik le a hatalom, a hatalmasok természetét (aki képes a színpalak mögé látni, egyet fog érteni), mint ahogy az is meggyőződésünk, hogy az egész ún. „törvényes rend” (nem szükségszerűen, de mindmáig ténylegesen) csak a fenti értelemben vett hatalom kiterjesztése, az állam egyik megjelenési formája, az uralkodó osztály(ok) uralkodásának adott módja. Nem titkoljuk, hogy ennek a fejezetnek legfőbb célja, hogy a „népért való hatalom” mítoszát leleplezzük, mítosz voltát, ideológia voltát igazoljuk.

Schmitt Jenő Henriknek, a századforduló nagy magyar gondolkodójának szavaival élve: „Hazugság az, hogy a törvényeket és az államokat a kisebb rablók és tolvajok megfékezése céljából találták fel. A történelem bizonyítja, hogy ellenkezőleg, az államokat hatalmas bűnözők alapították, akik, ha sikerült nekik egész országok lakosságát megfélemlíteni, akkor rablóbandájuk törvényét országos törvényre alakították át” (Állam nélkül c. folyóirat).

Lev Tolsztoj, akivel Schmitt kölcsönhatásban állt, ugyanebben az időben így ír: „A kormányok — tevékenységük módja és erőszakos céljaik szerint — éppen olyan elemekből alakulnak, melyek éppenséggel nem szentek, sőt szemtelen, durva és erkölcstelen emberek... Ezt a csúcsot mindig az az ember foglalja vagy azok az emberek foglalják el, aki(k) ravaszabb(ak) és lelkiismeretlenebb(ek) a többinél, vagy aki(k) véletlenül örököse(i) a legtolakodóbb(ak)nak és a leglelkiismeretlenebb(ek)nek” (A haza-

az is benne van, hogy Isten sem igazolja az effajta vállalkozásokat!), megtiltotta Péternek, hogy a vele szemben igazságtalanul eljáró (vö. Jn 8,46; 10,32) templomrendőrséggel szemben „igazságot szolgáltatson” (Mt 26,52), és Pilátusnak is kifejtette, hogy nem óhajt önmagának (erőszakkal) „igazságot szolgáltatni” (Jn 18,36).

fiságról). (S ha csak örököse(i) is, ne feledjük, hogy „a hatalom óhatatlanul gonosszá tesz!”)

Egybecseng az előző kettővel Kodolányi mélyeségi iróniával fogalmazott véleménye: „Mindig akadnak önzetlen férfiak, akik pillantásukat »magasabb célok« felé vetik, »nemes buzgalom« szállja meg őket hazájuk sorsáért, a szegények könnyeitől siralomra fakadnak, s mindent fölládoznak saját önzetlen hatalmuk érdekében... Mind azzal kezdte, hogy elhalmozta az isteneket ajándékokkal, óriási alapítványokat tett a papoknál, majd azzal folytatta, hogy megvesztegette az ellenfél vezéreit, katonáit — ezeket csak ígérekkel —, fölemelte az adókat, újabb beszolgáltatásokat követelt, újabb nem újabb könyörtelen felügyelőket nevezett ki, egyre több és több parasztot, iparost veretett meg, köttetett fára, dobott folyóba — s egy szép sírfelirattal végezte, hogy sohasem hazudott, mindig védelmezte az özvegyet és az árvát, könnyített a nép terhén, lisztet ajándékozott az éhezőknek, letörölte a könnyeket... Mindegyikük aljas jöttmentnek, harácsolónak, hazug csalónak, vakmerőségeiket, jogtiprásaikat, gyilkosságaikat, szerelmi tobzódásaikat, a saját fészük büzlését persze csak afféle apró botlásoknak, emberi gyengeségnek, ártatlan tévelygésnek tekintették, ha ugyan gondoltak rájuk. De nem is gondoltak. Hogyan is gondolhattak volna, mikor, jaj, szívük csordultig telt hazájuk sorsa felett érzett fáj-

3. Társadalom igazságszolgáltatás nélkül

Mindenekelőtt az „igazságszolgáltatás” néhány belső ellentmondására szeretnék rámutatni, melyek mind azt sugallják, hogy lényegében hazug dologról van szó, az „igazságszolgáltatás” természeténél fogva képtelen igazságot szolgáltatni (ha tekintetbe vesszük a jelenség teljes körét, és nem csupán szubjektív részérdekek szempontjából vizsgáljuk) — ellenkezőleg, éppen az igazságtalanságok tárháza (Summum ius — summa iniuria).

Először is: Az „igazságszolgáltatás” csak azzal foglalkozik, ami látszik, csak azokkal az esetekkel, amelyek napvilágra kerülnek. Azt a „bűnt”, amely homályban marad, nem tekinti bűnnek. Kettős képmutatás, kettős hazugság rejlik ebben: a „bűn” kritériumának annak nyilvánosságra kerülését tekinti, nem pedig egy-egy cselekedet tartalmát, másrészt csak a tetteket tartja bűnnek, az elkövetőben vagy másokban (akik szintén kiváltói lehetnek az elkövető bűnének) meghúzódó gondolatot/szándékot nem. (Erre mutat rá Jézus kétszer a hegyi beszédben: Mt 5,21–22. 27–28.)

dalommal, a hajnaltól késő estig görnyedő parasztnak sajnálatával, vérlázító igazságtalanság alatt nyögő népük ezernyi bajával” (Az égő csipkebokor).

Ha kissé drasztikusak is ezek a megfogalmazások (talán éppen azért olyan világosak), aligha tagadhatja bárki is, hogy a történelem eddigi tanúsága szerint minden államrendszer (finomabban: minden alkotmány) közvetlenül vagy közvetve, többé vagy kevésbé véresen vagy vértelenül, de mindenképpen a fegyverek erejében állt/áll fenn.

Ezért aztán, ahogyan nincsen „népért való hatalom”, ugyanúgy nincsen „a népért való törvényes rend” sem. „A bíró nem az ún. »igazságot«, hanem a mindenkori állam mindenkori jogszabályait szolgálja. Ezért tartja az állam, ezért hívják bírónak” (Moldova György: Az idegen bajnok). Tudják ezt a kisemberek is. Sánta Ferenc Az ötödik pecsét című könyvében az egyik szereplő ezt mondja: „Tanulja meg, Kovács úr, hogy mindig az a vaj valakinek a fején, amit a hatalom annak tart! Az a bűn, amire az állam meg a törvény azt mondja, hogy az állam meg a törvény azt mondja, hogy az állam meg a törvény azt mondja rá, hogy az nem bűn, akkor nem lesz magának semmi baja, és mert nem büntetik meg érte, az emberek is azt fogják mondani, hogy maga rendes, törvényisztelő ember... No, próbálja meg maga eldönteni, hogy mi a bűn és mi a nem bűn. Az a bűn, amit a nagyfejúek annak nyilvánítanak, ezzel kész a kocsi!”

Voltaképpen ennyi is elég lenne annak beláttatásához, hogy amint nincsen „népért való hatalom” és „népért való törvényes rend”, ugyanúgy nincsen „népért való igazságszolgáltatás” sem, tehát hogy az „igazságszolgáltatás” is csak mítosz, a mindenkori hatalom egyik ideológiai (s egyúttal persze nagyon is gyakorlati) támasza. De azért a következő fejezetben közelebbről is megvizsgáljuk ezt a témát.

Másodszor: Gyakorlatában az „igazságszolgáltatás” figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy egyszerűen képtelenség minden „bűncselekményt” felderíteni (csak Magyarországon évente több tízezer bűncselekmény marad felderítetlen a rendőrségi becslések szerint) — így aztán csak azok „bűnhődnek”, akiket „elkapnak”. Az igazság viszont az lenne, hogy vagy minden „bűnös” bűnhődjék, vagy egyik se.

Harmadszor: Az „igazságszolgáltatás” lényegében nem foglalkozik azzal, hogy egy-egy „bűncselekményben” ki az igazi felelős, ill. ki mennyiben felelős. Természetesen nem tagadjuk az egyéni felelősséget, de tagadhatatlan, hogy számos bűnért sokkal inkább felelősök azok, akik az elkövetőre rossz hatással voltak, mint maga az elkövető. Köznehelyesítő példa a szülők szerepe gyermekeik magatartásában, vagy — hogy egy nagyobb horizontú és horderejű példát is említsék — ha egy államvezetés egy nemzedék életén belül is négyszer-ötször változtat az általa diktált értékek rangsorán, nemegyszer úgy, hogy 180 fokos fordulatot

tesz, akkor elsődlegesen ő a felelős állampolgárainak cinikussá és nihilistává válásáért, ill. mindazokért a bűncselekményekért, amelyek ebből fakadnak. Mindezen esetekben viszont az „igazságszolgáltatás” az igazi tettesek helyett azokat ítéli el, akik többé-kevésbé áldozatok!

A *negyedik* ellentmondás (mely benne rejlett már az előzőben is): Bűn és nem-bűn igazán nem különíthető el, a bűzát és a konkolyt képtelenség szabatosan elválasztani egymástól (megmondta ezt Jézus is: Mt 13,29!), ennek következtében „igazságot szolgáltatni” (megint a jelenség egészét tekintve) csak igazságtalanságok elkövetése árán lehet! Tételünk helyessége mellett a történelem során ártatlanul elítéltek-meghurcoltak-kivégezettek végeláthatatlan sora tanúskodik.

Ötödik: Mindenfajta „igazságszolgáltatás” (legalábbis a mai értelemben vett államban) eleve hazug, mivel a „szolgáltatás” alapjául nem az igazság szolgál (ami egyébként gyakorlatilag sosem ragadható meg abszolút értelemben, tehát senki sincs a teljes igazság birtokában), még csak nem is az adott állam polgárainak közmegegyezése, hanem a mindenkor uralkodó osztály(ok) által a többiekre kényszerített „jogrend”, a mindenképpen csak részérdeket (s a kisebbség érdekét) tükröző, tegnap barna, ma vörös, holnap talán sárga (rész-), „igazság”. Ráadásul még ennek az érvényesítése is teljesen önkényes, egyszerűen szólva: „Az a bűn, amit a nagyfejűek annak nyilvánítanak...”

Hatodik: (s ez talán az „igazságszolgáltatás” egyik, ha nem „a” legsúlyosabb belső ellentmondása, hazugsága és képmutatása, s ezáltal az egyik legnyomósabb indíték teljes megszüntetésére) az, aminek van egy „objektív” és egy „szubjektív” oldala, bár a kettő szorosan összefonódik.

Az „objektív” oldal: Ha az „igazságszolgáltatás” valóban igazságszolgáltatás akar lenni, akkor elsősorban a bűncselekmények nagyságát kellene tekintetbe vennie, azaz a legnagyobb bűncselekményekkel kellene kezdenie, s úgy haladnia a közepesek, majd a kisebbek felé (ha egyáltalán maradna erre ideje-energiája), ill. a legnagyobb bűncselekményeket kellene a legsúlyosabban büntetnie, aztán a közepeseket és így tovább. A valóságban pedig mit tapasztalunk (már persze csak akkor, ha képesek vagyunk az emberekre általában jellemző „vakondtúrás-perspektívától” megszabadulni)? Azt, hogy az „igazságszolgáltatás” a „köztörvényesek” (helyes perspektívából szemlélve) jelentéktelen „bűncselekményeivel” foglalkozik, belpolitikai „békeidőkben” erre fordítja idejének-energiájának mondjuk 90%-át, aztán kerít sort a közepesen súlyos esetekre, ez tesz ki 9%-ot, s a maradék 1% jut a legsúlyosabb bűnösökre, azaz: a „közbűntényeseket” (és a „politikaiakat”) súlyosan bünteti, és minél nagyobb gazember valaki, annál inkább „futni hagyja”.

Hogy csupán két igazán egyszerű *példát* említsünk, szót sem ejtve az ezeknél számtalanszor súlyosabb esetekről: Ha valaki embertársainak rendszeres, ám „legális” megkárosítása révén (pl. „tisztességes” üzlettel) milliós vagyonhoz jut, azt a gazdagok-

nak minden társadalomban kijáró „tisztélet” övezi, ha viszont valaki lopással vagy betöréssel jut néhány ezer vagy tízezer forinthez, esetleg évekre rács mögé kerül. A másik: ha valaki hirtelen felindulásában vagy végső elkeseredésében, netán némi alkohol segítségével, beleszúrja a kést polgártársába, s „jól” találja el, őt vagy éppen tizenöt évre is számíthat, de sajátos esetekben kötélen vagy villanyszékben is végezheti — ugyanakkor az az orvos, aki az abortuszok révén pályafutása során esetleg több száz, netán több ezer magzatot mészárol le (s akit méltán nevezhetünk bérgyilkosnak, hiszen mások — az „anyák” és „apák” — helyett és pénzért végzi a gyilkosságot), az teljes „anyagi és erkölcsi elismerésben” részesül...

Egyfajta „*bűnbak-mechanizmusról*” van itt szó: Az „igazságszolgáltatás” végső soron arra való, hogy egyrészt „legális” mederbe terelje a társadalomban újból és újból felhalmozódó erőszakosságot, másrészt — s ez legalább olyan fontos — a kisstílusú bűnözők bűneinek és büntetéseinek kirakatba, újságba, rádióba, tévébe helyezésével elfedje a nagystílusú bűnözőknek, köztük elsősorban magának az államapparátusnak a bűneit, melyek az előbbieket mérhetetlenül felülmúlják.

Lássuk most a dolog „szubjektív” oldalát

(amit Jézus is leleplezett: Mt 7,3–5; 15,14; 23,24; Jn 8,7), amittől az egész képmutatása még elvetemültebbé válik, ami az „igazságszolgáltatást” velejéig és véletekig igazságtalanság-szolgáltatássá teszi, ami önmagában is elégséges ok lenne az „igazságszolgáltatás” teljes rendszerének megszüntetéséhez — amit *Camus*: A pestisben úgy fogalmaz meg, hogy a „nagy pestisesek” ítéli el a „kis pestiseseket”.

Megint csak két egészen egyszerű kis *példát* említsünk. — Az egyik: Az a bíró (nagy pestises) ítéli el a kisember-közbűntényeseket (kis pestiseseket), aki a kisemberek által megtermelt, de azoktól megvont javakból kétszer-háromszor, de nem ritkán ötször-tízszer magasabb életszínvonalon él (élősködve, tehát bűnösen), mint azok a megtévedt, elvakult, kétségbeesett, félrenevelt, gyöngye vagy egyszerűen csak primitív kisemberek, akiket elítél, sőt abból él akkora-amekkora életszínvonalon, hogy elítéli őket. Milyen jogcímen hoz ítéletet? Csakis azon, hogy „azért tartja az állam”, azért fizeti őt. (Nem is szólva arról, amit egy nyugdíjba vonult bíró mondott egy rádióriportban: „Tudja, mostanában el-elgondolkodom azon, milyen címen fosztottam meg szabadságuktól azokat, akiknek nem én adtam a szabadságot...”)

dőr/börtönőr (nagy pestises) tartóztatja le/tartja fogva (hogy erőszakoskodásairól ne is beszéljünk) a kisembereket (kis pestiseseket), aki folytonos szenvedést okoz olyanoknak, akik egyszer-egyszer okoztak szenvedést másoknak (esetleg nem is szándékosan: gázolás; esetleg nagyon is áttételesen: lopás...), sőt aki éppen abból húz búsás fizetést és azért jut soron kívül (ingyen)lakáshoz, mert folyamatosan szenvedést okoz másoknak...

Felejthetetlenül fájón-szépen mondja el ezt Camus regényében Tarrou: „Apám államügyész volt... Amikor 17 éves voltam, apám felszólított, hogy hallgassam meg egyszer... Mindazt, ami egy törvényszéken történik, éppoly természetesnek és magától értetődőnek tartottam, mint egy felvonulást vagy egy díjkiosztást... Csak egyetlen egy képet őriztem meg erről a napról: a bűnösét. Azt hiszem, tényleg bűnös volt, nem fontos, hogy miért... Ez a kis ember a vörös és gyér hajával olyan volt, mint egy fénysugártól megriadt bagoly. Nos, fölösleges részleteznem, már ebből is érthető, hogy élő volt. Én azonban hirtelen jöttem rá erre, miután mindaddig csak a »vádlott« kényelmes fogalmával mérlegeltem őt... Úgyszólván semmit sem hallottam, csak éreztem, hogy ezt az élő embert meg akarják ölni!...

Csak akkor ébredtem fel igazán, amikor apám a vádbeszédet mondta. A vörös talár elváltoztatta őt. Nem volt többé se kedélyes, se gyengéd, száján mérhetetlen frázisok nyüzsögtek, és szakadatlanul másztak ki onnan, mint a kígyók. Én megértettem, hogy a halálát kívánta ennek az embernek, a társadalom nevében, sőt azt is kérte, hogy nyakazzák le. És megkapta ezt a főt...

Ettől a pillanattól fogva borzalommal tekintettem az igazságszolgáltatásra, a halálos ítéletekre, a kivégzésekre... Az én esetem mindenestre nem az elfelment volt. A vörös bagoly volt az én esetem, az a mocskos kaland, amikor pestistől mocskos szájuk bejelentik egy leláncolt embernek, hogy meg fog halni, és mindent úgy intéznek, hogy meghaljon, miközben éjszakák múlnak, a haláltusa éjszakái, melyek folyamán nyitott szemmel várja, hogy meggyilkolják...”

Megértjük Tarrou következtetését: „Sohasem leszek hajlandó egyetlenegy indokot — érte? egyetlenegy! — sem szolgáltatni ehhez az undorító megszárláshoz... Elhatároztam, hogy visszautasítok mindent, ami készakarva vagy akaratlanul, helyes vagy helytelen indítékből öl, vagy igazolja, hogy ölnek” (A pestis).

Schmitt Jenő Henrik tovább megy ennek a „szubjektív” ellentmondásnak a megállapításánál, és azt állítja, hogy a nagy pestisese nemcsak elítélői a kis pestiseseeknek, hanem éppen a nagy pestisese a fő okai-okozói a kis pestisese „bűnének”: „A valóság az, hogy az alacsony, barbár, embertelen gondolkodásmód, mely az erőszak alapja, egyúttal a kisebb büntettek forrása. A törvényes társadalmi rendszer törvényes rablása — amely szülőke a nyomornak — és a társadalmi büntett — a gyilkosság és a tömeggyilkosság törvényes dicsőítése és szentesítése — a közérkölc romlásának alapforrása” (Állam nélkül). Csak persze „a ravaszabb és hazug banditák erőszakos és

zsarnok cselekedeteiket, gyilkosságaikat és rablásaikat az emberszeretet és humanitás fényével takarják” (uo. — vö. Lk 22,25!).

De hát — azt mondják —, mindezek ellenére az „igazságszolgáltatásra” mégis szükség van. Két fő ok miatt.

— Az egyik: „Példát kell állítani”, s ezáltal „elrettenteni” a még nem bűnözőket attól, hogy bűnözőkké váljanak. Meglehet, akadnak néhányan, akiket a várható büntetés réme visszatart, de nem ez a jellemző. A tények Vercors véleményének igazságát támasztják alá: „A börtön, a példaállítás céljából kirótt halálbüntetés — csupán a csiszolatlan kőkorszak maradványa: nem szünt meg semmit, nem gátol meg semmit. A mi korunkban sem ritkább a tolvajlás vagy a gyilkosság, mint a vandálok idejében” (Sylva). Sőt bátran állíthatjuk, hogy sokkal gyakoribb: a bűnügyi statisztikák a bűnözés ütemének állandó növekedését mutatják. Jóllehet mindenki tudja, milyen tökélyre fejlesztették már a „bűnüldözést”, következtésként milyen óriási esélye van minden „bűnözőnek” a „lebukásra”, úgy látszik, ez nemigen hatja meg a „vállalkozókat”. Nem is csoda: „Egészen más forrásból kell fakadnia az emberi lelkiismeretnek” (Vercors, uo.). Egyáltalán: a külső korlátok soha senkinek nem jelentenek igazi korlátot, a határokat kinek-kinek a számára végső fokom mindig az dönti el, mi van őbenne legbelül.

Meggyőződésünk, hogy a börtön lényegileg mindössze két dolgot eredményez: egyrészt a gonoszság magasabb fokozatait tanulhatja ki (s többnyire tanulja is ki) a bekerülő, másrészt megerősíti vagy létrehozza a valaminemü bosszú vágyát a bebörtönzöttekben. De ha ezek nem következnenek is be, egyet csak nagyon kevesen — kivételes jellemek (s hány ilyen akad a „közbüntényesek” között?!) — kerülhetnek el, nevezetesen, hogy kivonják magukat a börtön sokszoros személyiségtorzító és romboló hatása alól (a bezártság, a bánásmód, a légkör stb. miatt). Így aztán nyugodtan állíthatjuk, hogy az esetek túlnyomó többségében az az ember, aki kijön a börtönből, rosszabb minőségű, mint az, aki bement. Nem nehéz kiszámítani ennek hatásait sem a konkrét egyén, sem társadalmi környezete számára. Valóban azt kell mondanunk: a börtön nem szünt meg semmit, nem gátol meg semmit, sőt...

Mivel Isten törvényei az egyedül helyes és hasznos törvények az ember, az egyén és a társadalom számára egyaránt, ezért bátran fogalmazhatunk Kodolányival úgy, hogy nemcsak tilos, hanem fölösleges is „fegyveres csapatokat alakítani Isten törvényeinek védelmére, mert ezek a törvények bele vannak írva minden létező lény szívébe” (Az égő csipkebokor).

— Ha azonban eszerint járnánk el, így hangzik a másik, s talán a legfőbb ok megfogalmazása az „igazságszolgáltatás” szükségessége mellett, akkor ennek eredménye a teljes anarchia lenne, és ez összességében több rosszat eredményezne, mint az „igazságszolgáltatás”.

A demagógia egyik alapfeltételének minősítjük ezt az „érvelést” (a demagógia tökéletesen sikeres voltát mutatja az, hogy a nép mindenütt hittel vallja ezt a tételt, dog-

mának tartja immár, melyet sosem vizsgál felül!), és mindenekelőtt egy tényt és egy feltételezést állítunk szembe vele, méghozzá olyan feltételezést, aminek igazságát még senki nem cáfolta meg (és elméleti úton nem is cáfolható). Vercors írja: „Azokban az országokban, ahol eltörölték a halálbüntetést, a bűnözési hullám hat-nyolc hónapig emelkedett, aztán visszatért rendes szintjére. Ez áll a halálbüntetésre — és biztos vagyok benne, hogy ugyanígy történne az összes többi büntetéssel, ha az embereknek volna bátorságuk megpróbálni” (Clémentine).

Mi is biztosak vagyunk ebben, mert hiszen aki eddig nem akart lopni, rabolni, gyilkolni, az most miért indulna útnak „Hurrá, mindent szabad!” felkiáltással? Aki eddig is akart, ezután is fog. A köztük elhelyezkedő néhány százalék pedig, akiket eddig csak a büntetés félelme tartott vissza, hat-nyolc hónap alatt „kifutja magát”. — Sőt azt feltételezzük, hogy az „igazságszolgáltatás” megszüntetésével, a hat-nyolc hónap „türelmi idő” letelte után (de még a hat-nyolc év is megérné!) a bűnözési hullám nemcsak „rendes szintjére” térne vissza, hanem ez alá süllyedne — abban az esetben, ha azt az összeget, amelyet eddig a „bűnüldözés” fordítottak, mostantól a „bűnözés” valódi okainak felszámolására, gyökerében való orvoslására fordítanák, és a helyi szükségleteknek megfelelően lakásokat, iskolákat, hangversenytermeket, könyvtárakat, orvosi rendelőket, kórházakat építenének belőle, s nem feledkeznenek meg arról sem, hogy biztosítsák belőle (lenne miből!) annak a nevelésnek a feltételeit és eszközeit, amely csecsemőkortuktól úgy alakítaná az embereket, hogy felnőve ne váljanak „bűnözővé”.

Eddig az „igazságszolgáltatásnak” ún. „büntetőjogi” részéről beszéltünk, kerfűsünk most röviden sort az ún. „polgári perekre” is.

Egyrészt arra a mérhetetlen anyagi és erkölcsi kárra szeretnék utalni, amit az egyéneknek és a társadalomnak okoznak. Csupán Magyarországon évente kb. 400.000 (!) „polgári per” zajlik. Szorozzuk be ezt a számot egy nagyon (!) szerényen számított átlagos perköltséggel, mondjuk 10.000-rel, ez évente négy milliárd forintot jelent... És mennyi az erkölcsi kár?! A terjedő és egyre burjánzóbb gyűlölet, amely újabb bűnöket termel ki, melyek újabb anyagi és erkölcsi kárt okoznak... — A „polgári perek” is belső ellentmondást hordoznak magukban, ugyanolyan értelmetlenek, mint minden más per, tehát ugyanolyan fölöslegesek is. Rájuk is érvényes: „Eso után köpönyeg!” Sőt! Mint a „büntetőjogi perek”, ezek is újabb és több rosszal akarják orvosolni a meg nem történté már úgysem tehető rosszat. Egészségesebb, emberibb lenne az élet nélkülük, a megmaradó megoldatlan problémákkal együtt is.

Másrészt, mivel mindenki, aki pereskedik, azt állítja, hogy ő csak a rajta esett valódi sérelmet akarja orvosolni, Platon segítségével azt szeretnők kimutatni, hogy az „önvédelem” is belső ellentmondással terhes, elvileg is értelmetlen, tehát fölösleges (és tilos).

„Szókratész: »Azt mondjuk, hogy semmiképpen sem szabad jogtalanokdunk, vagy azt, hogy egy bizonyos fajta módon jogtalan-

codhatunk, máshogyan meg nem? Vagy pedig a jogtalankodás semmiképpen sem jó, nem is szép, s annak számára, aki jogtalankodik, mindenképpen rossz és csúnya? Tehát semmiképp sem szabad jogtalankodnunk? — *Kritón:* »Nem bizony!« — *Szókratész:* »De még a jogtalankodásra sem szabad jogtalankodással felelnünk, mint ahogyan a tömeg véli, mivelhogy semmiképpen sem szabad jogtalankodnunk?« — *Kritón:* »Úgy látszik, hogy nem.« — *Szókratész:* »No és? Gonoszit szenvedve gonosztettel felelni: ahogy ezt a tömeg helyesnek mondja, vajon igazságos-e vagy nem?« — *Kritón:* »Semmiképpen.« — *Szókratész:* »Mert hiszen, ugye, ha az emberekkel rosszat teszünk, ez az igazságtalanságtól semmiben sem különbözik?« — *Kritón:* »Igazat mondasz.« — *Szókratész:* »Tehát nem szabad viszont-igazságtalankodnunk, sem rosszat tennünk egyetlen emberfiával sem, ha bár-

mit szenvedünk is tőle!« (*Kritón*).

Természetesen nem gondoljuk azt, hogy a „bűnözés” valamilyen módszerrel teljesen megszüntethető. Amíg ember lesz a földön, lesz bűn és lesz „bűnözés” is. De azt igenis gondoljuk, hogy az „igazságszolgáltatás” intézményeire nincs szükség, nélkülük is a megszokott szinten marad vagy — a mondott feltétel teljesülése esetén — az alá süllyed a „bűnözés”, tehát nélkülük egészségesebb, emberibb társadalmi életet élhetnénk, mint amilyet velük élhetünk.

E kissé hosszúra nyúlt (nem ok nélkül, hiszen központi jelentőségű) fejezet után térjünk át fő témánk második részére, a nem háborúzó ország eszméjére. Sok minden, amit ebben, s már a második fejezetben elmondtunk, értelemszerűen ide is vonatkoztatandó, ezért itt már csak a sajátosságokra térünk ki.

4. Társadalom hadsereg nélkül

Azt képviseljük ebben a fejezetben, hogy az az ország, amely sem háborúban, sem békeidőben nem tart fenn hadsereget, és akkor sem hajlandó háborúzni, ha megtámadják, előzőnk és leigázzák — az minden tekintetben: anyagilag, szellemileg és lelkiileg egyaránt gazdagabb és virágzóbb életet élhet, mint az az ország, amelyik a megszokott és „természetes” módon (általában „önvédelemből”) háborút folytat.

Először is arra szeretnénk egy mondat erejéig emlékeztetni, micsoda erkölcsi és anyagi károkat okoz egy országnak a *hadsereg fenntartása* — akár „békeidőben” is — a fegyverkezési verseny korában (s melyik korban sem ilyen többé vagy kevésbé?). Ezt aligha kell bizonyítani. (A béke Nobel-díjjal kitüntetett Costa Rica esete rendkívül tanulságos. Ez az ország békeidőben nem tart fenn hadsereget — háború esetén „bérel” —, s a latin-amerikai országok közül egyedül itt szűnt meg teljes mértékben az írástudatlanság, és az életszínvonal is sokkal magasabb itt a többiekénél!)

Ami mármint a háborút illeti, mindenképp azt kell világosan látnunk, hogy sosem egyik nép támadja meg a másikat. Egyetlen népnél sem jut eszébe soha, hogy hódító útra induljon. „Nincs olyan nép a világon, amelynek ilyen támadó szándéka volna, mert a népek sohasem támadnak. Támadásra csak a kormányok ingerlik a népeket, amikor kölcsönösen gyűlöletet ébresztenek bennük egymás iránt. Mikor aztán lángra lobbant a gyűlölet, s a hazafias érzelmeket is sikerült felébreszteni, akkor minden ékes-szóval bizonyítják e kormányok, hogy a haza veszélyben forog, s hogy a hazát meg kell menteni” (L. Tolsztoj: A hazafiságról). — Úgy véljük, hogy ezzel egyúttal választ adunk arra az ellenvetésre is, mely szerint „hazaszeretetből kell harcolni a hazáért”. Aki így beszél, az elárulja, hogy a hazát azonosítja az éppen hatalmon lévő kormánnyal, a társadalmat az állammal. A háború sosem érdeke a hazának, sosem szolgálhatja a társadalmat, a népet, az mindig csak a „nagyfejűek”-nek állhat érdekében, mindenki más csak veszíthet rajta.

Erre jön azonban a fő ellenvetés: „Ha az

országok magukévé teszik ezt az elvet és a gyakorlatban is alkalmazzák, és mindenki csinálhat azt, amit akar, nem lesz-e ebből immár nemzetközi anarchia, míg mások mérhetetlen hatalomhoz és gazdagsághoz jutnak?”

Nos, álmodjunk egy kicsit! De előbb szögezzünk le két dolgot. Az egyik: Az államok, a kormányok sem azért indítanak háborút, mert egy vagy több népet ki akarnak irtani, hanem mindenképp újabb földterületekre vágnak, pontosabban e területek által elérhető újabb kincsekre, gazdagságra, s legfeljebb még dicsőségre, a megnövekedett hatalommal járó megnövekedett presztizsre. — A másik: Amikor most arról gondolkodunk, hogy mi lesz akkor, ha adott esetben mi csak tűrünk, aztán „jönnek a rómaiak és elpusztítják népünket” (Jn 11,48), közben ne feledkezzünk meg arról, hogy a rómaiak itt voltak, elég sokáig, és nem haltunk bele...

Tehát *álmodjunk!* Ne Rómáról és Palesztináról, hanem arról, mi lett volna akkor, ha — mondjuk — *Vietnám* nem védekezett volna évtizedeken át az amerikai „agresszorok” ellen? Először is, mit nyert azzal, hogy védekezett? A tengernyi életáldozaton és sebesülésen kívül egy rombadólt országot, amely évtizedek alatt sem fog felépülni anyagi sérüléseiből, s talán évszázadok kellenek, míg a háború okozta erkölcsi sebei begyógyulnak. Ha egyáltalán begyógyulnak az effajta sebek. Mi lett volna hát, ha nem védekezik? Ha „kenyérrel és sóval” fogadja az amerikai katonákat? Vajon géppisztolytüzeléssel és napalmmal felelték volna-e azok a barátságos fogadtatásra? (Főként, ha előre meg is üzenték volna nekik, hogy nem kell ellenállásra számítaniuk!?) Aligha! Szépen bevonultak volna a fővárosba és leváltották volna a kormányt, a rendőrség és a hadsereg vezetőit — meglehet, akasztás útján intézve a leváltást —, és saját bábjaikat ültették volna a helyükbe. Ámbár az is lehet, hogy még erre sem került volna sor, hanem megkérdezték volna az illetékeseket, hajlandóak-e immár az ő (mármint az Egyesült Államok éppen hatalmon lévő kormánya) szolgálatába állni. Igenlő válasz esetén még

a helyükön is maradhattak volna. Az eredmény — a lényeg — így is, úgy is ugyanaz: bábkormány, bábrendőrök, bábhadügyminiszter.

Miért jártak volna el így? Mert nem a „krizantém lelkű nép törvényesített írtásáért” (Váci M.: Azóta) keltek át a tengeren (amint Cortez hajóra szállásának eredeti célja sem az indiánok megszállása volt), hanem azért, hogy Vietnám földjét birtokba véve gyárakat és bányákat nyissanak, olcsó nyersanyaghoz és munkaerőhöz jussanak, a saját termékeik piaca bővüljön, és persze támaszpontot létesítsenek a nagy rivális háttérben, ha már ott vannak a szomszédban. Mindezen célok elérése érdekében mi értelme lett volna nekilátni kiirtani az egyébként nem is védekező helybéli lakosságot? Ki dolgozott volna akkor az általuk birtokba vett földeken, gyárakban, bányákban? Az anyaország polgárai aligha vándoroltak volna át e célból Ázsiába! Hogy hódításuk nyomán Vietnám kincseinek jó része (nagyobbik része?) vízszintre is Amerikába vándorolt volna? Tagadhatatlan. De ezzel együtt is a kiirtás és általános pusztulás helyett a viszonylagos jólét lett volna a „krizantém lelkű nép” sorsa, legalábbis életszínvonaluk sokszorosan fölülmúlta volna azt az életszínvonalat, amely a hadviselés eredménye lett, a háború alatt és után egyaránt. És a legfőbb evilági értéket, életüket is megőrizhették volna tíz- és százazrek. Mindenképpen jobban jártak volna tehát, ha nem védekeznek.

Mint ahogy mi is jobban jártunk volna, ha engedünk a töröknek. Ady írja egyik levelében: „Magyarország 3,5 millió lakossága az örökös harcok (és ezek velejárai) következtében 1,5 millióra olvadt, míg azok a szomszédos népek, amelyek kisebb ellenállást fejtettek ki, kevesebb veszteséget szenvedtek. Úgy látszik, az elviselés jobban szolgálja az életet, mint az öldöklés.”

Érdekes, akadt már olyan uralkodó is a történelem során — meglehet egyetlenegy —, aki így gondolkodott. *Ekhnaton* fáraó alakját és felfogását *Kodolányi* állítja elének. Az égő csipkebokor c. regényében:

„Nem folytatunk többé háborút. Soha, soha nem fogunk többé fegyvert embertársaink ellen — jelentette ki boldogan a fáraó.

— De mi történt volna, ha nem verjük le Szanaát és egész Saába lázadását? — kérdezte a meghökentet Hor.

— Semmi sem történt volna. Semmi, csupán új szerződéseket kötöttünk volna vele, nem kaptuk volna olyan olcsón az aranyat, az ébenfát, a mirrhát, a gyantát, mint eddig, lemondanánk a finom kenőcsökről, a ritka illatszerekről... Hát nem lehet opobalzsam nélkül élni? Alattvalóink milliói talán opobalzsammal illatosítják magukat napon-ta?

— Isteni uram, de mi történt volna, ha nem állnak csapataink Etiópia határán, míg Szanaát ostromoltuk, s az ellenség elárasztotta volna Felső-Egyiptomot? — firtatta egyetlen következetességgel Hor.

— Ó, testvérem, Etiópia hamarosan belátta volna, hogy csak a felelőssége, a gondja lett volna több — torkolta le a király.

— És az ázsiai népek? A barbárok? Akik bármikor szívesen előzönlének a Deltát? —

kérdezte Mózes.

— Nos, uralkodókat meggyőzzük jóindulatainkról, szeretetünkről, s hidd el, testvérem, néhány év leforgása alatt mindenről meggyőződnenek...”

Lehet, hogy e csodálatos jelenségnek, a tiszta és szelíd lelkű Ekhnatonnak sem sikerült volna meggyőznie az ugrásra kész szomszéd uralkodókat, Egyiptom népe azonban akkor is jobban járt volna, ha ellenállás nélkül hagyja, hogy megszállják. S a fáraó mindenképpen jól látta azt, hogy a történelem folyásának jobb mederbe terelésére az egyetlen járható út az általa meglátott. Ha nem lenne is megvalósítható, elvileg mindenképpen az egyetlen lehetséges megoldás. *Minden más út* gyakorlatilag is, elvileg is *zsákutca*. De Ekhnaton megoldási javaslatának van gyakorlati esélye is azáltal, amit Moldova György regényében a negyven prédikátor egyike mond lázadó társának a börtönben, aki őreire támadott: „A megadó szelídség jobb védőfegyvered lett volna, mint magasra emelt bilincsed: magatartásod elgondolkozásra készítette volna ezeket a vad katonákat, és a lelkükben bizonyára meginognak...” (Megrázó leírását és igazolását olvashatjuk ennek Sánta Ferenc Halálának halála c. novellájában!)

Igen, ez az egy lehetőség van a „vad katonák” elgondolkodtatására, ezen keresztül megintatására, s a világ sorsának jobbrafordulására. *A menekvés egyetlen lehetséges útja*: „el kell fordulnunk a hatalomtól, a fegyvertől, és meg kell találnunk magunkban s egymásban Istent, helyre kell állítanunk vele az ősi szövetséget” (Kodolányi J.: *Vízözön*). „Csak egy mód van Isten boldog birodalmának megvalósítására: a szeretet, megértés, méltányosság. Istennek nincs nagyobb ellensége a fegyvernél. A fegyver félelmet támaszt, a félelem védekezést, a védekezés támadást” (Kodolányi J.: *Az égő csipkebokor*). Amint pedig a szövegösszefüggésből kitűnik, Isten boldog birodalma nem más, mint az ember boldog birodalma.

Az elmondottak után, s tekintetbe véve a világ mindenkori, de különösen mai állapotát, aligha vonhatjuk kétségbe Gandhi életrajzírójának igazságát: „Ha kerüljük a banális demagógiát és a metafizikai szofizmákat, kénytelenek vagyunk az erőszakmentességet úgy tekinteni, mint a szervezett emberi társadalom létének egyik alapfeltételét” (J.

5. Kisközösségek hálózata

Milyen lesz Elpídia? Az „igazságszolgáltatás” megszüntetése, a hadsereg szélnelkűvé tétele és a hatalomgyakorlás egyéb intézményeinek feloszlása nem vonja-e maga után annak az elpusztítását, ami jó és ésszerű, vagyis ami erőszak nélküli a törvényekben?

Tolsztojjal ezt válaszoljuk: „Az, ami jó, ami ésszerű, tehát ami nem erőszakos a törvényekben, az igazságszolgáltatásban, a tulajdonban, a pénzügyi intézményekben, a népnevelésben, mindaz megmarad. Sőt, azáltal, hogy a kormányok durva erőszakoskodása — melynek csak önmaguk fenntartása a célja — megszűnik, egy okosabb, igazságosabb társadalmi organizáció fog kialakulni. A törvények, az igazságszolgáltatás, a közügyek, a népnevelés olyan mértékben

Pilát: Mahátma Gandhi). És magának Gandhinak az igazságát: „Az erőszaknélküliség az emberi nem törvénye, mint ahogy az erőszak a vadállatok világának törvénye. Az erőszaknélküliség nem csupán a szentek számára rendeltetett, hanem a közönséges nép számára is” (i. m.).

A most következő, utolsó fejezetben szeretnők fölvezetni — igazán csak néhány sejtető vonással — annak a remélt országnak az életét, amely felszámolta önmagában az erőszak minden intézményét.

marad meg, amilyenben szükségük van rá a népeknek, és olyan formában, amelyből hiányozni fog minden rossz, amely a kormányok mai szervezete szerint most szükségképpen benne van. Csak az fog elpusztulni, ami rossz, ami a népek akaratára bilincseket rakott” (A hazafiságról).

Milyen lesz Elpídia? Mivel az emberi együttéléshez szükséges alapvető törvények „bele vannak írva minden létező lény szívébe” (Kodolányi), bátran fogalmazhatunk így: Elpídia az egymásra épülő, ill. egymást kiegészítő, öntörvényű és önkormányzattal rendelkező *kisközösségek hálózata* lesz, amely felöleli a családi, társadalmi, gazdasági, kulturális és vallási élet egész területét.

E kisebb és nagyobb közösségek közmegegyezéssel (többségi vélemény alapján és a

kisebbség alkalmazkodásával) maguk hozzák a változtatásra mindig nyitott „törvényeket”, akár az emberi együttélést, akár a gazdasági tevékenységet, akár az együttélés területeit szabályozzák ezek, és maguk választják vezetőiket, illetve delegálják őket a nagyobb egységeket átfogó kisközösségekbe.

Valahogy úgy, ahogyan ezt — a dolognak most csak *gazdasági oldalát* emelve ki — *N.S. Swaminthan*, a Nemzetközi Rizskutató Intézet igazgatója már a mára vonatkozóan is elengedhetetlenül szükségesnek tartja: „Rengeteg olyan tervet látok, amely körvonalazza, hogy a kukoricának vagy tudom is én minek a termését egymillió tonnával növelni kell, de ezek a dokumentumok valahogy sosem említik, még véletlenül sem a farmereket. Vetőmagról beszélnek, műtrágyáról, vízről. De hát ki az, aki termel? Nem a bürokraták vagy a tervdokumentumokat gyártó hivatalokok! Az élelmet a parasztok állítják elő. — A sok millió tonna kukoricát Afrikában legalább egymillió parasztszaládnak kell megtermelnie. Ha egyetlen család gazdaságként egy tonnával növeli a termést, akkor is egymillió parasztszalád együttműködésére van szükség. Ha én tervet állítanék össze, első kérdéseim ezek lennének: »Miért is termeljen meg egymillió parasztszalád egy-egy tonnával többet? Milyen körülmények között termelhetne? Segíthetünk nekik ebben?« Legelőször is meg kell értenünk a problémáikat, a törekvéseiket. Tanácskoznunk kell velük, fér-

jekkel és feleségekkel egyaránt, s csak azután dolgozhatunk ki tervet” (Valóság, 1985/7).

Ami pedig az igazságszolgáltatást illeti, legyen elég annyit felvillantatnunk, hogy „mert őlni senkinek sincs joga, nem lesz halálbüntetés”, az egyén biztonságát „nem a fegyveres erők, hanem a közösség gyors reflexei védik”, a kabáttolvajtól „az áruházigazgató megkérdi: miben szenved szükséget, kíván-e hitelre vásárolni”, ha úgy tetszik: „a nyilvánosság szemé felváltja a büntető törvények erejét” (Konrád Gy.: A városalapító).

Milyen lesz Elpidia? Álmodjunk egy kicsit Konrád Györgygel: „Olyan városról képzelődöm, ahol a cselekvés axiómája a változtatás, s ... rólam csak velem megalkudva lehet dönteni, ahol a közösség értelmi fogyatékoságnak tartja a hatalom oszthatatlanságának elvét; ahol ... társaimmal én is elbocsáthatom az igazgatómat ... s a polgármestert ideiglenes köztisztviségére rendes munkahelyéről szabadságozóják; ahol ötleteim jogán vagyok reformer, nem azért, mert fölhatalmaztak rá ... s a rá eső köztulajdonhányad mozgatóásával az utcaseprő is szabályozhatja a nemzetgazdaságot; ahol nem kell támogatnom közpénzekből elbizakodott tisztviselők kapkodásait, nincsenek illetékesek és kívülről, nem rejtjelesfém szaktudásomat, s mert minden döntési esély kedvez vagy árt valakinek, tévedéseimet földeítő szabályrendet igényelek, velem szemben is szabad városlakót, aki a részvényáthelyezéstől az otthonába bekapcsolt elektronikus szavazókészülékig változatos közvetítésekkel nyilváníthatja akaratát ... s mert nem kell félnem a tekintélytől, nem kell hazudnom sem; ahol a szerződés kötés sportszerűen mérsékeli az elvaduló csoportmérkőzések tékozlásait, s az iskolás gyerek is kineveti a következetesség gorilla-pátoszát, amely két játékos közül a melldőngető győztest magasztalja, s a kiterített vesztes leköpi; ahol nincsenek titkok, amelyeket kémek kifürkészhetnek, a hivatalos tárgyalások jegyzőkönyvét bárki megtekintheti, sajtóértekezleten minden kérdésre válaszolva csak magánvéleményemet mondhatom, s gondosan észben kell tartanom, hogy a disznóiskolában az első tantárgy a retorika; ahol az újságok címdoldalán a gondolat fölfelezései állnak, ... senki sem írja elő mit kell szeretnem, utálnom; ahol a gimnáziumot másképp vezetik, mint a csirkefarmot, s a tanár csak annyiban tanít, hogy megosztja érdeklődését a diákokkal; ahol gondolatát mindenki kinyomtathatja, de olvasója csak annak akad, aki újat mond, ... az egész utca egyetlen faliújság, a járdára mindenki festhet, a köztereken zene szól, a városlakók környezetalkítással kedveskednek egymásnak; otthon őlni nem érény, ahol nem azért töltöm az időt, hogy esténként a lakásom ajtaján a névtáblát megsemmeljem, és egyesítve aggodalmaimkat egymás börtönőrei legyünk; ahol az apológiát önelemzésel, a törvényt hipotézissel, a szótartat körkérdéssel, a vezércikket epigrammával, igazamat ellenfelemével, önértetes kakaskodásomat saját karikatúrámmal igyekszem fölcsereálni...” (A városalapító).

Hogy mindez nem csupán a képzelet szüleménye lehet, hanem hétköznapi valóság,

sőt volt már olyan hely és idő, ahol és amikor — ha csak töredékesen, kezdetlegesen is, de — már megvalósult, s éppen magyar földön (természetesen nem zárjuk ki, hogy másutt is), azt bizonyítja Imreh István: A törvényhozó székely falu című könyve, amelyben olvashatjuk azt a 72 falutörvényt, rendtartást és végzést, amelyeket 1581 és 1847 között a székely falvak autonóm közösségei megalkottak és önkéntesen vállaltak. — Ezek a falutörvények és rendtartások a közösségi akaratot foglalták keretbe és a közösség aktív részvételére építettek. Megismerhetjük belőlük a faluközösség egykori életviszonyait, normáit, a közhatal megosztásának, a közvagyonban való részesedésnek és a közterhek együttes vállalásának formáit, a bajba jutottak megsegítésének módjait (Valóság, 1985/7).

De hasonlóra éppenséggel napjainkban is akad példa, a zsidó kibucok („csoportok”) világában, Izraelben. A kibucfelfogás elvileg tiltja a magántulajdont, a pénz közös kasszában van, akinek szüksége van rá, vesz belőle, és a parkolóhelyen az autók mindenkinek a rendelkezésére állnak. A kibucüzemek az ország leghatékonyabb üzemei (Izrael zsidó lakosságának 3,5 %-a a 260 kibucban a mezőgazdasági termelés 40 %-át állítja elő!), nem kell sztrájkoktól szenvedniük, munkaerejüket rugalmasan alkalmazhatják, már régóta az „állás-rotáció” gyakorlatát alkalmazzák, egészen a vezetőség szintjéig, egyetlen munkanélkülijük sincs. Az öregek problémáit is megoldották: Aki egy bizonyos kort elért, nem válik ki a mun-

kafolyamatból, hanem az ipari üzemben lehetőséget kap arra, hogy fokozatosan rövidülő munkanap keretében kevésbé megterhelő munkát végezzen, mint a mezőgazdaságban... (Valóság, 1985/7)

S ha mindezt és sok más hasonlót feltételezve is lesznek Elpidiában lázadások és belső konfliktusok, „az bizonyos, hogy a nép helyzete mégis kedvezőbb lesz akkor, mint napjainkban, mert a népek mai helyzeténél rosszabbat elképzelni nem lehet...” (L. Tolsztoj: A hazafiságról).

+

Befejezésül álljon itt még Vercors és Gandhi egy-egy gondolata.

„A történelmet látszólag mindig az erősek csinálják, és mégis a gyöngék, az alázatos igazak formálják ki az emberiséget, századról-századra, a maguk valószínűtlen képére, mert az erősek harcolnak és megsemmisítik egymást, míg az igazak csöndesen, korszakról-korszakra ugyanazon a csapáson haladnak mindig, és jelük kitörölhetetlenül bevésődik a földre” (A merre a szél fúj).

„Ha azzal vádolnak, hogy túlzott becsvágyó vagyok, elismerem. Ha azt mondják, hogy ábrándom sohasem valószínűsíthető meg, azt felelem: lehetséges — és megyek a magam útján tovább. Az erőszaknélküliség kitartó katonája vagyok s elég okom van rá, hogy megmaradjak hitem mellett.”

(Ezt az írást és előző számunk Beleszólt-e Jézus társadalmi kérdésekbe c. tanulmányát vitaindítónak szánjuk. Várjuk olvasóink leveleit!
A szerk.)

Az „Érted Vagyok” címén megrendelhető könyvek:

Bulányi György művei:

Keressétek az Isten Országát I–IV. (960,- Ft)

Merre menjek? — (160,- Ft)

Egyházrend — Erény-e az engedelmisség (80,- Ft)

Örököljük a Földet? (220,- Ft)

+++

Havasy Gyula:

A magyar katolikusok szenvedései 1944–1989 (230,- Ft)

Simonyi Gyula:

Szerelemről fiataloknak, házásoknak, szülőknek

(110,- Ft)

+++

Második hullám

— Válogatás a Bokor-közösség írásaiból —

(110,- Ft)

Idei 1. számunkban röviden bemutattuk az Élő Nemzeti Kincs pályázat 1991. évi díjazottjait, közöttük Szuly Lászlót és feleségét, Vigyázó Máriát, akik négy saját gyermekük mellett öt állami gondozott gyermek fölnevelését vállalták. Az alábbi beszélgetésben közelebbről is megismerhetjük őket.

Van sok öröm is!

„1948-ban az állam felszámolta a társadalmi szervezeteket, s a maga kezébe vette a gyermekvédelmet. Ennek a paternalista szemléletnek, illetve gyakorlatnak ma adjuk meg az árát. A gyermekvédelem rendszere működésképtelenné vált. Hiába költünk igen nagy összeget — évi 210 ezer forintot — egy állami gondozottra, a gyermek életre való alkalmassága, felkészültsége — a nevelők legjobb igyekezte ellenére is — siralmas.”

(Bene Béla, a Népjóléti Minisztérium főosztályvezetője. — Népszabadság, 1991. december 19.)

ÉV: Meséljetelek először arról, hogyan alakult az életetek gyerekorvortoktól kezdve!

Marika: Én a VII. kerületben, a Városliget szélén nőttem fel, a Regnum központjától három utcányira, így hát természetes volt, hogy a Regnum szellemiségébe születtem bele, mert a bátyáim már bejártak a Házba. Ők még bejárhattak. Így aztán már kicsi gyereként közösségben nőttem fel. Először egy apáca néni foglalkozott velünk, francia tanulás címén volt a lakásunkon egy kis csoportunk; később kerültünk át Emódi Laci bácsi csoportjába. Amikor ő börtönbe került, akkor meg egy teológjáról kidobott, számunkra igen fontos személy nevelt bennünket. Kamaszkorban nagyon jó hatással volt ránk, sokat tanultunk tőle.

ÉV: Ez az ötvenes évek vége, amiről beszélsz, vagy a hatvanas évek eleje?

Marika: A hatvanas évek eleje; 49-ben születtem, 51-ben már bezárták a Házat, aztán a mi lakásunkban találkoztunk, de azért kirándulások, nyári táborok továbbra is voltak. Közben jártam iskolai hittanra, még gimnáziumban is, mert ez elv volt, hogy iskolai hittanra is kell menni, példaadás okából. Nagyon gyenge hitoktatói voltak az iskolának. És végül a hetvenes szétszórás után...

ÉV: Ez kicsoda?

Marika: 1970-ben volt az utolsó papi per a regnumisták ellen; akkor eléggé szétzilálódott a társaság. Próbáltuk egybetartani, aki még maradt, és találkoztunk. Aztán 72-ben már kifelé is nézelődtem, hol talállok olyan papokra, közösségekre, akik komolyabban foglalkoznak az ifjúsággal. Így kerültem el a Rezső térre, ahol Kovács Lacival ismerkedtem meg, és ott tartott lelkigyakorlatot Bulányi Gyurka bácsi. Végül is Dombi Feri bácsi, akkori alsószentiváni plébános közvetítésével kerültem egy Bokor-csoportba huszonevesekkel, 1972-ben, akikkel mind a mai napig együtt vagyunk. Ez az ún. Fiatalok kettő. Közben férjhez mentem.

ÉV: Hol ismerkedtetek meg Lacival?

Marika: A Mátyás templomban, az énekkarban, ahová Laci is járt. Aztán befűztem szegény fejét. 74-ben volt az esküvőnk, és már vittem is magammal a Fiatalok kettőbe.

ÉV: Tehát az esküvőnél tartottunk.

Marika: Előtte voltunk házassági tanácsadáson, ahol fölítették azt a kérdést is, hány gyereket szeretnének. Előzőleg ugyan megbeszéltük, de külön voltunk bent, és külön jelentettük ki, hogy hatot. Nagyon fel voltak háborodva, hogy hogy gondoljuk mi, hogy fogunk eltartani ennyi gyereket... Így kezdtük aztán a boldog éveket.

Laci: Ilyenkor arra szoktunk hivatkozni, hogy nagy családból jöttünk, nem volt idegen tőlünk a nagy család. Legyen négy, legyen öt — legyen hat, szép kerek szám.

ÉV: Innen talán majd folytathatjuk, ha te is mondasz valamit a múltadról.

Laci: Dunaalmáson születtem 51-ben. Addig nem járhattam templomba, amíg kicsi voltam; otthon anyukám foglalkozott velem. Emlékszem sok ilyen külön adventi reggelre, amikor a többiek elmentek már a hajnali misére, én meg anyukával együtt énekelgettem, imádkoztam otthon; ez mély nyomot hagyott bennem. Mái is a legkedvesebb énekeim azok, amelyeket anyukámtól tanultam. Aztán amikor már nagyobb lettem és jártam a templomba, akkor hamar önállóodtam, másodikom koromtól kezdve ministráltam, de szinte mindennap; reggel hétre mentem, s onnan az iskolába. Utólag visszagondolva tudom, hogy milyen nagyszerű dolog volt ez. Az a

napi fél óra csend reggel, nagyon jó indítás volt. Csönd volt. A pap misézett latinul, vagy értettem, vagy nem. Lelkiségem megalapozásának ezt érzem. Hogy én miért nem maradtam ki az egész templomi buliból, mint a többi kamaszodó gyerek, annak az az oka, hogy volt, amiért járjak még; ti. akkor már kántorkodtam. Aztán ezt megpróbáltam később kihasználni a szomszéd faluban, ott összegyűjteni a hetedik-nyolcadikosokat és énekkart szervezni.

ÉV: Te hanyadikos voltál akkor?

Laci: Gimnazista, egyetemista. Bízom abban, hogy ez megtartja őket. Legtöbbjüknél így is lett, megmaradtak a hitben. Két házaspár is támadt belőlük.

ÉV: Hol jártál gimnáziumba?

Laci: Tatán. Ott is mindennap mentem templomba, ha nem is egész misére, de áldoztam, és volt 5–10 perc csendem. Utána mentem az iskolába. Aztán — már műszaki egyetemistaként — a Mátyás templom a következő állomás, ahol az énekkarból néhányan egy közösségbe tartoztak, meghívtak nyári táborozásra, s akkor az nagy élmény volt számomra; együtt lenni, énekelni, játszani, kemény túrákat végigélni; az dolgozott bennem, hogy ezt át kell adni, mint ahogy át lehet adni a kántorképző nagy élményeit is, s nemcsak a zeneiket.

ÉV: 72. ill. 74 óta jártok egy Bokor-közösségbe. A Bokor volt-e valamilyen sajátos hatással a gondolkodásmódotokra, az életetekre?

Marika: Mindig úgy fogalmaztam meg, hogy számomra a Bokor az egyetemi szint. Az ember végigjárja az iskolákat. A Regnum középiskoláig adott sokat, a Bokor már egyetemi szintet ad, tudásban is, meg a hitbeli dolgokban is. Mindenképpen befolyásolta az életrészemléletünket.

Laci: Noha nem tudtunk minden leckét elvégezni a közösségi találkozókra; feleségem az elejét nézte át, én a végétől visszafelé valamit, hogy legyen fogalmunk róla. Arra azért elég volt, hogy megtartsom és erőt adjon.

Marika: Azt is tudni kell, hogy nekem 18 éves korom óta ugyanaz a lelkiatyám, és aztán közösen is ő lett a lelkiatyánk, legalább kéthavonta rendszeresen járunk hozzá.

ÉV: Aztán jöttek a gyerekek. Azt mondtátok, hogy hatot tervezetek.

Marika: Úgy adódott, hogy csak négy lehetett. Mind a négy császárral.

ÉV: Az orvosok azt szokták mondani már a második császár után, hogy nem tanácsolják a harmadikat.

Marika: Még a harmadikba belementek. A harmadik után mondtam az orvosoknak, hogy én szeretnék még, ő bólintott, de aztán a főorvos beintett, szó sem lehet róla. Sírva mentem haza. Végül is úgy döntöttek, hogy erőszakkal ők ezt nem döntenek el. Mi döntünk el, és adjuk írásba, hogy vállaljuk a felelősséget, s így lett aztán negyedik gyerekünk is, három lány után egy fiú. Akkor költöztünk új lakásba, Békásmegyerre. Ott éltünk boldogan. Csak az volt a baj, hogy szegény fiúnak nincs párja, ezért kezdtünk spekulálni gyerekszerzési lehetőségen, és így jutottunk a GYIVI-be (*Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézet*. — *A szerk.*), hogy gyereket kunyeráljunk magunknak. Akkor már hallottunk a hivatásos nevelőszülői állásról, és azt gondoltuk, hogy ezzel próbálkozunk. Én otthon maradtam akkor is, amikor Kristóf három éves lett, mert a gyerekeknek az az érdekük, hogy foglalkozzunk velük. Az első hárommal is otthon voltam.

Laci: Bementünk a GYIVI-be, van-e most lehetőség hivatásos nevelőszülőiségre. Éppen nincsen keret, mondták. De hátha van egy gyerek kiadó. Találtunk, és két hét alatt sikerült elintéznünk a formáságokat; jöhetett Krisztián.

Marika: Három éves volt, de értelmileg, mozgásban, szokásrendjében csak másfél éves szinten. Megtapasztalhattuk, milyen hátrányokkal élnek ezek az intézeti gyerekek, anya és szeretet nélkül. Sok gond és nehézség van vele mind a mai napig.

ÉV: A család egészségének, ill. a ti gyerekeiteknek okozott-e ez valami megrázkódtatást?

Marika: Nem. Mindenki örült neki, szerette, hiszen aranyos, hároméves kisfiú volt. Nekünk fárasztó volt, főleg az esték és az éjszakák, de a gyerekek egyetértettek. Megbeszéltük és mind benne voltak a dologban. Sok támogatást is kaptunk tőlük.

ÉV: Aztán hogyan alakult a dolog tovább?

Marika: Közbejött egy affér. Kitérték Lacit a munkahelyéről.

ÉV: Mikor?

Marika: 1985-ben.

Laci: Voltak gyerekeink, minket is izgatott a hitoktatás ügye. Békásmegyeren próbálkoztunk először hitoktatással. Marikának is volt csoportja. Közben elvégeztük még a Hitoktatói Tanfolyamot is. Ugyanakkor orgonáltam is az épülő Boldog Özséb templomban. Amikor ez kiderült az iskolában, ahol matematikát és technikát tanítottam, az igazgató felmondott. Hagytam volna a dolgot, de akkor jött egy kolléga a másik iskolából, hogy már mindenki erről beszél. Rávettem és megírtuk a fellebbezést, amit elküldtünk Kádárnak is, meg a szakszervezetnek is; nem voltam tagja a szakszervezetnek, mégis ők foglalkoztak az ügygel, és elintézték, hogy visszavegyenek. Végül is visszakerültem, de csak tanév végéig maradtam ott.

Marika: Közben a GYIVI-ben lehetőség kínálkozott hivatásos nevelőszülőiség vállalására, ami azt jelenti, hogy az anya teljes fizetéssel, az apa mellékfizetéssel öt gyerek nevelését vállalja. Elkezdtünk gondolkodni azon, mennyire tudjuk vállalni ezt az egész embert, egész családot követelő feladatot. Végül is győzött bennünk az ügy, mert felismertük, hogy ezeknek a gyerekeknek arra van szükségük, hogy családban legyenek, emberek közt nőjenek föl. Ebben az időben az is fölmerült ugyanis, hogy olyan óvodába megyek dolgozni, ahol állami gondozottak vannak. De akkor megint el kell mennem hazulról, és csak beleesek abba a „csapdába”, hogy megsajnálom őket, hazahozom őket hét végére, és a többi...

ÉV: Ez a végzettség?

Marika: Óvónő vagyok. Meg csecsemőgondozónő. Végül így vágtunk bele. 86 december elsejével léptem munkaviszonyba a GYIVI-vel, s akkor megkezdtek a „feltöltést”, hogy a meglévő egy fogadott gyerekünk mellé még a négyet kiadják. Erzsi 11 évesen egyetlen osztályt sem végzett még. Egy alkoholistát, mondjam, milyen anyának a gyereke? Ő ebben a milióban élt, azt látta, hogy lehet átvérni az embereket, hogyan kell hazudni, hogyan kell gázsulálni, megmaradni. Jól érezte magát köztünk, próbált is viselkedni, és tette magát. Nagy volt, az ember nem úgy bánik vele, mint egy kicsivel. akit az ölemben veszek és megpuszlitgatom. Majd februárban került hozzánk Pepe, aki egy kétéves tünemény gyerek volt, mindenkire kedves és eleven, akivel lehetett hancúrozni, és amint utóbb kide-

rült, az Erzsinek ez fájt. Aztán újabb gyerekeket kerestünk, és júliusban akadtunk a négyéves Rolandra. Rögtön úgy fogadott minket, hogy anyu, apu, és a nyakunkba ugrott, kijött velünk sétálni, semmi fenntartása nem volt; amikor kiadták, akkor láttuk csak a papírjaiból, hogy elég sok nyavalyán ment keresztül.

ÉV: Tehát ő volt a negyedik.

Laci: Ő volt a negyedik, és mi már lakhelyváltoztatáson törtük a fejünket a gyerekek érdekében. Üres plébánia után érdeklődtünk, mivel kertes házra nem nagyon tellett volna nekünk. Azt láttuk megoldásnak, hogy egy ilyen falusi plébánián ellátjuk a hitoktatást meg a kántorságot. Ezt közhírré tettük, és meg is kerestek minket Kartalról, hogy lenne családi ház és kántori állás, ha gondoljuk. Megnéztük, és belevágtunk a vidéki életbe. Akkor lettem először főállású kántor. De hitoktató is voltam, és mellette az iskolában énektanár.

Marika: A következő januárban egy picit gyermeket kaptunk, aki szuper volt, tényleg soha semmi gond nem volt vele. Ő az Edina. Közben Erzsivel gondok támadtak, mert elég érett nőszemély lett belőle.

Laci: Ketten nem tudtunk végigmenni az utcán, mert azt hitték, hogy a feleségem.

Marika: Sok huza-vona után végül is elkerült az Erzsi decemberben, és akkor sürgettek, hogy válasszunk még egy gyereket, s így került hozzánk egy négyéves kislány, Andrea.

ÉV: Meddig voltatok Kartalton?

Laci: Négy évig. De közben kinőttük a kartali háromszobás házat is, meg a nagyobb gyerekeknek kézműves szakkört kellett keresni; Dunakeszire hordtuk őket, ami sok időt és pénzt jelentett. Megpróbáltuk a békásmegyéri lakást nagyobbra cserélni, és sikerült nyélbe ütni; rendbehoztuk az új lakást, és felköltöztünk Pestre. Ez nemcsak lakásváltással, hanem munkahelyváltással is járt. Az történt, hogy én maradtam itthon, mint főállású nevelőszülő, Marika pedig elment óvodába dolgozni.

ÉV: Ha már itt tartunk: hogyan alakul a munkamegosztás a családban, elsősorban közte, és hogyan vesznek részt a gyerekek a családi feladatok el látásában?

Marika: Mindig volt munkamegosztás. Laci ugyanúgy részt vett a házi munkában, a gyereknevelésben, mindenben. Borzasztó lenne, ha mindent én csinálnék! A teregetést viszont nem szivesen adom ki a kezemből. A tanulásban inkább Laci segít a nagyobbaknak.

ÉV: Főzés?

Laci: Hétközben a gyerekek az iskolában-óvodában esznek, én is befizettem az iskolában, Marika is a munkahelyén ebédel, így aztán csak hétvégeken főzünk.

Marika: Megcsináljuk a nagyobb lányokkal közösen. Ami a takarítást illeti, mindegyik a saját szobájáért, saját sarkáért felelős. Persze közben kell néha pörölni: most aztán fogd meg és csináld!

ÉV: Vásárlás?

Laci: Azt én szoktam.

ÉV: Mosás, vasalás?

Marika: A mosást a mosógép elintézi, én meg kitergetem. A vasalásba Dóccika szokott besegíteni, de nagyon keveset vasalok; azért szeretek én teregetni, mert akkor nem kell sokat vasalni. — A kicsiknél tudnak segíteni a nagyobbak. Ők vállalták, hogy vigyáznak

A 16 éves Dorottya rajza a 12 éves Kristófról

rájuk, ha mi el akarunk mozdulni valahová. Ebben ők elég sokat vállalnak.

ÉV: Nem lázadznak? Egyáltalán hogyan fogják fel ezt a rájuk szakadt feladatot?

Marika: Maga a feladat ellen nem lázadnak, csak néha nem bírnak a kicsikkel, főleg Rolanddal. Őt egyébként a tanító néni sem tudja kézben tartani. Ő az, aki mindent kipróbál és mindenkit a végsőkig fel tud húzni, és előfordult, hogy, tényleg sírva fogadtak minket, hogy ők ezt nem bírják. Jóindulattal próbálják adni magukat, és aztán úgy érzik, hogy ez a hála... De ha megkérdjük őket, hogy visszavigyük-e a kicsiket, hallani sem akarnak róla. Nem lehet már visszacsínálni.

ÉV: Mások-e így a gondjaitok, hogy a kilenc gyerekből öt állami gondozott volt, mintha ugyanennyi saját gyereketek lenne?

Marika: Persze. Érzelmileg is. A saját hülyeségemet jobban elfogadom a saját gyerekekben, mintha egy más anyának a hülyeségét látom meg a gyerekekben. Másképp fogadom el. Másképp viselem el. Az embernek óhatatlanul észébe jut a kutya-fáját, ezt valaki nagyon eltolta. De tényleg unalmas lenne az életünk, hogy ha csak a négy gyerekünk lenne.

ÉV: Azt akarod mondani, hogy túl békés lenne?

Marika: Csak ülnénk a magunk kis rózsaszín kődében és élveznénk a kispolgári nyugalmat. Bár — azért már jönnek a kamaszkori gondok, és a nagyok is újból igénylik a szülői foglalkozást, amire szintén időt és energiát kell szánni...

ÉV: ... és ezt jól kell megoldanotok, egy kicsit becsületbeli ügyként is, hiszen azt mondhatják, ha már ilyen fába vágátok a fejszéteket, akkor ezt ne félig-meddig csináljátok, hanem tessék tisztességesen megcsinálni. Nem elég etetni és ruházni őket, hanem jusson idő rájuk, a lelkükkel is törődni.

Laci: Most például azt vezettük be, hogy péntek esténként zsúr van nálunk. Este nyolc után, miután a kicsiket már lefektettük, a nappaliban leülünk a mieinkkel beszélgetni a gondjaikról.

ÉV: Igénylik, hogy külön-külön is foglalkoztatok velük?

Marika: Igyekszünk. Míg elvünk volt, hogy egy vagy két gyerekkel elmenjünk, ne a „tömegben” legyünk csak. Akár csupán egy vásárlás vagy egy kis csavargás címén. Ezt mindig így láttuk helyesnek.

Laci: A kicsikkel meg inkább nekem van időm foglalkozni délutánonként.

ÉV: Hogyan oldjátok meg a gyerekek közti konfliktusokat? Biztosan akad bőven! Elrendezik egymás között, vagy...?

Marika: Mikor így, mikor úgy. Főleg a kicsik közt akad. De azért a nagyok között is, például a fürdőszoba miatt: „Megint mennyi ideig vagy bent?” A kicsiknél meg, hogy ki kezdte, miért kezdte? Na, akkor ebbe a sarokba az egyik, amabba a másik, és közösen rendbehozzátok, amit csináltatok.

ÉV: Meg lehet beszélni velük?

Marika: Van, amikor igen.

Laci: Eddig mindig gyors sikerre törekedtünk, hogy azonnal legyen rend. De így csak ideig-óráig tart. Kéne egy olyan módszer, hogy most alaposabban megbeszéljem veled...; az tartósabb lenne, lehetne rá alapozni.

ÉV: Szóljátok valamit a családi ünnepekről is! Születés-, névnap, karácsony?

Laci: Születésnapon torta jár mindenkinek, megfelelő számú gyertyával, és énekelünk. Mindenki választhat egy kedvenc éneket, aztán, ha leégték a gyertyák, elfogyasztjuk a tortát.

ÉV: Milyen énekeket énekeltek?

Marika: Sillye Jenő-dalokat, vagy éppen népdalokat. Főleg népdalokat.

Laci: Este is szoktam énekelni velük, altatás címén. Van mindenkinek kedvence, fújja a magáét.

ÉV: Ajándékozás nincs?

Laci: De igen. Csinálunk egymásnak valamit. Alkalmasint veszünk is nekik. Inkább karácsonykor.

ÉV: E mellett a nagyzem mellett mennyi időtök jut egymásra? Arra, hogy beszélgetsetek a gyerekekről, magatokról?

Laci: Szoktuk azt csinálni, hogy ha Marika megjött az óvodából, bezárkózunk ide a nappaliba, és akkor tudunk beszélgetni. Megbeszéljük a feszültségeinket, teendőinket, utána megyünk megint kőzéljük.

ÉV: Mennyi idő ez?

Laci: Körülbelül fél óra.

Marika: Igyekszünk leülni kettesben mindennap. A nagyok azért berobbannak néha.

Laci: Muszáj keményen védekezni.

ÉV: Úgy érzitek, hogy megtérül az egymás számára fenntartott idő a család egészében?

Marika: Igen, mindenképpen.

ÉV: S az egymással beszélgetésen kívül jut-e még időtök, energiátok arra, hogy egyénileg kikapcsolódjatok, vagy — mondjuk — olvassatok?

Laci: Hát én most tudok olvasni, mert itthon vagyok. Korábban mindig bennem volt a frász, hogy készülődöm kell másnapra. Nem tudtam eleget gondolkozni. Itt azóta már sokat olvastam. Csinálok magamnak napirendet. Bár még nem egészen eszerint élek. Ha jön valami külön dolog, akkor már nincs meg a nyugalom; ha beteg a gyerek, vagy valami más...

ÉV: Mari, Te?

Marika: Nekem már kevesebb erőm meg időm van. Mert 6–7 órát dolgozom, s utána itthon is van mit tenni, este aztán már álmos vagyok. Van úgy, hogy elkezdek az ágyban olvasni, de kiesik a kezemből a könyv: akkor újból nekigyűrűközöm. Szóval, hiányzik. Viszont tévét nézek.

ÉV: Rendszeresen?

Marika: Nem rendszeresen. Csak ha úgy látom, érdemes megnézni egy filmet, ami kikapcsolódás vagy pihenés lenne számomra. Mondjuk egy héten egyszer.

ÉV: Nyaralni eljuttok-e?

Marika: A GYIVI-től minden évben kapunk kb. 12–14 napot. Ez ingyenes. Valamelyik intézetbe járunk, a Balaton partjára, vagy a Bükkbe. Erre az időre kiürítik az intézet egy részét, meg az ottani gyerekek is elmennek nyaralni. Ez soha nem ideális nyaralás, mert vagy van ott még intézeti gyerek is, vagy még másik öt ilyen család, úgyszólván kb. 60 gyerek nyaral együtt. Ami sok szempontból jó is, rossz is. A gyerekek elég jó barátságban vannak egymással, jól eljászanak, mi felnőttek meg beszélgetünk, és aztán csinálunk lazább estéket is, vagy együtt megyünk kirándulni nagyobb utakra is.

Laci: De szoktunk olyat is csinálni, néhányszor már sikerült, hogy csak a nagyokkal, a mieinkkel megyünk el egy hétre.

ÉV: Addig a kicsikkel mi van?

Marika: A kicsiket „eladjuk” a barátainknak. Egyébként ezt a nagyok miatt csináljuk.

ÉV: Érdekelne, hogy a családon kívül milyen kapcsolataitok, programjaitok vannak? Van-e még közösségi életetek, találkozotok-e rendszeresen a barátaitokkal, jártok-e színházba vagy hangversenyre?

Marika: Közösségünkbe változatlanul járunk. Egy kollégánom révén van ingen hangversenybérletünk, amely négy személyre szól.

ÉV: Ti most nem vezettek csoportot?

Marika: Nem. Kartalon volt, de az eljövételünkkel elhalt. Felajánlottuk, hogy visszajárunk, de aztán mégsem igényelték.

Laci: De van most itt a környéken egy nagycsaládos csapat, éppen hívtak, hogy menjünk közéjük. Holnap este lesz az első alkalom. De nem tudjuk, miben áll ez.

Marika: Majd kialakul, mit tudunk ott adni meg kapni.

Laci: Azért itt a lakásunkon is mindig jönnek-mennek az emberek. A régi barátok megjelennek, mivel megint közelebb kerültünk, és újabb barátságok is születnek a gyerekek új osztálytársai révén.

ÉV: Tehát nem éltek magatokban?

Marika: Nem. Nyitottak vagyunk mindenki felé.

ÉV: Tanulnak-e zenélni a gyerekek? Sportolnak-e?

Laci: Üszni vittem egy ideig két gyereket. A lányok járnak nyelvórákra, amatőr színjátszókörbe. Kristóf inkább itthon bütyköl, ismerkedik a számítógéppel.

ÉV: Nem tudom, arról akartok-e beszélni, hogy mi ennek az egész vállalkozásnak az anyagi háttere. Ez izgat mindenkit, hogy na hát, kilenc gyerek a mai világban, miből éltek meg? Meg tudjátok-e adni nekik, amire szükségük van, honnan jön össze az a pénz, ami van?

Marika: Itt azért hatással van ránk a Bokor-szellemiség. Mert nekünk mindig elég volt a kevesebb pénz is. Azért mondom, mert vannak nevelőszülő kollégák, akik sírnak; ugyanannyi pénzt kapnak, mint mi, de nekik nem elég, és sírnak. Nekünk korábban is elég volt az az egy fizetés, amit Laci hazahozott, abból is megéltünk hatan. Most, ha úgy veszem, sok pénzünk van ahhoz képest. Ezt szinte nem is merem kimondani, mert mások meg kevésnek tartják. Egyébként nekünk két éve semmi gondozási pénzt nem emeltek, egy fillérrel sem kaptunk többet az árak emelkedésének ellensúlyozására, nem is beszélve arról, hogy az állam mindig kifizeti az emelést, csak mi nem kapjuk meg.

ÉV: A GYIVI-nek odaadják?

Marika: Nem is a GYIVI-nek, hanem a fővárosnak.

Laci: Most azt szavazták meg 1992-re, hogy egy évre, egy gyerekre, aki intézetben van, a főváros 233 ezer forintot vehet ki az államkasszából. Ennyibe kerül egy gyerek az államnak. És ebből mi megkapunk 70 ezret.

Marika: Mégis azt mondom, hogy nekünk sok pénzünk van azokhoz képest, akik a saját kilenc gyereküket nevelik; bár még így sem érjük el az egy főre eső létminimumot.

Laci: Egészen konkrétan én kapok most főállású nevelőszülőként bruttó 12.700 forintot, Marika a mellékállású anyaságért 6500-at, azonkívül van a gyerekenkénti gondozási díj, havi 3500 körül, de ezt csak négy gyerekre kapjuk, tehát kb. 14.000 forintot, mert Edinát örökbe fogadtuk, és érte már nem jár; a családi pótlék kb. 27.000, plusz a Marika fizetése az óvodában 14.000 forint. Ez összesen 74.200 forint, bruttó. Oszd el tizeneggyel!

ÉV: A gyerekeitek nem érzik szegénynek magukat? Nem zúgolódnak emiatt?

Laci: Nem.

Marika: A kicsiknél azért előfordul, hogy zúgolódnak néha, mert az óvodában látnak dzsídádzsókat és egyéb marhaságokat, amiktől ugyis a falra mászom, de a nagyok, a mieink sohasem. Nincsenek luxus igényeik. Különbözik már néha engem zavar, hogy a kicsik olyan eleresztettek; de akármit adsz rájuk, akármilyen jó cuccot, sehogyse néznek ki. Nem bírjuk kivakarni őket abból az állami kinézetből.

ÉV: A környezetetek hogyan reagált arra, hogy a négy saját gyereketek mellé még ötöt fogadtatok?

Laci: Anyukám nem nagyon érti, hogy miről van szó. Mindig féltett attól, hogy jaj, most kit fogadunk be a családba, milyen gyerekek ezek. Kelltek ez nektek! Aztán megkedvelte őket.

ÉV: Apukád?

Laci: Nem él már. Ő ezt nem érte meg.

ÉV: Mari, nálatok?

Marika: Az én anyukám szó nélkül elfogadta a dolgokat, és tényleg magáénak tekinti és unokái közé számolja őket, és ugyanúgy gondol rájuk karácsonykor is.

ÉV: A te apukád sem él már?

Marika: Elváltak a szüleim, még 63-ban. Azért apu is tud róla, mert tartjuk a kapcsolatot. A testvéreim sem tiltakoztak, sőt, ha tudnak, segítenek. Az öcsém sokszor vállalta a legnehezebb gyereket, hogy egy-egy nyári elruccanásra vagy lelkigyakorlatra eljussunk. A tágabb környezet meg mindig változó volt. Mi elkönyveltük, hogy hülyének tartanak bennünket.

ÉV: Nem zavar?

Marika: Különösebben nem.

Laci: A kartaliak aranyosak voltak, mert sokat átvállaltak. Ha mi elmentünk valahová, egyet-kettőt akár több napra is elvállaltak.

ÉV: S hogy érzitek: az erőteken belül van ennek a feladatnak az ellátása, az erőitek határán vagy esetleg azon túl néha?

Laci: Belül van.

ÉV: Ez szép, hogy ti azt mondjátok, van ehhez erőtek. De fölvetődik a kérdés, hogy honnan van, hiszen állandóan azt lehet hallani, hogy a mai átlagcsaládokban a szülőknek az egy vagy két gyerekhez sincsen elég erejük!

Marika: Nekem is mondják ezt a kollégáim. Hogy csinálod, hát a kettővel is milyen nehéz! Az biztos, hogy nekünk nagy erőnk, hogy együtt csináljuk. És hogy egy hullámhosszon vagyunk, még akkor is, ha mit tudom én, esetleg magasbbrá ugrok néha, mert én olyan természet vagyok, hogy hamarabb felkapom, a vizet; de kiegészítjük és támogatjuk egymást.

Laci: Ha valaki örömet leli egy munkában, az neki nem teher. És ez sokat számít. Én nagyon élvezem, mióta itt vagyok főállásban.

Marika: Van sok öröm is. És látjuk, hogy lesz belőlük valami! Bár

Márciusi közhelyünk

„Isten ennyit nem kíván”

Furcsa már az is, hogy valaki biztosan tudja, mennyit kíván Isten és mennyit nem. Az ilyen ember legalább is egyenlővé teszi magát Istennel, ha éppen nagyobbak nem tartja magát Nála: az isteni tudás birtokosának képzelet magát. Úgy véli (sőt: meggyőződése), hogy belelát Isten gondolataiba. Pedig: „Vajon ki látta az Úr gondolatait?” (Iz 40, 13)

„Istenné” teszi magát az ilyen ember azáltal is, hogy úgy gondolja: Isten ennyit vagy annyit nem kíván. Sőt jobban, mint az előbb, mert már nemcsak Isten gondolatainak, hanem cselekvése ismerőjének is mutatja-véli magát. Mi több: emögött nemcsak az a gondolat húzódik meg, hogy „tudom, Isten mennyit kíván”, hanem még mélyebben Isten akaratának irányítása, irányítani akarása is: „Isten ennyit nem kíván/hat”, „Isten ennyit ne kívánjon”.

Hozzá kell még vennünk, hogy az „ennyit” meghatározása az így gondolkodó ember részéről természetesen nemcsak szubjektív, hanem mindig egyenesen önkényes is: teljesen az ő kényétől-kedvétől függ, mennyi az, amennyit Isten még kíván(hat), és mennyi az, amennyit már nem. (Persze, ezáltal végső soron agyonüti hozzáállásában az első mozzanatot, nevezetesen, hogy tudni véli, mennyit kíván Isten, hiszen valójában nem azt tudja, mennyit kíván Isten, hanem csak azt, mennyit kíván ő: mennyit engedélyez kegyesen, hogy mások — Isten, emberek — elvárjanak tőle.)

Mindezek következtében az ilyen alapállású ember nemcsak, hogy „autonóm”, magát Isten akaratától függetlenítő, hanem magát Isten helyébe állító, magát a mindenség középpontjává tévő valaki, s mivel azt akarja, hogy minden más tőle, az ő kényétől függjön, nyugodtan mondhatjuk, hogy önmagát Abszolútummá emelő valaki.

De vajon valójában mennyit kíván Isten az embertől? A szó „követel” értelmében semennyit. A szó „vágyakozik” értelmében mindent. Pontosabban csak egyet: magát az embert — egészen. Szerелеmből. Amit a szó „kér, tanácsol, parancsol” értelmében kíván tőle, mindaz csak egy-egy, többé-kevésbé konkrét megfogalmazása szerelmes vágyakozásának. Akiben viszontvágy ébred, annak számára értelmét veszíti a kíván szó „követel” értelme, s igyekezik megtenni mindent — szerelemből.

—n—s

igazi eredmény csak tiz-húsz év múlva lesz.

Laci: Bennem az is dolgozik, hogy mindig szerettem tanítani, meg játszani is szerettem, és most játszani-tanulni együtt lehet. Meg a tanításban is inkább az egyéni forma megy nekem jobban. Egy harmincas osztályban tehetetlen az ember.

ÉV: Mit szólnátok ahhoz, hogy ha valaki — elolvassán ezt a beszélgetést az újságban — ezt mondaná: „Na, én megnézném azért magamnak, mert ez ugyan szép-szép, de lássuk csak élőben a dolgokat!” Erre mit válaszolnátok neki? Eljönne például egy délutánra vagy estére, hogy végignézze, hogyan zajlik a családi élet...

Marika: Ha bírja!

„Bírni fogja” — gondolja magában hazafelé menet Szulyék beszélgetőtársa, mert amikor a megbeszélte találkozóra este 8-kor megjelent náluk, már csönd volt, a kicsik mind ágyban, és éjjel 11-ig egyikük sem rohant ki ilyen-olyan ürüggyel. S amúgy is: a békesség légkörében beszélgethetett.

G. G. A.

„Esetek” a katolikus egyházban?

A Drewermann dosszié

A katolikus egyház legújabb kori története tele van úgynevezett „esetekkel”. Minden ilyen „esetben” egy teológus és az egyház tanítóhivatalát hatósági formában képviselő Hittani Kongregáció — illetve jogelődje: a Szent Officium, legközönségesebb történelmi nevén: az Inkvizíció — közötti összeütközésről, valamint a hatóság büntető intézkedéséről van szó. Az „esetek” ügyében lefolytatott eljárás végeredményeként büntető intézkedést említettem, szándékosan, mert ez a hatóság a felmentés fogalmát gyakorlatilag nem ismeri, legfeljebb — ritka esetekben — az eljárást leállítja, de erről az érintett személyt nem szokása értesíteni. A jelentősebb teológusok igen nagy része ellen folyt eljárás, melyben „megrendszabályozták” őket. Hogy a legutóbbiak közül csak ötletszerűen említsek néhány nevet: Schillebeeckx, Rahner, Häring, Küng, Pohier, Boff. Az „esetekre” mint válságjelenségre jellemző egyrészt az, hogy különböző teológus és nem teológus csoportok és egyének tiltakoznak a Vatikán centralizáló törekvései ellen, hangos tovlúk a nyugati — főleg a német nyelvű — teológiai irodalom, másrészt pedig az, hogy a hazai katolikus sajtó ezekről nem tájékoztat.

Ezért a legutóbbi Drewermann-esetről négy cikk fordításának köz-

Lássuk ezután az említett négy cikket!:

Uta Ranke —Heinemann: SZOMORÚJÁTÉK DREWERMANN KÖRÜL (Forrás: Badische Zeitung, 1991.10.17.)

Rövidhír: Heinemann korábbi szövetségi kancellár leánya 1953-ban katolizált és — a világon első nőként — katolikus teológiából habilitált. Mivel kételkedett a szüzi születésben, tanszékét elvesztette 1987-ben.

A legszebb német népdalok egyike szerint a gondolatok szabadok. Közmondásként a nép szava az Isten szava is lehet: de a jelen esetben az egyház szava nem az volt. Mert ami az egyházat illeti, a gondolatok éppen hogy nem szabadok, és ma még kevésbé szabadok, mint amilyenek ezidáig bármikor is lehettek.

II. János Pál pápa ugyanis visszafordította az idő kerekét, és amit tegnap még gondolhattak a teológusok, azt ma már nem gondolhatják. 1983-ban — kizárólag ebből a célból — a legszemélyesebb formában módosította az egyházi törvénykönyvet (Codex Iuris Canonici) egy büntetőparagrafus erejéig, melynek nyomtatásakor a fekete nyomdafestéknek vörössé kellett volna változnia.

Katolikus ember számára nyilvánvaló — ha ezt mások nehezen értik is meg —, hogy a pápa tévedhetetlen megnyilatkozásait kötelező elfogadni. 1983 óta azonban az egyházi törvénykönyv „megfelelő büntetés” irányoz elő azok számára, akik a pápa nem-tévedhetetlen megnyilatkozásait hit és erkölcs kérdéseiben elutasítják. Ezzel tehát büntetőjogilag védik 1983 óta az összes pápai teológiai elméletet az alábbi kérdésekben: nők hátrányos megkülönböztetése, celibátus, fogamzásgátlás gyógyszerrel és óvszerrel. A katolikusoknak tehát kötelessége, hogy „az értelem és az akarat vallásos meghajlásával fogadják ezt a tanítást”, egyébként következik a „megfelelő büntetés” (1371. kánon, 1.§).

A normális diktatúrában az ember nem mondhatja ki, amit gondol és amit akar. A katolikus egyházban azonban II.János Pál pápa óta az embernek azt kell gondolnia és akarnia, amit nem gondol és nem akar, és pedig olyan dolgokban, melyekben a pápa maga „nem is akarja ezt a tanítást végleg-

sen kötelezőnek kijelenteni”. Ez már nem is csak agy mosás, hanem az agy megerősakolása.

Az egyetlen vigasz, amely mindenesetre természetesen tanácsalanságot hagy maga után, a következő: a pápa nem-tévedhetetlen tanításait nem kell hinni (a pápának csak tévedhetetlen tanításait kell ugyanis „hittel elfogadni”), csupán értelemmel és akarattal el kell fogadni azokat. Ha azonban a katolikus hívő — és főleg a teológus — nem követi ezt a felhívást a skizofrénia, és amit hinnie ugyan nem kellene, értelemmel és akarattal sem hajlandó elfogadni, annak számára készen áll a „megfelelő büntetés”. Az 1371. kánon 1. §-a szerinti bűn tényállásának megállapításához azonban elegendő az egyetlen pápa helyett a „püspöki kar” is. A püspökök esetében tehát a pápai első osztály helyett a tömeg adja a súlyt.

Ha a katolikus hívő a katolikus egyházban nem gondolhatja, amit gondol, hacsak nem pápailag gondolkodik, akkor ilyen esetben főleg nem is mondhatja ki, amit gondol. Drewermann pedig éppen ezt csinálta. Az értelemre és az akaratra mért teljes csapás láttán azonban (hacsak nem a hitre irányul ez, bármit is nyerhetünk ezáltal), teljesen felesleges arról elmélkedni, hogy Eugen Drewermann hitigazsággal („hitbéli elfogadás” itt a követelmény), vagy csak nem-tévedhetetlen pápai tanítással (csupán az értelem és az akarat engedelmissége szükséges) került összeütközésbe.

Mindenesetre kimondta azt, amit gondolt — és amit sokan mások is gondolnak anélkül, hogy kimondanák. Odáig merészkedett, hogy nyilvánosan kipellengérezze a növekvő egyházi diktatúrát, és felemelte szavát annak érdekében, hogy az egyház emberibben kezelje az embereket. A magzatelhajtás témájában például egy paragra-

lésevel nyújtunk tájékoztatást. A cikkeket nem rövidítve, teljes terjedelemben közöljük, mert azok — fogalmazásuk következtében — a szűkebb értelemben vett „esetnél” szélesebb körű bepillantást nyújtanak az egyház életébe olyan területeken, melyekről a magyar nyelvű katolikus sajtó nem, vagy alig vesz tudomást. A Drewermann-esetről „Az ördög és a szenteltvíz, Eleded belviták a katolikus egyházban” címmel a Magyar Nemzet 1992.1.15-i száma (józsa) aláírással közölt ismertetőt.

Örvendetes, hogy nem vallási lap tájékoztat az „esetről”, de rá kell mutatnunk egy tévedésére. A cikk szerzője Drewermann „tévtenai” között a szeplőtelen fogantatással kapcsolatos kifogásait említi, holott a német cikkekből világos, hogy nehézségei a szüzi szüléssel vannak. E két tételt bizony a teológiában járattan hívők is összetévesztik néha. Ezért jegyezzük meg: a szeplőtelen fogantatás azt jelenti, hogy Mária léteinek első pillanatától mentes az ún. eredeti bűntől (IX. Piusz, 1854.), a szüzi szülés pedig azt, hogy szűz a szülés előtt, a szülésben és a szülés után is (Lateráni zsinat, 649.).

fusnál jobb ötlet nem jut eszébe az egyháznak. Isten könyörületessége helyett a büntető törvénykönyvet hirdeti.

Eugen Drewermann ezen túlmenően odáig merészkedett, hogy néhány állítólagos hitigazságot kétségbe vonjon — melyek a valóságban nem is hitigazságok és melyeket kevesektől eltekintve már senki sem hisz el —, például Mária biológiai szüzen szülését, ami egyfajta nőgyógyászati gólyateológia. Mindezekért érte őt a „megfelelő büntetés” és esett áldozatul az egyházi tisztogatási rendelkezéseknek. Az esetet gyorsítandó és a lebonyolítást elősegítendő ehhez még hoztártartozik, hogy a német püspökök foggalkörömmel ragaszkodnak primitív teológiájukhoz, hogy az együgyű jámbor hívőket még a harmadik évezredben is infantilizálhassák. Komor a helyzete a katolikus teológiának a német egyetemeken. A teológiai professzorok kutatási szabadságát egyházi oldalról teljesen visszanyesték. Kutatási és szólásszabadság helyett engedelmisségi és hallgatási kényszer uralkodik. Németország egyetemén a teológusok tekintélye kárt szenvedett, és II. János Pál óta folyamatosan csökken. Aki nem tehet fel kérdéseket, attól már feleletet sem várnak. A hívők között inkább az a vélemény erősödik, hogy a teológusok közül azok ülnek az egyetemeken, akik nem azt mondják, amit gondolnak, és nem azt gondolják, amit mondanak. Szinte már csak azok szavára hallgatnak, akiket tanszékeikről elűztek, vagy abban a veszélyben élnek, hogy elvesztik tanítási megbízásukat. Németország egyetemén a teológusok ugyanis egyébként csak szájkosszárral létezhetnek.

Amit az egyház a Drewermann-esetben eljátszott, az egyszerűen szomorújáték. S így a szemlélő számára csak a gyász érzése marad.

„AZ EGÉSZ MEGTALÁLHATÓ KAFKÁNÁL!”

(Forrás: Kirche Intern, 1991. 12. szám)

Dr. Eugen Drewermann padernborni teológustól, magántanártól és könyvírótól október elején — nyilvánvalóan római utasításra — megvonták az egyházi tanítói megbízatást. Az utasítás heves vitákat váltott ki — nemcsak egyházi körökben. Eugen Drewermannal — elmozdításáról és jövő terveiről — Bernd Marz és Rudolf Schermann beszélgetett.

— Drewermann doktor úr, ha az esetével kapcsolatos eljárásmodot az ember hosszabb időn keresztül figyelemmel kísérte, az a benyomása támadt, hogy önt — tekintet nélkül az érveire — minden áron el akarták mozdítani. Ön hogy látja ezt?

— Abszolút pontosan így látom. Tudom, hogy 1989 októberére óta a vatikáni Hittani Kongregáció vezetője, Ratzinger bíboros utasította padernborni főpásztoromat, Degenhardt érseket, hogy vonja meg tőlem a tanítási megbízatást. Ezt ő 1990 januárjában megkísérelte, de formális hiányosságok miatt meghiusult a dolog. Azóta ismételtelen több tucat különféle teológiai témát rángatnak elő, változó hangsúlyúvekkel mellett, szinte önkényesen, de kellőképpen soha meg nem vitatva. Az egyetlen tárgyilagosnak nevezhető beszélgetés 1990. július 6-án egy sor megegyezéshez vezetett.

Más szavakkal: állandó halogatások, rákérdezések, elégedetlenségek mutatkoztak. Szeptember elején következett aztán a fenyegetés: nemcsak, hogy megvonják a tanítási megbízatást, hanem felfüggesztik papi hivatali tevékenységemet, sőt szeptember 29-én világos utalást tettek a lehetséges exkommunikációra, ill. hogy egyházi tilalommal (interdiktummal) sújtanak.

— Milyen nézetéért, vagy magatartásáért sújthatták volna interdiktummal?

— A padernborni főpásztor szememre vetette, hogy gyűlöletet szítok a katolikus egyház ellen és nyugtalanságot a nép között. Feltételezem, hogy most ezek a pontok is meg fognak maradni, melyeket velem mint pappal folytatott vitában tolnak előtérbe, hogy én nyugalmat terjesztek-e vagy sem; — a „nyugalmat” természetesen Degenhardt érsek úr definíciója szerint gondolják. Ami az ilyen kérdésekben történő elítélési szándékot illeti, ahhoz még egy világos jelzés járul: még a német püspökök őszi teljes konferenciájának vége előtt nyilatkozta annak elnöke, Karl Lehmann mainzi püspök, hogy a püspökök ne foglaljanak állást az én nyilvános kérdéseim közül azokra vonatkozóan, melyek Mária szűzi szülésére és a magzatelhajtásra vonatkoznak, nehogy az elfogultság gyanúját vonják magukra. Most azonban a padernborni érsek által fogantatosított elítéléssel párhuzamosan és azzal egyidőben ugyanazon püspöki konferencia hittani bizottsága, melynek maga Lehmann püspök is tagja, ötoldalas írásban nyilatkozik, hogy legitimnek és szükségesnek tekinti Degenhardt úr intézkedését... Teljesen virágnyelven elközdösítik és a feje tetejére állítják mindazt, amit sok levélben — az érseknek is — nyilatkoztam. Így aztán később — minden nyilvánosság ellenére — levelet küldött minden lelkesi szolgálatban foglalkoztatottnak, melyben az állt, hogy a püspöki konferencia egyáltalán nem volt illetékes vagy kompetens.

Más szavakkal: az egyetlen fellebbezési hely, ahová Degenhardt úr értesítése után

fordulhatnék az ítélet felülvizsgálata céljából, maga is elfogultnak mutatkozik azáltal, hogy ideológiailag bebiztosította Degenhardt úr elitélő intézkedését. A következő magasabb fórum a vatikáni Hittani Kongregáció volna, melyről megint biztos, hogy ő adta az egész megbízatást. Ez azt jelenti, hogy a teljes jogtalanság a katolikus egyház térségén belül minden gondolkodó ember előtt olyan evidenssé válik, mint eddig még soha.

Más jeleket is mondok. 1990 márciusában Stecher innsbrucki püspök kezdeményezésére az Osztrák Püspöki Konferencia határozatot hozott, mégpedig egyhangúlag, amint azt időközben az iratokból megtudtam. Az oktatási intézmények engem többé ne hívjanak meg, a sajtónak legjobb, ha semmit nem tudósít rólam, még negatív dolgokat sem: tehát alapjában véve „halott személyné” kellett nyilvánítaniok az egyházi életben.

Bűnössé teszi magát ebben az egyházban, aki akár csak felkelti annak gyanúját, hogy kritizálja a hatalmat, aztán az ő feladata kitalálni, miben is áll bűnössége. Mindenekelőtt abban bűnös, hogy oda juttatta a többséget, hogy kénytelen olyasmit tenni, amit egyáltalán nem szeretne megtenni, mégpedig azt, hogy kimondja a kivégzést. Ezért magának az elítéltné alapvető kötelessége, hogy önmagát kivégezze. Világosan kimondom: az egész megtalálható Kafkánál, de nem az Újszövetségben.

— Valóban kafkai, amit itt elmesél... Nézzük most a magzatelhajtás témáját. Ezzel kapcsolatban világosan kimondta, hogy a terhességmegszakítás bűnös cselekedet, ugyanakkor irgalmasságra hivatkozott. Ez tulajdonképpen igen konzervatív állásfoglalás. Ezt elfogadták?

— Nem, egyáltalán nem. Minden pontnál továbbra is azt állították, amiről azt hitték, hogy már tudják, és ugyanez történik a hittani bizottság október 8-i írásában is. Teljes ellentmondásban mindazzal, amit mondok, megint rámfogják, hogy megbontom a viszonyt a történetiség és a kinyilatkoztatás között. Aki így beszél, alapvetően félreérti a mélypszichológiát.

A pszichoanalízis nem értékeli a történelmet, nem tagadja és nem is igazolja azt. Amit a pszichoanalízis tesz, az kizárólag annak értelmezése, amit a történelmi tapasztalatok jelentenek az ember számára, és nem több. Tehát olyan kérdéseket és állításokat fognak rám, melyeket soha nem mondtam. Az egyetlen kifogás, ami helyesnek bizonyulna, kb. így hangoznék: „Drewermann annyira veszi komolyan az elmúlt kétszáz év történeti bibliakritikájának álláspontját, amennyire az ma a legtöbb egzegéta véleménye szerint szükséges.”

Ugyanígy a magzatelhajtás kérdésében: azt gondolom, hogy a teológusok karának manapság álszenteskedést és hivatali tétlenséget kell a szemére vessünk. Az utolsó 20-

25 év során ugyanis — különösen a morálteológiában — azon fáradoztak leginkább, hogy megmutassák: a régi objektivisták erkölcs — mely a cselekvést csupán meghatározott normatív szabályhoz méri és figyelmen kívül hagyja a személyt, a motivációt, a konstellációt és a situációt — igazságtalan az emberhez. A német nyelvterület morálteológusainak többsége között időközben éppen abban jött létre egyetértés, hogy minden egyes cselekedet be van kötve a háttérét alkotó mindenkor szituáció szövevényébe. A terhességmegszakítás kérdésében a csalódás viharát várta volna az ember a morálteológusok részéről, akiknek ezt kellett volna mondaniuk: „ilyen megoldalúak azért mégsem lehetünk, hogy minden nőt, aki szükséghelyzetben magzatelhajtást végeztet, gyilkosnak nyilvánítsunk, kiszabjuk rá az exkommunikáció büntetését, és most nyomást gyakorolva a polgári rend büntetőjogára lakat alá akarjuk tenni!”

De éppen ez az, amit eltűrünk. Nem ismerem egyetlen német nyelvű teológust sem, aki ezt mondta volna: „püspökök, ilyen egyszerűen, ahogy ti akarjátok, ezt nem lehet csinálni!”

— Ez nagyon fontos ellenvetés, már csak azért is, mert egyéb területeken, például a bibliai tudományok területén, igen jól felismerték, hogy mindig is rá kell kérdezni a „Sitz im Leben”-re, az élethelyzetre is. Itt azonban ezt az elvet nyilvánvalóan nem akarták érvényesíteni.

— Persze, természetesen. Mert ha életnek komplexitásával együtt tiszteljük az embert, akkor már nincs meg a lehetőségünk arra, hogy a hatalom egyértelmű utasításait juttassuk érvényre életének és lelkének utolsó szegletéig menően. Akkor az élet sokoldalúbb, az embernek meg kell tanulnia az élettől, hogy nincsen olyan „kész” igazság, melyet Isten Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott számunkra és az apostolotól püspökök és pápák kezelnek úgy, hogy mindenki másnak csak a fülét szabad hegyeznie, hogy rájuk hallgathasson. Az volna szükséges, hogy a pápák és püspökök az előttük lévőktől tanuljanak, hogy végül többet tudjanak, mint korábban. De éppen hogy nem ez az helyzet! Olyan teológus-társadalmunk van, mely elég korrupt ahhoz, hogy kritizálás helyett ezeket a hatalmi játékokat szolgálja.

— Tényleg igaz, hogy még mindig életképek ezek a középkori feudális hatalmi struktúrák, az uralkodásvágy, a tanulási hajlandóság hiánya, az egyház egvágyányú látás-módja „fentről lefelé”?

— Az ellenem lefolytatott eljárásból pl. mindenki felismerheti, hogy a 16. század abszolutizmusával van dolgunk, nem pedig a francia forradalom és a felvilágosodás mozgalmait által az állami és a nyilvános életben tett megkülönböztetésekkel. Itt még mindig az a helyzet, hogy a vád képviselője egyszemélyben a bíróságot és az ítélet végrehaj-

tója. Itt nem veszik figyelembe a bizonyítékokat, nincs ténymegállapítás, nincs igazolás, nincs védelem: itt a vádlott távollétében mondják ki annak bűnösségét, azt tesznek, amit akarnak.

— *Tehát önkényuralom van?*

— Abszolút önkényuralom! De azért szeretnék még mondani valamit azok védelmében, akik ezt szubjektív módon teszik: Mindez egy olyan igazság- és valóságfogalom következménye, mely csak azt érti valóságon, amit az asztalra lehet tenni, és igazságon csak azt, amit a többség jóváhagyásával és a hagyomány által biztosítottan lehet továbbadni. És ez egyik sem maradhat így tovább. Az egyetlen bűnöm, amit becsületesen és készségesen megvallok, abban áll, hogy emberek hitét felráztam, éljenek saját gondolataikkal és érzéseikkel a katolikus egyházon belül is. Látom, hogy ez tévhit volt, de szilárdan kitartok mellette.

— *Az egyház megvonta öntől tanítási megbízatását. Ezzel közvetett módon elítélték a Drewermann Szolidaritási Kör 3000 tagját, a könyveit olvasók százazreit, előadásainak hallgatóit, azokat is, akik osztják nézeteit. Ön is így látja?*

— Valóban nem rólam van szó. Arról az úgyról van szó, melyet igyekeztem szóban megfogalmazni. A befolyásom, a könyveimmel vagy előadásaimmal elért hatás lényege az, hogy megtanultam az embereket meghallgatni napestig, beleérezni magamat helyzetükbe, képeket és szavakat találni annak visszaadására, amit éreznek, de maguk még nem tudnak elmondani.

Ez objektíválódik a könyvekben: az emberek úgy érzik, hogy megszólják őket, mert ezek azt mondják ki, amit ők magukban hordoznak. Tehát: amire rámutatok, az a probléma objektíve létezik és probléma a népesség teljes szélességében. Nem látom be, hogy megoldaná a problémát, ha bűnösnek mondják ki azt, aki nevén nevezi, és azt sem, hogy a problémák eltűnnének azáltal, hogy megtiltják létezésüket.

— *Mi lesz önnel ezekután?*

— A jövőben az érsek egyetlen mércéje engem illetően az lesz, hogy mint pap nyugalmat árasztok-e, lojalításban előljáróm iránt. Én meg csak ezt ismételhetem: nem a nyugalomnak vagyok elkötelezve, hanem az igazságnak és az embereknek. Az ilyen fajta

nyugalom, amit a padernborni érsek kíván, most még kevésbé lesz meg, mint azelőtt.

— *Degenhardt püspök végső soron Róma végrehajtó szerve, vagy saját hatalmából cselekszik?*

— Fundamentalizmusa meghatározza őt abban, hogy igaznak tartja mindazt, amit a szememre vet. Valójában azonban nem több, mint végrehajtó szerv, amely még a felelősséget is magára kell, hogy vegye, hiszen az önálló döntéskörrel rendelkező helyi püspök szerepét játssza. Ezt Rómában így szeretnék.

Teológiai viták helyett területi adminisztratív utasításokat szeretnének a helyszínen és aztán a teológia második lefokozását fegyelmi kérdéssé. Ezt nyilvánvalóan el is érték volna, ha a nyilvánosság nem volna elég érzékeny ahhoz, hogy átlásson ezen a középkori kísérleten.

— *Nem fogja kedvét veszteni?*

— Semmi esetre sem! Ön és az olvasói segítenek ebben.

— *Drewermann doktor úr, köszönjük a beszélgetést.*

Ehhez az interjúhoz a Kirche Intern ugyanazon számában a főszerkesztő, **Rudolf Schermann** a következő kommentárt fűzte:

„CÍMKECSALÁS”

— Ratzinger bíborosnak, a Hittani Kongregáció elnökének kedvenc szava. Azt gondolja, ezzel megindokolhatja a hallgatási és tanítási tiltó parancsokat. Olyan teológusoktól, mint Drewermann, meg kell vonni a tanítási megbízatást, hogy ezzel világossá váljék: amit tanítottak, az nem azonos az egyház tanításával. Tehát, hogy megakadályozzák az — úgymond — címkecsalást.

Ez az általam ismert legdurvább igazolása az egyházi hatalmi stratégiának. Miért? Mert nincs Drewermannnak egyetlen olyan hallgatója sem, aki ne tudná ilyen rendszabályok nélkül is, hogy nézetei nem egyeznek meg Ratzingerével, akinek viszont a maga részéről mint „tanítóhivatalnak” szabad eladnia teológiáját — ahogy ezt nem régen a holland teológus Schillebeeckx, megjegyezte.

Címkecsalás?

Ha ugyanis az egyházi tanítóhivatal a jelenkor teológiai tudományainak biztos ismereteinek szintézise volna, akkor széleskörű elfogadással számolhatna. Mivel azonban pusztán Ratzingernek és egyes hozzá hasonlóan gondolkodóknak teológiájából áll, azért csak csekély a hitelreméltósága.

Ehhez jön még, hogy a mai ember — miután kijárta a diktatúrák iskoláját — rendkívül érzékenyen reagál a szólásszabadság minden megnyirbálásával szemben, és egy olyan intézmény tanítási letiltásairól, mely az inkvizícióval — a Gestapo, a KGB és a Stasi elődjével — történelmileg a legsúlyosabban terhelt, azonnal ezek az emberdaralók jutnak az eszébe.

És ez még nem minden. Épp egy olyan intézménytől, mint az egyház, mely a szeretetet és a szellemi kultúra mentsvára szeretne lenni (vagy annak kellene lennie), várná el az ember, hogy a szellemi vitákat — mintaszerűen — kizárólag azon a síkon mondja ki, melyhez azok tartoznak. Vagyis a szellem síkján — türelmes párbeszéd és vita révén, érvekkel és ellenérvekkel, beszéddel és elleneszlóással, írással és válaszirattal.

A hallgatási parancs, a tanítási megbízatás megvonása és más adminisztratív rendszabályok esetében a hatalom előnyét olyan becstelen módon aknázzák ki, hogy az érintett, aki csak szellemi fegyverekkel rendelkezik, nem képes védekezni ellene. A hatalom birtokosa világossá teszi, hogy az ellenfelet itt nem „leérvélni”, hanem legyűzni kell.

Az emberek észreveszik ezt. Csalódottan és dühödten fordulnak el az uralkodó egyháztól, mely alig különbözik a diktatórikus rendszerektől.

Az uralkodó egyház tragikus vakságához tartozik, hogy észre sem veszi, milyen kontra-reaktív módon működik. Hogy „rendszabályaival” az egyháznak összehasonlíthatatlanul több kárt okoz, mint az összes Drewermannok összegyűjtött művei.

Természetesen a Concilium sem ment el megjegyzés nélkül a Drewermann-eset mellett. 1991 decemberi számának Aktualitások c. rovatában — melynek cikkeiért mindig csak az illető szerző felel — **Norbert Mette** a következőket írja:

PSZICHOLÓGIA A TEOLÓGIA HELYETT?

Egy új régi vita

(Forrás: Concilium, 1991 december)

„Dr. Drewermann esetében olyan alapstruktúrákról van szó, melyek a teológia építése tekintetében a legnagyobb jelentőségűek, noha kézzelfogható módon nem könnyen mutathatók meg... Itt azonban a bibliai-keresztény hit fundamentumáról van szó.” — Ezekkel a megjegyzésekkel játszott a második szöveget egy interjúban a német püspöki konferencia elnöke, Dr. K. Lehmann püspök 1991 október 7-én Dr.

J.J. Degenhardt padernborni érsek ugyanaznap nyilvánosságra hozott döntése mellé, melyben az Dr. Eugen Drewermann magántanártól meghatározatlan időre megvonta az egyházi tanítási megbízatást. Lehmann a maga feddését tartalmilag többek között azzal indokolta, hogy a keresztény hit radikális újdonsága nem jut a megrendszabályozott teológus művében az összehasonlítható vallástudományi értelmezések alapján

álló mértékben érvényre, hanem az emberi- és vallástörténet képi világának archeotipikus értelmezésével együttesen azzal azonos szintre kerül. A szubjektumra és annak belső átélésére koncentráció következtében elhanyagolja, hogy a keresztény hit létét elsősorban a rajtuk kívül bekövetkezett kinyilatkoztatási eseménynek köszönheti. Lehmann püspök megállapítja: „Drewermann azonban messzeemenően a belső igaz-

ság dimenziója iránt érdeklődik. Így jut sokszor olyan félrevezető szembeállításokhoz, mint például: biológiai — szimbolikus. A kinyilatkoztatás valóságát — Isten testileg jött el történelmünkbe — Drewermann nem ritkán eltorzítja és karikírozva mutatja be.”

Nem célunk megvédeni E. Drewermann széleskörű munkásságát és ismertetni műveit, melyek — legalább is a német nyelvterületen — bestsellerszerű kiadást értek el. Nincs is itt lehetőségünk erre. Az sem célunk — nem is lehet itt —, hogy újból felgöngyölítsük a padernborni érsek és a most már általa visszahívott teológus közötti konfliktus hosszú évekre menő történetét. Minden bonyolultságán túl — ami a résztvevő személyekkel áll szoros összefüggésben — általánosabb jelentősége van ennek az „esetnek”. A vita tárgya ismét a teológiának és a modern humántudományoknak — jelen esetben a (mély-)pszichológiának — a viszonya.

Ez az interdiszciplináris vita — különösen a katolikus egyházban — mindmáig nyilvánvalóan a legtöbb konfliktussal terhelt, legalábbis az esetben, ha arról van szó, hogy a pszichológiai felismeréseket nem pusztán felületesen, a pasztorális módszerek fegyvertárána javítását és bővítését szolgáló „technikák” értelmében kívánjuk befogadni, hanem azokat valóban a teológiába akarjuk integrálni, mégpedig oly módon, hogy a velük együttjáró kihívásokat az áthagyományozott teológiai gondolkodás- és elképzelésminták ne kerülhessék meg. Aki vállalkozik arra, hogy a keresztény hagyomány tételeit és szimbólumait kapcsolatba hozza a pszichoanalízis tapasztalati anyagával, és elsőséggel így akarja azokat belső dimenziójukban valóban megérteni, annak elkerülhetetlenül nehézségei támadnak az eddig megszokott teológiai szaknyelvel és az abban használatos kategóriákkal.

Mindenesetre rövidzárlatnak minősül, ha valaki a keresztény hit új módon történő feltárása érdekében kifejtett fáradozást megkérdőjelezi, vagy akár e hit alapjainak tagadásaként értelmezi és visszaautisítja. A hit valósága megközelítésének inkább azok az alapvetően különböző módok állnak szemben egymással, melyek első pillantásra nehezen közvetíthetők egymáshoz, és nem ragadhatók meg kielégítően olyan általánosító osztályozással, mint például „szubjektív-objektív” vagy „szimbolikus — történeti”. Persze annál végzetesebb aztán, ha valaki úgy gondolja, hogy az ilyen eltérő felfogásmódokat és a belőlük eredő félreértéseket egyszemélyes módon tanítóhivatali döntésekkel lehet eltakarítani.

Hogy a pszichológiával folytatott vita milyen mértékben és milyen területeken jelent kihívást a teológia számára, és milyen revíziókra kényszeríti azt (ahol természetesen figyelembe kell venni, hogy „a” pszichológia éppúgy nem létezik, mint „a” teológia), az — másutt eddig ily mértékben soha ki nem dolgozott módon — kitűnik E. Drewermann munkájából. Nem akarjuk ezzel azon kérdések jogosságát kétségbe vonni, amelyek a részletekre vonatkozóan kell feltenni. Hiszen arról a kísérletről van itt szó, amelyben a teológia egész területét mód-

szor és tartalom tekintetében a mélypszichológia segítségével bizonyos mértékig újra felmérjük — ami figyelemreméltó vállalkozás, még ha félreérthetetlen egyoldalúságokat mutat is. Álljon itt legalább címszószerszerűen néhány lehetséges kiindulópont a (mély-)pszichológia és az egyes teológiai diszciplinák közötti gyümölcsöző találkozáshoz, ugyanakkor az ezen összefüggésben adódó problémákhoz is:

Kiindulva abból a belátásból, hogy az ember tudatát és cselekvését milyen messzemenően meghatározzák olyan tudattalan struktúrák, melyek legtöbbször már a korai gyermekkorban keletkeznek és alakulnak ki, valamint hogy mindez kényszerekben és elfojtásokban, félelmekben és büntudatokban fejeje ki hatását, — az a kérdés szegeződik AZ EGYHÁZ MORÁLIS HIRDETÉSÉVEL SZEMBEN, hogy miféle segítséget jelent egyáltalán, ha elvont módon az emberi szabadságra és belátóképességre — és ezzel a bűnre való képességre is — hivatkozik, és úgy véli, hogy az emberi magatartást állítólagosan objektív érvényességű parancsokkal és normákkal irányíthatja. Nem utolsó sorban bibliai példák mutathatják meg, hogy az elítélések a kívülről terelést és belső elidegenedést rögzítik, a megértés ezzel szemben lehetővé teszi a fokozatos megszabadulást a bensőségesült erőszaktól, valamint legelső sorban az ön meghatározásához szükséges erejének elnyerését. Jelenti-e ez, hogy a kegyelem és az igazság alapvetően kizárják egymást? Ez mindenestre olyan kérdés, melyet megfordítva az etika kell, hogy feltegyen a mélypszichológiának.

Kiindulva abból a belátásból, hogy a szimbólumok és mítikus képek saját és letagadhatatlan igazságot tartalmaznak, amennyiben lehetővé teszik az embernek, hogy számára jelentős tapasztalatokra emlékezzék, valamint kifejezést adjon teljesülni vágyainak és reményeinek — a mélypszichológia elősegítheti a BIBLIA SZÓVEGELNEK olyan megértését és magyarázatát, hogy azokat ne csak úgy olvassák, mint korábbi generációk hittapasztalatának tanúságait, hanem sokatmondóknak és üdvöskönek bizonyuljanak a mai ember átélése számára. A történetkritikai eszközzel dolgozó egzegézis fontos eredményeket hoz létre, amennyiben lehetővé teszi a vizsgált szövegek jobb megértését a maguk korhoz kötöttségében. De ez elégtelen marad, ha arról van szó, hogy a közölte megváltó hatását kell közel vinni az emberhez. A mélypszichológiai kifejtés éppen ehhez nyújthat segítséget, amennyiben a szövegeket mind tartalmuk, mind formájuk tekintetében az embereket egzisztenciájuk legmélyén érintő — egyedi-életrajzi vagy kollektív-emberisé-

gi — alapélmények sűrített kifejezéseként világítja meg és ezáltal megnyitja az utat a vallásos élet tulajdonképpeni értékeihez. Az mindenestre veszélyes volna, ha a lelki bajra koncentráció elvonná a figyelmet a strukturálisan okozott elnyomástól és az emberek konkrét történetük folyamán elviselt szenvedésétől.

Kiindulva abból a belátásból, hogy a nyelv szükséges ugyan, de nem elégséges kifejezési formája az önértelmezésnek és a másik iránti önközlésnek, a mélypszichológia felderíti a teológia — különösen a dogmatika — számára azokat a lehetőségeket és határokat, amelyek között a kinyilatkoztatás igazságait fogalmi formulákba öntenie és közölnie kell. Ezáltal Ágoston felfogásához közelít, mely szerint a keresztény üzenet megváltó ereje csak ott válik érthetővé, csak ott megy végbe, ahol azt az emberi lélek mélyrétegeivel sikerül kapcsolatba hozni. Ehhez pedig arra van szükség, hogy a keresztény hit áthagyományozott tanbeli tartalmait azok emberileg megérthető tapasztalati anyaga tekintetében mindig újonnan emészthetővé tegyék, ne pedig pusztán „külső” doktrínaként kínálják fel. Ezen háttér gondolat jegyében kell újra elővenni és tárgyalni a katolikus teológiában a „modernizmus” óta elintézetlenül maradt problémákat, mint például a tapasztalat és a kinyilatkoztatás viszonya — mégpedig azonnali tanítóhivatali ítélet fenyegetése nélkül.

Úgy tűnik azonban, hogy az, hogy a teológia és (mély-)pszichológia közötti interdiszciplináris vita ténylegesen nem kapja meg a szükséges szabadságot, kevésbé áll összefüggésben a szóbanforgó alapvető témák és problémák robbanékonyosságával. Az említett legújabb konfliktus kiváltó tényezője is minden bizonnyal más tény lehetett, mégpedig az, hogy a mélypszichológia radikálisan felderítette az uralkodás és az erőszak keletkezését és funkcióját, amint az a társadalmi kapcsolatokban mindenfelé fellelhető, valamint igyekezete ennek legyőzésére azáltal, hogy mindenfajta gyámkodással és külső irányítással szemben az ént tudatosítja és erősíti. Így szemlélve a dolgot, olyan kezdeményezések indulnak ki ebből a pszichológiából, melyek veszélyesnek, ha csak nem fenyegetőnek kell, hogy tűnjenek azon egyház számára, amelynek máig nehezebbé esik a keresztény ember szabadságát elismernie.

A pszichológia és a teológia viszonyáról folytatott régi-új vitában tehát nem annyira a hit alapjairól van szó, mint inkább — szemmel láthatóan — az egyházi hatalom kérdéséről, amely kérdés feltevését és nyílt megvitatását egyelőre minden erővel meg akarják akadályozni.

(—elk—)

»Az álszent
a buzgóság lényegéből mellékeset csinál,
a mellékesből pedig lényegeset.«

(Kozker rabbi)

A swabedoi kis emberek

Mese

A régi időkben kis emberek éltek a földön. Legtöbbjük egy kis faluban, Swabedoban élt, és Swabedo-belinek nevezte magát. Boldogok voltak és fülig ért a szájuk a mosolygástól és mindenkit üdvözöltek. A Swabedo-beliek legszívesebben puha szörmeckékét ajándékoztak egymásnak. Mindenki batyut hordott a hátán, amely puha szörmeckékkel volt tele. Amikor a Swabedo-beliek találkoztak, mindig adtak egymásnak egy szörmeckét.

Az volt az igazán szép, amikor a másiknak puha, meleg szörmeckét adtak. Ilyenkor azt szokták mondani egymásnak: „Szeretlek Téged!” Természetesen az is nagy öröm volt, ha valaki egy ilyen szörmeckét kapott. Ha egy szörmeckét nyújtanak neked, és átveszed, és érzed, hogy milyen meleg és szőrös, majd gyöngéden a szörmés batyuba teszed, akkor az valami csodálatos. Elismertnek és megbecsültnek érzed magad, ha valaki puha szörmeckét ad neked, és szeretnél te is neki valami szépet tenni. A Swabedo-beli emberek szívesen adtak egymásnak puha szörmeckéket, és életük kétség nélkül boldog és vidám volt.

A falun kívül egy sötét kis barlangban lakott egy nagy, zöld manó. Valójában nem akart egyedül lakni, és néha nagyon magányos volt. De úgy tűnt,

hogy senkivel sem jön ki, és valahogy nem szerette ezeket a puha szörmeckéket cserélni. Nagy értelmetlenségnek tartotta.

Egy este a manó a faluba ment és találkozott egy barátságos kis Swabedo-belivel. „Ma szép Swabedo-beli nap volt, igaz-e?” — kérdezte a kis ember mosolyogva. „Itt egy meleg szörmecke, különleges darab, neked őrizgettem, mert olyan ritkán látlak.” A manó körülnézett, hogy hallja-e őt más is. Majd átkarolta a kis Swabedo-belit és a fülébe sugta: „Idehallgass, nem tudod, hogy ha összes szörmeckédet szétszotod, akkor véget érnek Swabedo-beli szép napjaid?” A kis ember arcán meglepett pillantást és félelmet vett észre, és mialatt a manó bele nézett a szörmeckés-batyuba, hozzáfűzte: „Most valamivel több, mint 217 puha szörmed maradt. Légy óvatos az adakozással!” Azzal nagy, zöld lábával odébbállt a manó, otthagya a megzavart, boldogtalan Swabedo-belit.

A manó tudta, hogy minden Swabedo-belinek kifoghatatlan a szörmetartaléka. Amikor szörmeckét adtak egymásnak, rögtön pótlódott egy újabbal, úgyhogy a szörmeckék soha nem tudtak kifogyni. Mégis a manó bízott a kis emberek jóhiszemű természetében, és még másban is, amit

magában fedezett föl. Meg akarta tudni, vajon a kis Swabedo-beliekben is el van-e ez rejtve? Ezért hazudott tehát a kis embernek a manó, majd visszatért barlangjába és várt.

Nem sokáig kellett várnia: az első, aki arra ment és a kis Swabedo-belit üdvözölte, egy régi barátja volt, akivel már sok puha szörmeckét cseréltek. Meglepve állapította meg, hogy az emberke csak egy idegen pillantására méltatta, amikor ő szörmeckét adott neki. Utána azt ajánlotta neki az emberke, hogy vegye szemügyre fogyó szörmetartalékát, mire barátja villámgyorsan eltűnt. És az a Swabedo-beli azon az estén még három másikkal szemben vette ezt észre: „Nagyon sajnálom, de nincs számodra már több puha, meleg szörmeckém. Figyelnem kell, ki ne fogyjak belőlük.”

A következő napon elterjedt a faluban az új szokás. Mindenki elkezdte a szörmeckét őrizni. Voltak, akik még mindig ajándékoztak, de nagyon-nagyon óvatosan. „Megkülönböztetek” — mondták.

A kis Swabedo-beliek bizalmatlanul kezdték figyelni szörmeckéiket, és éjszaka óvatosan az ágy alatt rejtegették. Viták robbantak ki azon, hogy ki nek van a legtöbb szörmeckéje, és az emberek a szörmeckét már különböző dolgokért kezdték becserélni, ahelyett hogy egyszerűen ajándékozták volna.

A swabedoi polgármester megállapította, hogy a szörmeckék száma korlátozott, és kikiáltotta ezeket cse-reeszköznek. Az emberek azért civakodtak, mennyibe kerül egy étkezés vagy egy szállás más házában. Néhány szörmelopás is előfordult. Az esték már nem voltak odakint biztonságosak, amelyeken a Swabedo-beliek korábban a parkban vagy az utcákon sétálgattak, és egymást üdvözölték, és puha, meleg szörmeckét adtak egymásnak. De az volt a legrosszabb, hogy a kis emberek egészsége is romlani kezdett. Sokan panaszkodtak, hogy fáj a hátuk és a válluk, és idővel egyre több Swabedo-beli betegedett meg, különösen hátgerincsorvadásban. Meghajolva mászkáltak, a legsúlyosabb esetekben a földig hajoltak. Szörmés batyujukat a földön vonszolták. A faluban sokan abban kezdtek hinni, hogy a batyu súlya a betegség oka, és hogy jobb »

lenne a szőrmécskéket otthon bezárni. Rövidesen alig lehetett Swabedo-belit batyuval látni.

A manó először meg volt elégedve hazugságának eredményével. Látni akarta, vajon a Swabedo-beliek ugyanúgy éreznének és cselekednének-e akkor, ha ő önző módon gondolkodna. És a dolog folyását figyelve úgy érezte, sikerrel járt. Ha a faluba ment, nem üdvözölték őt mosollyal, és nem adtak neki puha szőrmécskét sem többé. Ehelyett bizalmatlanul végigmérték őt az emberek, ugyanúgy, ahogy egymást is végigmérték. És számára ez jobb volt. Számára ez azt jelentette, hogy szembenéz a valósággal. „Ilyen a világ” — szokta mondani.

Idővel egyre rosszabb dolgok történtek. Talán a hátgerincsorvadás miatt, de talán azért, mert senki sem adott nekik puha szőrmécskét, néhányan meghaltak a kis emberek közül. Ekkor aztán minden öröm eltűnt, és sajnálták a lakók kihalását. Amikor a manó halott erről, ezt mondta magában: „Én csak azt akartam nekik megmutatni, milyen valójában a világ. Én nem kívántam nekik a halált!” Megfontolta, mit tehetne most, és kitervelt valamit.

A manó barlangja legmélyén volt egy titkos akna, hideg, szúrós kőzettel borítva. Sok évet töltött azzal, hogy a szúrós köveket kiássza a hegyből, mert szerette ennek a hideg érzését, és szívesen pillantott a hideg, szúrós kőhalomra, abban a tudatban, hogy az mind az övé. Elhatározta, hogy megosztja a

Swabedo-beliekkel. Zsákok százait töltötte meg szúrós, hideg kövekkel, és a faluba vitte őket.

Amint az emberek a kövekkel telt zsákokat meglátták, boldogan és hálásan fogadták. Ismét volt valami, amit ajándékozni lehetett. Egyedül az volt a kellemetlen, hogy a hideg, szúrós kövek ajándékozása nem okozott olyan nagy örömet, mint a meleg, puha szőrmécskéé. Ugyanúgy a másik kezébe adták a köveket, de ez már nem nyújtott olyan meleg és barátságos érzést. Nem volt biztos, hogy mit gondol az, aki adja, mert a kövek igencsak hidegek és szúrósak voltak. Jó volt, hogy kaptak valamit a másiktól, de sokszor zavar és felsértett ujjak maradtak utána. Ha egy Swabedo-beli meleg, puha szőrmécskét kapott, legtöbbször „Hurrá”-t mondott, de ha egy hideg, szúrós követ kapott, akkor csak ennyit mondott: „Jujj!”

A kis emberek közül néhányan ismét meleg, puha szőrmécskéket kezdtek ajándékozni, és ez mind az ajándékozónak, mind a megajándékozottnak nagy örömet okozott. Talán csak azért volt olyan szokatlan, hogy valaki meleg, puha szőrmécskét kapjon, mert olyan sok hideg, szúrós követ cseréltek. A szőrmécskéik ajándékozása azonban nem lett többé divat Swabedoban. A kis emberek közül néhányan fölfedezték, hogy folytatni lehetne a szőrmécskéik ajándékozását anélkül, hogy készleteik kimerülneek. De a szörmeajándékozás szokását nem so-

kan ápolták. A bizalmatlanság mélyen gyökerezett az emberekben. A megjegyzéseikből lehetett hallani:

— Melyik szőrmécske? Mi rejtőzik emögött?

— Sohasem tudom, vajon meg fogják-e becsülni a meleg, puha szőrmécskémet?

— Egy puha szőrmécskét adtam, és egy szúrós követ kaptam érte. Ilyen bolond nem leszek ismét.

— Sohasem lehet tudni. Most egy puha szőrmécske, a következő pillanatban egy szúrós kő.

— Ha adsz nekem egy szúrós követ, akkor én is adok neked egyet. Oké?

— Szeretnék a fiamnak egy meleg, puha szőrmécskét adni, de nem érdemli meg.

— Néha megkérdezem, hogy a nagyapának vannak-e még szőrmécskéi a bankban?

Valószínűleg Swabedo minden polgára szívesen visszatérne a régi szép napokhoz, amikor szokás volt még a puha, meleg szőrmécskéik ajándékozása és kapása. Néha gondolt egyet egy kis ember, hogy milyen szép és jó volna, ha valakitől puha, meleg szőrmécskét kapna, és gondolataiból kiindulva elkezdene ő is puha szőrmécskéket ajándékozni, mint a régi napokban.

De valami mindig visszatartotta őt ettől. Megszokott volt számára, hogy látta, „milyen a világ valójában.”

(A szerző neve ismeretlen, amerikai jezsuita szerzetes.)

Kedves Fiatal Olvasóim!

Ez a most induló ifjúsági rovat elsősorban Nektek, Fiataloknak szól. Egészen pontosan a vallásos, még pontosabban a katolikus Fiataloknak. Ti utóbbiak lehettek ugyanis abban a hátrányos helyzetben, hogy születek és papjaitok révén szellemetekben és szabadságokban megkötözöttek vagytok. Őket ugyanis nem a szabadság szeretetére és nem is a szeretet szabadságára nevelték, hanem a vallásos engedelmségre és engedelmes vallásosságra. Lehet, hogy Nektek már nem tudták ezt olyan fokon átadni, mint ők kapták, mégis fontosnak gondolom, hogy Titeket bátorítsalak.

E sorok írója saját bőrén tapasztalta meg az engedelmeskedtető egyház szellemének egész poklát. Sokáig rettegsben élt, hogy kétségbe von valamely tévedhetetlennek nyilvánított hittételt (dogmát), vagy hogy összeütközésbe kerül a „Jézustól rendelt szent hatalommal” (hierarchiával). Kitérni ebből a börtönből csak azzal a felismeréssel tudott, hogy Jézus egyházának semmi köze a hatalmi önkényhez, sem a szellem, sem az életvitel diktatórikus megkötözéséhez. Jézus egyháza csakis a szeretet és szabadság testvéri közössége lehet.

Ne riadj hát meg az ifjúsági oldalon megjelenő írások hangnemétől, élességétől! A stílus és az irodalmi forma csak a világossátevél akarja szolgálni. A válaszok természetesen nem azzal az igénnyel íródtak, hogy újabb hittételekké legyenek, arra provokálnak csupán, hogy a saját fejeddel gondolkodj és senkinek – még az Isten nevében engedelmséget követelő tekintélynek – se rakd bele a zsebébe a lelkiismeretedet. Te, aki a harmadik évezred Tanija leszel, nem lehetsz vallásilag megnyomorított és infantilizált keresztény, hanem csak felnőtt gondolkodású és felelősségű érett ember, amilyen az a Názáreti Ács is volt, aki történelmet csinált.

Ha ezek az írások segítenek abban, hogy erősödj a szabadság szeretetében és a szeretet szabadságában, akkor érdemes volt venni a bátorságot és fáradságot is, hogy ezek a gondolatok megjelenjenek.

Nagy izgalommal szorítottok Nektek és köszöntelek Benneteket

Budapest, 1992. február

Kovács László

Képzelt riport egy római kihallgatásról

Motó: „Aki titeket hallgat, engem hallgat” (Lk 10,16)

Hamvazószerda

Még sohasem voltam Rómában. Most itt állok a világ első templomában. Már az úton elhatároztam, hogy riportot írok saját tárgyalásomról. Helyszíni tudósítást az eseményekről.

A tárgyalás holnap kezdődik. Ma hamvazószerda van. A templomban ragyogó fényár. A tündöklő fényben kínosan villog a lila gyász. Hirtelen agyamba nyilall egy sokszor hallott hivatkozás, miszerint azért tartozom hittel és engedelmséggel előljáróimnak, mert Jézus kijelentette: „Aki titeket hallgat, engem hallgat” (Lk 10,16). Nem tudok többé szabadulni a gondolatától. Felágaskodom és Őt keresem. Megvan! Csak Ő lehet! A szentélyben, nagy papi asszisztenciától körülvéve, ott áll a díszbeöltözött Jézus. Az égre emeli tekintetét és jóleső érzéssel nyugtatza a hatalmas tömeget. Lát-e engem is? A tömeg megmozdul. Engem is sodor. Éppen az Úr elé. Villámlik egyet gyűrűjének gyémántja a fényben, amikor ujjai közé hamut vesz és a fejemre szórja kereszt alakban: „Emlékezz ember, hogy por vagy és porrá leszel.” Egy pillanatra elfog a rémület. Zavaromban valamit dadogok. Jézus szeme élesen villan. Az egész díszes asszisztencia megbolydul. Ekkor kapok észbe. Ezt válaszoltam: „Te is!” Pedig ez csak úgy kicsúszott a számon, hiszen tudhatnám, hogy Jé-

zus soha nem lesz por és hamu. „De Uram, úgy megijesztettél ezzel a fenyegetéssel! Mire jó a kisembereket ijesztgetni? Mi célt szolgál? Nem tudtál volna valami lélekemelőbbet mondani? Mondjuk, amit még ács korodban mondtál: »Térj meg, és Tied az Ország!«?”

Leverten támoltyogtam ki a templomból, ki a térről. Célatalanul ödöngtem. Egyszer csak egy piacon találtam magam. A pecsenyesütő láttán éreztem, hogy éhes vagyok. Egész úton nem ettem. Jó, valami lacipecsenye! Gondoltam, jót tesz a tárgyalás előtt egy finom falat. A szabadban, egy talponálónál eszegetem a húst, amikor egy tisztas

matróna morogva meglök. Kezében jókora sült hal. Ha jól értettem az olasz szót, hamvazószerdát emlegette. Uramisten, igaza van. Megszegtem a mai szigorú böjtöt.

Miközben a zsiros papírt a hulladékgyűjtőbe dobtam, elgondolkodtam ezen a szigorú böjten, vagyis koplaláson, ami napi háromszori étkezést jelent egyszeri jóllakással és hústól való tartózkodással. Háromszor enni, egyszer jóllakni, ez a szigorú böjt! Akkor Indiában mit csinálnak az emberek? És húst sem enni. Csak sült halat??

Egy részeg vigyorgott rám. Megveregtetem a vállát és elindultam a Szent Officium felé.

- Kérdések: 1) Mit jelent nekem hamvazószerda?
2) Ha hamvazokodom, miért?
3) Ha böjtölök, miért és hogyan?

I. dialógus: Isten

Beléptem. A tárgyalóteremben hárman ültek. Majd elájultam a döbbenettől. A közepsőben felismertem az aranygyűrűs Jézust. Hát Ő a bíró! A másik kettő is bíró lehetett; de az is lehet, hogy az egyik az ügyhallgató, a másik pedig egy ülnök. Mielőtt bármit szóltak volna, én siettem hálát adni azért a nagy megtiszteltetésért, hogy ügyem kivizsgálása végett szíveskedtek Rómába rendelni, és egy olyan kis figurát, mint

amilyen én vagyok, szóra méltatni. És mindent maga Jézus teszi.

Ő leintett. Közölte velem, hogy neki minden kis figura fontos, a hit tisztasága pedig mindent megér. Ez a most következő dialógus (így!) csak tanítói tisztébből fakadó kényeszerű kötelesség. Javasolta, hogy azonnal térjek rá az Istennel kapcsolatos dogmatikai tévedéseimre. Kezébe vette a Denzingert. (A dogmatikai döntések gyűjteménye. — A szerk.)

(A továbbiakban közlöm a párbeszédet; a szereplő személyek rövidítve:
Jézus = J, Ügyhallgató = Üh, Ünök = Ül, Vádlott = V.)

V: Uram – kiáltottam – te elfogadod az összes hittételt, ami a Denzingerben van?

Üh: Itt mi kérdezzük. Természetesen az Úr elfogadja az Egyház összes dogmáját, hiszen ő mondta: „Aki titeket hallgat, engem hallgat”.

V: Csak azért mondom, Uram, mert a dogmatikai tételek kétszeresen is kétesek, amint azt Te is bizonyára tudod. A szavak a valóságnak csak inadekvát megfelelői; ezenkívül pedig korhoz kötöttségük folytán nem egyértelműek.

Üh: Feleljen kérem, elfogadja-e az I. Vatikáni zsinat hittételét, miszerint az igaz Isten - műveiből - a természetes ész világánál biztosan megismerhető?

V: Szeretném hinni, de ha ilyen egyszerű volna, akkor mindenki hívő lenne.

Üh: Elég igennel vagy nemmel válaszolnia... Mit vall ön az Isten egységéről és hármasságáról? Elfogadja-e a katolikus hittételt: „Az egy Isten Szentháromság”?

V: Valószínű, hogy a Végső Valóság, akit Istennek nevezünk, valóban Egység és Közösség. De azt tisztázzuk, hogy a Szentháromság szó sem az Ó-, sem az Újszövetségben nem található. És azt is, hogy az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevek is jelek, szimbólumok Istenről.

J: Te, fiam, minek neveznéd az Istent?

V: A szeretett tanítvány szavával: „Isten a szeretet”, „Szeretet az Isten” (1 Jn 4,8.16).

Üh: Kérdés, mit értünk szereteten? Hittétel pl., hogy Isten föltétlenül igazságos is: a jókat megjutalmazza, a rosszakat megbünteti (ősi egyetemes tanítás).

V: Hát itt van a maguk két csúcsertékes istene: irgalmas is az Isten és igazságos is, mégpedig megtorló igazságossággal. Csak hogy a megtorlás hogyan fér össze az irgalommal?

Üh: Ha nem tudná, Istenben egyetlen képesség az, ami bennünk külön erény.

V: Köszönöm az ilyen egységet: szeretet és gyűlölet! A megtorlás forrása ugyanis nem lehet az irgalmas jóság, csak a büntető harag.

J: Fiam, te nem hiszel a büntetésben?

V: Uram, én nem hiszek a büntető és megtorló Istenben. Én büntetem magam a bűnöm következményeivel, de Isten erkölcsi magatartása irányában csak az irgalom lehet. De hogyan felejtetted el ennyire az irgalmas atyáról és tékozló fiúról szóló példabeszédedet?

- Kérdések: 1) Hiszel-e Istenben?
2) Ki a te Istened?
3) Él-e még benned a büntető isten félelme?

II. dialógus: Ember

A múlt heti dialógus kurtán-furcsán megszakadt. Semmi jót nem olvastam ki Jézus szeméből. A másik kettőről nem is szólván.

Római csavargásaim legmegrázóbb élménye volt két felirat: Rota Romana és Signatura Apostolica. Az első az Apostoli Szentszék rendes bírósága, a másik az Apostoli Signatura Legfelsőbb Bírósága. Csak nem Jézus az elnöke mindkettőnek?

A tárgyalás folytatódott. Pontosabban a dialógus. Az Ügyhallgató elém tett egy ívet, hogy egy órán át tanulmányozzam és írásban válaszoljak, hiszem-e a tételeket.

A tételek:

- „Isten a világot semmiből teremtette”
- „Időben teremtette”
- „Gondviselésével óvja és kormányozza”
- „Isten teremtette az első emberpárt test és lélek szerint”
- „Az emberi lélek szellem”
- „Az emberi lélek halhatatlan”
- „Az ősszülők eredetileg a megszentelő kegyelem állapotában voltak”
- „Az ősszülők a próbát nem állták ki, súlyosan vétkeztek”
- „Ádám bűne, következményeivel együtt, átszállott az összes emberre”.

Válaszok:

Tévedhetetlen hittételt fogalmazni nagy elővigyázatlanyság.

Minden kor a maga számára fogalmazza meg tételeit, engedjük meg, hogy újra fogalmazzzák azokat. Az utókor lehetőleg helyzetbe kerül, ha kiderül, hogy korszerűtlen filozófia, fizika, biológia, sőt teológia is lehet a tévedhetetlen dogma tárgya, mint pl. idő, test-lélek, származás, bűn átszármazása.

Ma így fogalmaznám ezeket a tételeket:

- Isten a maga szeretetéből hozta létre a világot, embert.
- Szeretetével ma is áthatja.
- Az embernek van belseje és külseje
- Az embernek van relatív szabadsága.
- Az embernek van örök reménye.
- Kezdetről fogva szeretetre van rendelve.
- Úgy tűnik, kezdetről fogva vét a szeretet ellen, aminek következményei vannak magára és utódaira is.
- Ilyen következmény azonban nem lehet a bűn átszármazása, ha a bűn személyes, tudatos és akarati ellenszegülés a szeretetnek. Az analóg bűn értelmezés üres kibúvó, hiszen az analóg bűn nem bűn. Bűn átszármazásáról sem az Ószövetség, sem az Újszövetség nem tud, kivéve Róm 5,12 kétes mondata: „Ezért, amint a bűn egy ember által lépett a világba, a bűn miatt a halál, s így a halál minden emberre áterjedt, mert mindnyájan bűnbeestek”. Megjegyzendő, hogy a Vulgata fordítás a „mert” helyett „akiben” ill. „amiben”-t fordított (ti. Ádámiban ill. Ádám bűnében mindannyian bűnbeestek). Szégyen, hogy egy téves fordítás miatt egy dogmába becsúszott szó soha többé nem korrigálható, mindvégig „sarkalatos hittétel”-ként kell kezelni!

Üh: Elkészült a válaszokkal? Köszönöm... Meg van elégedve szálláshelyével, amice?

V: Igen, köszönöm. A nővérek finoman főznek a Pápai Magyar Intézetben. Ma pl. sült hal lesz ebédre. Tetszik tudni nagybőjt péntekje van, és a hal nem hús, a hal hidegvérű állat. No, de mit fecsegek össze visza?! Laudetur... Atyám!

Kérdések: 1) Megdöbben-e a két csúcsertékes istenkép logikus következménye: a két csúcsertékes emberkép római megtestesülése (Szentszéki bíróságok)?

2) Te hogyan fogalmazod meg válaszaidat a világról, az emberről?

3) Elfogadod vagy elveted az áteredő bűn sarkalatos tételét?

III. dialógus: Vallás

Megtudtam, hogy Jézus miért nem ért rá velem foglalkozni. Különrepülőgépen Amerikába utazott. A képes magazinok címlapján láttam viszont. Milliós tömeg előtt misézett. Büszkeséggel tölthetett volna el, hogy én egy ilyen világvallásnak vagyok a tagja. De most saját bajaimmal voltam elfoglalva.

Elérkezett a harmadik dialógus napja. A jól ismert teremben ismét hárman ültek. Azt hittem, hogy káprázik a szemem. Középen ismét Jézus ült, bár némileg eltért a múltkoritól. Nyájasan bólintott. Az ügyhallgató sima mosollyal tette fel a kérdést.

Üh: Ugye, kedves, ön tagadja a vallást?

V: Igen, Uram. Bár előbb fontos volna tisztázni, hogy mit értünk ezen a szón.

J: Tegye, fiam.

V: Köszönöm. Elvileg elfogadnám a vallást, mint istenhitet és Isten-ember kapcsolatát, de a gyakorlatban nem mindegy, hogy valaki milyen Istenben hisz, és hogy milyen kapcsolatot teremt ez a hit Isten és ember, valamint ember és ember között. A történelem a vallásokról (a vallással lett kereszténységről is!) olyan gyakorlatot mutat, hogy kénytelen vagyok ezt a vallásfogalmat és ezt a választ elvetni.

Üh: Elképesztő! Talán megmondaná pontosan, hogy mi baja, kérem?!

V: Az a bajom, hogy a vallások istene „Úr-isten” a szó legteljesebb jogi értelmében. Az „Úr-istenbe” vetett hit alá-fölérendeltségi jogviszonyt hoz létre az Isten és ember, de az ember és ember kapcsolatban is.

Üh: És ez baj?! Ön tagadja, hogy Isten a legfőbb hatalom birtokosa? Tagadja, hogy Jézus ezt a hatalmat adta nekünk, az apostolok utódainak, akik „szent uralommal” (hierarchia) gyakorolják hatalmukat az engedelmes hiveken, mint alattvalókon?!

J: Ne térrünk most át az Egyház témára. Fiam, úgy tűnik, hogy önt megfertőzte a kommunizmus vagy a demokrácia. De ugye tudja, hogy a „mellérendeltségi viszony” mindkettőben csupán szép szó.

V: Tudom, Uram. De éppen Te hoztál új kapcsolatrendszert a hatalmi rendszer helyébe. Igen, a „mellérendeltségi viszonyt”!

Csak nem felejtetted el, hogy Te Atyának mondtad az Istent, és azt hirdetted, hogy ne hívassuk magunkat semmiféle úrnak, mert „mindnyájan testvérek vagytok” (Mt 23,8)? És hogy a vezetőnek csak szolgáló hatalma lehet, nem úgy, mint a világ fiainak, akik zsarnokoskodnak népeiken (Lk 22,25-26)?

Üh: Ezen kívül mit kifogásol még ön a vallásban?

V: Amit kifogásolok, az mind ebből a vilásképből folyik. Kettőt említek: a kegyenc lelkületet és a fetisshitet, mágiát. Mindkettő „alattvalói” megnyilatkozás. A rossz értelemben vett szolga ura kegyeibe furakodik, és hízélgéssel, talpnyalással akarja kieszközölni urától, amit akar. Kegyenc hízélgéssel (kultusszal) való megszerzeni akarása...

IV. dialógus: Kinyilatkoztatás

Az éjjel Kung Fu ce (Konfucius) könyvét olvastam. Nem tudtam letenni az Írást. Kr.e. 551-479 között élt ez az ember. Ide jegyzem egyik mondatát: „Van olyan szó, mely az ember egész életére mérték lehet: a szeretet. Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd másnak!”

Üh: Folytassuk a párbeszédet, amice. Kivételesen csak velem és az Úrnök úrral. Urunk ugyanis most a nagy világvallások vezetőivel közösen imádkozik... Elfogadjate, hogy az Isten ki tudja nyilatkoztatni magát az embernek, és nemcsak ésszel felismerhető igazságokat, hanem ésszel föl nem fogható hittitkokat is képes közölni? Ennek megfelelően vannak természeteti és természetfölötti igazságokat tartalmazó kinyilatkoztatások és szentírások?

V: Istent olyannak gondolom, mint aki közölni akarja magát. Nem részleteket magából, hanem egész önmagát. Nem Istene múlik, hanem a befogadó emberen, hogy különböző korok különböző emberei („vallási zsenik”) rész-értékeket fogadtak be csupán Istenből... A kétféle igazságról és kétféle kinyilatkoztatásról azonban másként gondolkodom.

Ül: Tudtam.

V: Az emberi megismerés végességét magam is állítva, tagadom, hogy Ő felfoghatatlan hittitkokat közölne. Ez csak azok talál-mánya lehet, akiknek jól jön a köd, a misztikum, a magasabb rendű „tudás”. Jézus azért jött, hogy „mindent tudtul adjon” a barátainak, amit Atyjától hallott (Jn 15,15), és „elvezessen a teljes igazságra” (Lelke által (Jn 16,13)).

Üh: Rendben. És a természeteti és természetfeletti vallásokról mit mond?

V: Azt kérdezném, ha egy természeteti vallásban és egy természetfeletti vallásban ugyanaz a mondat szerepel a szent könyvekben, miért természeteti kinyilatkoztatás az egyik, és miért természetfeletti a másik? Azért, mert ez a másik a miénk?

Üh: Nem feladatom a válaszadás, csupán a kérdés. Ezért most még a következőket kérdezem: Úgy tűnik, hogy ön a mi szent könyveinket és vallásunkat egy sorba állítja más vallásokkal és azok szent könyveivel: így nyilván tagadja, vagy minden szent könyvre vonatkozóan állítja azok isteni sugalmazott-

Tessék megnézni egy vallási szertartást, mi más az, mint az isteni kegynek hízélgéssel (kultusszal) való megszerzeni akarása?

Ül: Uram, Jézus, utasítsd rendre ezt a pimasz frátert!

J: Beszélj csak, fiam. Mi a második kifogásod?

V: A fetisshit és a mágia, ami szorosan összefügg a kegyenc lelkülettel. Ez a vallási rögeszme arra a feltevésre épül, hogy amit az ember morális ereje (értelem, akarat, érzélem) nem érhet el, azt elérheti olyan „kegyelmi eszközök” (fetis) használatával

- Kérdések: 1) Vallás vagy életforma a kereszténység?
2) Vallásos vagy-e vagy keresztény?
3) Káros vagy hasznos a vallás?

ságát is?

V: Az isteni indítást az írásra és az igazság közlésére vonatkozó akaratot az íróban mint isteni „sugalmazást” elfogadom, de minden szent és értékes könyvre érvényesnek gondolom.

Üh: Kétségbevonja ön, hogy a szentírásban és a szentagyományban található isteni kinyilatkoztatások őrzője és hiteles magyarázója a Római Katolikus Egyház Tanfőhivatala?

V: Ez minden hatalmi rendszerben így van. Hogy mi az igazság és hogyan kell értelmezni, azt az uralkodó párt mondja meg. A hatalom urainak kevés bizalmuk van a csóró kisember értelme és lelkiismerete iránt.

- Kérdések: 1) Mit gondolsz a kinyilatkoztatásról, sugalmazásról, tanfőhivatalról?
2) Vannak-e hittitkok, melyek alapvetően felfoghatatlanok?
3) Jézussal befejeződött-e a kinyilatkoztatás?

V. dialógus: Jézus Krisztus

Nagyon vártam már ezt a napot. Ma Jézussal beszélhetek Jézus Krisztusról. Igen nagy csalódást jelentett, amikor az ügyhallgató bejelentette, hogy az Úr elnézemet kéri, de ismét dolga van. Róma egyik templomában keresztutat végez, vállán a keresztel.

Üh: Talán jobb is, hogy nincs személyesen itt. Félt, hogy ön ma sok durvaságot fog összebeszélni a mi legszentebb Urunkról. Legutóbb az ülnök úrnak is úgy tűnt, hogy ön tagadja Jézus istenségét, ami a keresztény hitnek legsarkalatosabb tétele (Kalkedoni zsinat). Jézusban a Fiú testesült meg, ezért Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Jézus egy isteni személy, két természettel.

V: Számomra Jézus, ahogy őt az evangéliumokból megismertem, az Istent jeleníti meg és az Istenhez mutat utat. Ennek a kérdésnek dogmatikai feszegetése mindig csak eretnekégetéshez és elítélésekhez vezetett, ahogyan arra a mi Madách Imrénk is utalt Az ember tragédiájában a homoúzi-osz-homoiúzi-osz vitával kapcsolatban. Nem hinném, hogy Isten számára - vagy akár magának Jézusnak számára is - ez lenne a legfontosabb kérdés. Már csak azért sem, mert csak szimbolikus és korlátozott fogalmaink

(mágia), melyek képesek az „Úr-isten” kegyes jóindulatát megindítani és tőle különféle javakat (kegyelmeket) kieszközölni.

J: Nem gondolod, fiam, hogy az Isten ezt a kerülő utat is adhatja a gyenge embernek, és tettként fogad el bizonyos jeleket, pótcelemekket (szertartásokat), csak higgyen ezekben az ember, és ezért a hitért Isten helyettük cselekszik?

V: Uram, hát nem Te mondtad, hogy kizárólag az Atya akaratának teljesítéséhez van kötve az Istennek-tetszés, és nem az „Uram, Uram”-ozáshoz (Mt 7,21)?

Üh: Utolsó kérdés: Elfogadjate, hogy az újszövetségi vallással a kinyilatkoztatás be van fejezve és tartalmilag új kinyilatkoztatás már nem lesz?

V: Így gondolta ezt minden vallás. A vallásalapítót istenné avatták, tanítását végérvényesnek és tökéletesnek nyilvánították (lásd Konfucius vagy Buddha). Meggyőződésem, hogy Isten soha nem hagyja abba a maga önközlését, és a különféle korok emberei közül mindig lesznek olyanok, akik új és új meglátásokra jutnak (csak istenné ne avassák őket!)

Ül: Elképesztő! Ez az ember tagadja Jézus istenségét, Isten végérvényes és teljes kinyilatkoztatását!

vannak a túlvilági dolgokról.

Ül: Arra feleljen, hogy Jézus Isten vagy nem Isten!

V: Uram, aki a vallástörténelmet valamennyire is ismeri, az tud arról, hogy hogyan csinál a vallásos hit Istenből embert és emberből Istent. Tudja, úgy, ahogy a római császárok pl. Isten megtestesülései, vagy ahogyan a nagy világvallás alapítóját, Buddhát, aki csupán életbölcseletet hirdetett és kvázi ateista volt, hisz az élet utáni megemmisülést (a nirvánát) vallotta, az utókor istenné avatta és ma is istennek vallják a buddhisták milliói!

Üh: Barátom, ne hasonlítsa ön a római császárokhöz és Buddhához Jézust! Feleljen, elfogadjate-e a kalkedoni dogmát?

V: Meg kell, hogy állapítsam: ha a Názáreti Jézusban tényleg megtörtént volna az Isten megtestesülése, a kalkedoni dogma az egy személyről és két természetéről olyan ellentmondásokat rejt magában, hogy tagadnom kell a két természet egyszerre valóságát. Ellentmondás-mentesen az isten-emberség csak úgy állítható, ha azt mondom: megtestesülés előtt lehetett Isten, megtestesülés után ember, halála után Isten. Nagyon is Istenhez méltó volna, hogy ha eljön embernek, akkor teljesen kiüresítse önma-

gát, amint Pál is írja (Fil 2,6-7), majd teljes emberi életével megmutassa az embernek az átistenülés útját, amire minden ember hivatott. Így példa volna és követhető is, különben csak csodálható és imádható!

Üh: Ezzel tehát tagadja a Jézus istenségét bizonyító csodákat, jövődöléseket, és Jézus feltámadását is!?

V: Ami Jézus „jeleit” illeti, ő maga megmondta, hogy ugyanazokat a tetteket vihetjük végbe, sőt nagyobbakat azoknál (Jn 14,12). Ami pedig feltámadását illeti, hiszem és vallom, hogy feltámadt az Atya dicsőségére, és erről barátainak is kézzelfogható bizonyosságot adott.

Üh: Jézus Krisztus Isten Fia - Megváltó. Mi a véleménye a Trienti zsinat tételéről: „Jézus Krisztus érdemszerző tetteivel, elsősorban áldozat jellegű kereszthalálával

megigazulást érdemelt ki számunkra. Lerótt az eredeti bűn büntetésének adósságát, eltörölte az eredeti bűnt és eleget tett minden más bűnért. Kérdemelt számunkra minden kegyelmet. Kiszabadított a Sátán hatalmából. Legyőzte a halált. Legyőzte tudatlanságunkat”? Mi a véleménye?

V: Jézus szabadító tevékenységét ebben az utóbbiban látom. Őt megismerve már nem mondhatjuk, hogy nem ismerjük a boldog élet Útját. Fényt hozott tanításával és életével a szeretet bűntől felszabadító Útjára, és aki akar, utána mehet. Minden más vallási praktikának gondolok: Ime van egy bűnbakunk, nekünk nem kell bűnhődnünk.

- Kérdések:**
- 1) Kicsoda neked Jézus?
  - 2) Miben látod a Jézus által hozott megváltását?
  - 3) Legyőzte-e Jézus a te tudatlanságodat?

VI. dialógus: Egyház

A késő esti órákra lettem beosztva kihallgatásra. Ennek oka, hogy Jézus ezen a napon egy nagy Mária-kegyhelyre utazott, Mária-ünnep lévén, de velem is találkozni akart. Boldogan mentem a bíróságra.

J: Fiam, nagy nap ez a mai, az Egyház Anyjának ünnepe. Feltétlenül meg akarom tőled kérdezni, hogy hiszed-e az egyház dogmáit Szűz Mária Istenanyaságáról; Mária szülés előtti, közbeni és szülés utáni szűzeségéről; Mária szeplőtelen fogantatásáról; Mária test és lélek szerinti mennybefeveléséről. Mit vallasz fiam?

V: Nagyon tisztelem és szeretem Anyádat, Uram. Főleg a szegény Máriát, a szolgáló Máriát, a szelíd Máriát. Azt gondolom, hogy nekem ennyi elég is, amint a Te Anyádnak is elég volt.

J: (feláll) Nincs több kérdésem. Ügyhallgató úr vegye át a szót. Fáradt vagyok. Isten önnel, fiam.

Üh: Ember, maga nem tudja mit beszél! Miért is fecseleli önre a mi Urunk a drága időt... Még az Egyházzal kell kikérdeznem. Kérem röviden válaszoljon! A láthatatlan szervezetről, amit Szent Pál Krisztus Titokzatos Testének nevez, és a látható szervezetről... Valamint arról, hogy Krisztus titokzatos teste a megváltás gyümölcseinek alkalmazása által épül. A megváltás kegyelme pedig a kegyelem-eszközökön (szentségeken) keresztül hatékony elsősorban.

V: Kérem, ne is folytassa. Az előzőkben is beszéltem erről. Most csak összefoglalom. Láthatatlan kegyelemröpködés és töltögetés helyett én csupán szeretetáramlásról tudok. Isten szeretete áramlik felém, az én szeretetem áramlik felé. Ennek lehet jele és pecsétje, ami mások számára érzékelhető. Ez a szeretet áramlik tovább az emberek között. Ennek is lehetnek jelei és pecsétjei. Egy Isten-ember, ember-ember szeretetközösség valóban titokzatos Krisztus szervezet, organikus, élő. Csak azt ne gondoljuk, hogy a szeretés, döntés pecsétekkel pótolható!

Üh: A látható szervezetről is megkérdezem. Krisztus egyháza hierarchikus és mo-

narchikus. Ami azt jelenti, hogy a kormányzó hatalomnak fokozatai vannak (püspök, pap, diakónus), és nekik vannak alávetve a hívek. A legfőbb hatalom egy kézben összpontosul, mert Jézus Pétert tette meg az egyház jogi fejévé, amit a világ végezetéig az ő jogutódjai birtokolnak. Az egyház a kinyilatkoztatott igazság megőrzésében és tanításában tévedhetetlen. Jézus egyháza egy, szent, egyetemes, apostoli (Apostoli hitvallás). Az üdvösséghez szükséges. Mi a véleménye?

V: Már az előzőkben válaszoltam. Önök a jog kényszerubbonyát húzzák Jézus szeretetközösségére. Nyilván a római állam jogrendszerét házasították össze a Názáreti Jézus szeretetközösségével, amikor Nagy Konstantin császár alatt államvallássá lett a kereszténység. Ennek a hatalmi struktúrá-

- Kérdések:**
- 1) Hogyan vélekedsz a Mária-dogmákról és -kultuszról?
  - 2) Tisztáztad-e az egyház kegyelem- és szentségtanát?
  - 3) Hiszel-e a jézusi testvéri struktúrában?

Vétkezhetünk is, mert Krisztus előtt és után már minden bűn megbocsátva, feltéve, hogy kérjük. A természetfeletti élet is rendelkezésünkre áll (kegyelem), főleg az Egyház nevű főszentségben tárolva és hét biztos tartályban (szentségek), csak hittel tankolnunk kell belőle és ez a segítő és megszentelő erő mindent elvégez bennünk. Mit nekünk sáttán, mit nekünk halál! A Megváltó már születésünk előtt mindent megtett helyettünk, néhány apróságot (hókusz-pókusz) leszámítva.

Üi: Teljességgel felháborító! Máglyára kellene vetni az ilyen!

.....

nak azonban semmi köze nincsen Jézus Krisztushoz és az ő népéhez. „Köztetek ne így legyen” - mondta -, „hanem aki a legnagyobb, legyen olyan, mint a legkisebb, és az előljáró olyan, mint a szolga” (Lk 22,26). Jézus egyháza nem urak és szolgák, hanem testvérek közössége, szolgáló vezetőkkel. Ami a tévedhetetlenséget illeti, ide eljut minden hatalmi rendszer, szintúgy a maga fontosságát illetően is.

Üi: Szabadjon megjegyezni, hogy olyan egyház, amelyről maga álmodik, nem létezik.

V: Apró nyomokban létezik, testvér. Olyan kisdud nyáj formájában, ahogy a Názáreti Ács csinálta. Persze nem tökéletes, de ez emberi gyengeségből és nem hatalmi tébolyból ered.

.....

Nagypéntek

A „Végső dolgokról” folytatandó dialógus végképp elmaradt. Vártam az én végső elítélésemre. De semmi sem történt. Ügyemet - úgy tűnik - „ad acta” tették. Az is lehet, hogy mindez még nem volt elég az ítélethez...

Utolsó nap Rómában. Ismét az utcákon ödöngök. Messze elkerülöm a peccsenyesütőt, hiszen nagypéntek van. Arra gondolok, hogy miért vagyok én itt? Miért foglalkoznak velem ennyit? Saját lelkiismeretem előtt pedig azt feszegetem, hogy mitől vagyok én még római katolikus keresztény? De egy másik kérdés is élém tolakodik szüntelenül: A római katolikus keresztény egyház mitől jézusi még? Teljesen össze vagyok zavarodva. A különféle arcokban élém álló Jézus vajon mitől Jézus még?

A Colosseum felé sodort egy nagy embebráradat. Azon kapom magamat, hogy megborzadok. Mi az, megbetegedtem? A Pápai Intézet fagyos közönye vagy meleg étele ártott meg? Vagy csak a fagyos tavaszi szél borzongat? Nem. A látvány borzaszt. A Colosseumban impozáns játék zajlik - passiójáték...

Kaifás: Kényszerítlek az élő Istenre, mondd meg nekünk, te vagy a Krisztus, az Isten Fia?

Jézus: (elgyötörten) Te mondad.

Pilátus: Tehát király vagy te?

Jézus: (elgyötörten) Úgy van, ahogy mondd.

Nézem a nyomorultat. Miért jó kikényszeríteni belőle kétértelműségeket?! Közben szemem a díszruhás, aranygyűrűs, trónoló „Jézust” keresi. De csak a Nyomorultat látom, amint vonszolja a keresztet a megírt forgatókönyv szerint. Már a ruháját tépik... A keresztre szegeznek... Ekkor látom meg őket... Közvetlen a Kereszt színpada mellett áll két emelvény: az Államfő emelvénye és az Egyházfőé...

Az ezután történetekről nem tudok pontos tudósítást adni. Minden erőmmel próbáltam előre furakodni, és magam sem tudom, hogy értem el a két emelvényt. Semmi mást nem akartam, csak térdre esve könyörögni, hogy még játékból se tegyék!... Kenyeret és cirkszt rendezni, lejátssza egy nyomorulttal annak a másik Nyomorultnak elpusztítását!? Lejátsszatni és páholyból szemlélni a kivégzést! Mint Kaifás és Pilátus!?

Könyörögni akartam, zokogni akartam, de merénylőnek néztek... Bedobtak egy sötét cellába... Aztán bedobtak oda még valakit... Ali Agcsa?... Szóval te akartad megölni a pápát?... Miért? Miért?

Vonatra raktak. Megtudtam, hogy a főinkvizítor járta ki, hogy utamra engedjenek. Bizonyára tanúkkal bizonyította, hogy beteg vagyok és nem egészen beszámítható... Tény, hogy kettős látásom van, amitől nagyon szenvedek... Jézust, a Nyomorultat látom és Jézust, az emelvényest, és szüntelen Lk 10,16-ot ismétlgetem. Hogyan kell érteni: „Aki titeket hallgat, engem hallgat”?!
Kovács László

Áprilisi közhelyünk

„Nem kell katolikusabbnak lenni a pápánál”

Milyen gondolatok húzódnak meg e mögött az állítás mögött? Először is, csak mintegy mellékesen, annak feltételezése, hogy „a pápa eléggé katolikus” vagy (s talán inkább ez): „a pápa a tökéletes katolikus”. Akár az első, akár a második feltételezés a helytálló, mindegy, mert mindkettő arról árulkodik, hogy az illető azonosít egy személyt egy szereppel, ill. magától értetődőnek tart egy ilyen azonosulást, s ezzel rendkívül sablonos gondolkodásmódról tesz biznyságot. Ráadásul a szerepet látja-tartja fontosabbnak, nem a személyt, amit némi tágitással így is mondhatnánk: az intézmény fontosabb számára, mint a személy. — Az pedig, hogy a pápa „eléggé” katolikus, vagy a „tökéletes” katolikus, arról árulkodik, hogy az illető egy funkcióbetöltést tesz meg az igazság mértékévé (egyebek között olyan ez, mintha kilogrammokban akarna térfogatot mérni), ill. hogy az illető „el sem tudja képzelni”, hogy a pápa esetleg lehet nagyon rossz katolikus is, azaz: a tekintélyt tartja az igazság kritériumának.

De ezzel már a közhely voltaképpen tartalmánál vagyunk: az így gondolkodó ember számára az igazság (és az igazságra építendő magatartás) kritériuma valami *külső* dolog, nevezetesen valamely emberi (a pápai) tekintély (amiben az is benne van, hogy az igazságot sablonokba, tételekbe — stílusosan szólva: dogmákba — szoríthatóknak tartja, s ezzel együtt végesnek, tehát az ember számára tulajdonképpen problémátlanul megszerezhetőnek és birtokolhatóknak). Ennek a felfogásnak egyenes következménye az engedelmesség eszménye, ebből eredően pedig az irányíthatóság (a „dróton-rángatás” értelmében).

Ezzel szemben azt képviseljük, hogy az igazságnak vannak *objektív* kritériumai: a gondolkodás szabályai, és *szubjektív*, azaz belső kritériumai: a lelkiismeretből fakadó meggyőződés különböző megállapításai; és hogy végső soron, a cselekvés igazságát tekintve, csak a belső hang lehet a mérték és mozgató erő: „Az én vezérem bensőmből vezérel” (József Attila: Levegőt!).

Mindamellert e közhely legmélyebb mondanivalója talán mégiscsak más síkon mozog: a végetség dicsérete, a határok közé szorított igazság és jóság magasztalása, pontosabban: a határok közé szorítás ideológiája akar lenni. Másképpen fogalmazva: a radikalitás kárhóztatása, hiszen a közhely nem zárja ki, sőt feltételezi, hogy *lehetne* a pápánál is katolikusabbnak lenni. De „ne akarjunk tökéletesek lenni”!

—n—s

»Nem az a szabadság,
hogy az ember azt tesz, amit akar,
hanem
hogy nem kényszerül arra,
hogy azt tegye, amit mások akarnak.«

Deme Tamás

Mi fán terem a közösség?

(Elmétkedés tévére, gyerekgondolatra, hitre — napi használatra)

HA EGYÜTT VAGYOK VALAKIVEL — IGAZÁN: az a közösség. A papám szerint, ha együtt van az ember Istennel: az közösség. A tesóm megkérdezte, mondhatjuk-e: *Isten, áldd meg az Istent!?* Szerintem ez nem értelmes, hiszen Isten mindig együtt van önmönmagával. Közösségben. Önmönmagát hogy áldhatná meg? Tesóm szerint az áldás szeretetből jön. Isten maga a szeretet. Ezért Isten megáldja magát. Áldott állapotából született az ember. Mondják is, hogy az áldatlan állapot — embertelen állapot. Az emberszületés viszont istenáldása. Így lett az ember: Istenfia. Az Ő képe, hasonlatosságára. Így lett Jézus — Emberfia. Mária-anyja képe és hasonlatosságára. Mária együtt gondolkodott Isten lelkével. Jézus tehát az Isten közössége az emberrel.

HA EGYÜTT VAGYOK A CSALÁDOMMAL — az a közösség. A család az Isten cipője. Anélkül is tudna járni, de cipőben sokkal jobb. Együtt szoktam fürödni a tesómmal, együtt bírkóznak a szőnyegen az apuval, együtt tanulok anyuval verset, együtt megyünk úszni, indulunk a tájékozódási futáson. Együtt eszünk reggel, este. Szólt is egyszer egyik osztálytársam: irigylis a reggelimet. Ő többnyire külön eszik. Egyedül, a hűtőből. A szülei korán kelnek. Este pedig mást csinálnak. Tévéznek.

Az én szüleim egészségesek. Sosem fognak elválni. A válás: betegség. Tesóm szerint nálunk azért nem lesz soha válás, mivel apu, anyu rendszeresen fogat mosnak. A tesóm néha zöldséget mond. Nyerskoszton él, azért. De az igaz, hogy a beteg meggyógyulhat.

HA EGYÜTT VAGYOK MAGYAROKKAL — az a közösség. Apum szerint mindenki magyar, aki magyarul beszél. Meg aki vállalja. A történelmünket, a balsorsunkat és a jóreményünket. Külföldön voltunk nemrég, de ott nem beszélte más a nyelvünk. Jólesett a fülemnek, amikor a határon innen újra magyarul ugatott egy kutya.

HA EGYÜTT VAGYOK A KUTYÁMMAL — az a közösség. Talált kutyánk van. Korábban több is volt. Nem mi keressük, ők találnak ránk. Olyanok, mint a szegények, akik érzik, kitől kapnak jó szót, ruhát. A kutyámnak Topi a neve. A barátomé Bátor. Én szoktam sétáltatni, meg etetni. Az a helyzet, hogy beszélni is szoktunk egymással. De anyuék nem tudnak erről. Topival közösek az útjaink. Ismerem a fákat, ahol megáll. Ő meg tudja, mikor örülök és mikor szomorkodom. Ilyenkor hosszasan rámnéz és megnyalja a képem.

HA EGYÜTT VAGYOK AZ UTCABELIEKKEL — az a közösség. Mindegyik srácot ismerem az utcában. És persze a lányokat. A múltkor valami hivatalos emberek el akarták venni a jászóteret. Egy hónapig tartott az önvédelmi harcunk. A tisztviselők háttára címkét ragasztottunk, és a lányok direkt hamisan énekeltek az ablakaik előtt. Amikor visszakaptuk a teret, a zsebpénzünkéből tíz gombócós fagyalalt-ünnepet tartottunk. Apu is megmondta a főnökének: jössz még te az én utcámba. A főnök mamája beteg. Mi vittük neki az ételt, pedig más utcában lakik.

HA EGYÜTT VAGYOK A TEMPLOMBELIEKKEL — az a közösség. Mindenkit ismerek látásból. A colos szerelő felesége biztos gyereket vár megint. Olyan érdekesen mosolyog és a hasán kulcsolja össze a kezét, akárcsak a plébános bácsi a beszéde közben.

HA EGYÜTT VAGYOK KATOLIKUSOKKAL — az a közösség. A múltkor a vonaton egy amerikai mormon ült mellettünk. Először nevettem, mert morgósnak értettem, aztán megbarátkoztunk, mert jó fej és jókat mondott. De így sem értettem egészen az ő vallását. A katolikusokét értem, mert azt elmagyarázták. Apu szerint a katolikus egyetemest jelent. Mondtam erre: én is szeretem az egyetemistákat, de ő kinevetett. Aztán elmondta, hogy katolikus bárki lehet. Mindenki lelkileg rokon. A néger is, az arab is, az indián is. Elhatároztam, hogy a nyáron indián katolikus leszek társaimmal. De akkor még kicsi voltam.

HA EGYÜTT VAGYOK KERESZTÉNYEKKEL — az a közösség. Régen nem érttem, mi is az a felekezet. A tesóm mondta: ez a fele valaminek. Akkor nem jó mondtam. Kevés. De ő erősködött: az almának is mindkét fele jó. A feleség is ember-fele. Szóval — rész a felekezet. Rájöttem, hogy református is, evangélikus is — mind Krisztusban hisz. Rájöttem, hogy össze kéne hozni mindet. Összeköltöztetni. Hadd legyenek EGYEK. Újra. Jól összekeverném a neveiket. Lenne: *reformikus, katangélikus, evanmátus*. Mindegyik Krisztus felé gyalogol. Ez egy tájékozódási futás — hitben.

HA EGYÜTT VAGYOK „RÖHI-KÖZI”-EKKEK — az a közösség. A RÖHI-KÖZI-ben nevetni és imádkozni meg játszani szoktunk. Együtt agyagozunk, együtt játszunk a passióban, sztanioi glóriával. És elmondjuk, hogy engedjétek hozzám jönni a szavakat. Együtt imádkozunk azokért, akik kiverték a kedvenc írónk félszemét. Együtt még a spenótot is megszeretjük — szólt vezetőnk. De tesóm inkább ellenségért imádkozik, mert a spenótot útálja. A vezetőnk meg *mosolyog*, mert szereti a máskéntgondolkodókat.

HA EGYÜTT VAGYOK BARÁTOKKAL — az a közösség. Anyu szerint az evangélium jó hírében ez is ott van: mindenki a barátom lehet. Ha akarom. Ha akarja. Megkérdezték, kibírnám-e magánzárkán, mint a filmen? Azt hiszem, hogy sohasem. Minden embernek az kell, az jár, hogy társa meg barátja legyen. Akinek van barátja, az már szinte egy vele. Jó az Isten, mert barátom. Ahogy Jézus is Atyjával egy közösség. Tehát nemcsak együtt van, hanem már EGY. Éppen ezért mondhatom: Áldd meg, Isten, az Istent! Akárcsak minket. Közösségeinket.

BIBLIA

Az április elmékedéseket Halász Endre szadai, a májusiakat Dr. Galla Gábor bői plébános készítette.

Április 5. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 8,1-11 — A sátáni kíséreltet

Petőfi áll a Tisza partján:

„Ez a föld legiámborabb folyója!”

Néhány nap múlva:

„Mint az őrült, ki letépte láncát,

Vágtatott a Tisza a rónán át.

Zúgva, bőgve törte át a gátot,

El akarta nyelni a világot.”

Ilyesmiről van szó a mai evangéliumban. A nemiség tisztetletreméltó világáról, amely Isten akarata szerint összehozza a fiút meg a leányt, hogy Isten szeretet-világát alakítsák ki egymás között, hogy ember szülessék a világra. A nemiségről, amelynek szerelemmé kell nemesülnie, amelyben az ember egyhez és csak egyhez köti a lelkét. Barátságággá kell szellemiesülnie, hogy ne csak testben legyenek egyesek, hanem szellemi társak is legyenek. Sőt szeretetté kell felnőnie,

hogy jóban-rosszban kitartó hűséggel, felbontthatatlan szövetségben álljanak egymás mellett. De ha ez az erő, mint az őrült, ki letépte láncát, áttöri a gátot, akkor elpusztítja a világot. A saját életének világát, a gyermekek világát, a családot, a nemzetet.

Ez a gátszakadás, amiről szó van, kétféle lehet. Az egyik megelőzi a házasságot. Ha a szexuális kapcsolat megkezdődik a házasság előtt, az megzavarja a tisztánlátást, elveszi a józan ítélőképességet. Így kerülnek össze azok a párok, akik később eszmélnék rá arra, hogy sem szerelem, sem barátság, sem szeretet nincs közöttük, csak a pusztá nemiség, ami nem időtálló. Mennyi csalódott ember, mennyi otthont vesztett gyermek, mennyi „árvízkarosult”!

A másik gátszakadás a házasságtörés. A

zsidók megkövezték a házasságtörőt. Igaz, hogy csak az asszonyt. De Jézus nem ismeri a kétféle erkölcsöt. Azért írogatja a férfiak nevét a porba, és azok a leleplezés elől inkább elszökdésznek szép sorban egymás után. Az Úr nem bagatelizálja a házasságtörést. A halálra vált asszonyt ezzel bocsátja el: „Többé ne vétkezzél!”

Jézus elvárja övétől, hogy megtagadják magukat, felvegyék keresztjüket és így kövessék Őt (Mt 16,24). Ő is felvette keresztjét, és amikor Péter próbálta lebeszélni erről, ezt sátáni dolognak minősítette. Ha mi nem akarjuk felvenni keresztünket, ha nem akarjuk megtagadni magunkat, ez is sátáni cselekedet. De ahogyan a próféta ígérte: „Aki utat nyitott egykor a tengeren át és ösvényt a nagy vizeken, utat nyit a pusztában és ösvényt a sivatagban” (Iz 43,16.19).

Gárdonyi beszél a Hatalmas Harmadikról, a gyermekről, aki „még nincs, de lenni akar”. Az ő lenni-akarása hozza össze a nőt és a férfit. De ezt a szinte ellenállhatatlan törekvést az emberben az észnek kell irányítania, az értelmet pedig az evangéliumnak kell meghatározni. Különben nem lesz építő, hanem romboló erő.

Április 12. — Virágvasárnap — Lk 22-23 — Passió Szent Lukácstól

„Alázva, törten álllok a szent kereszt alatt” — miután meghallgattam a passiót Szent Lukács előadásában. A szenvedéstörténet fölött nem lehet soha napirendre térni. Minden mozzanata megrendítő. Szent Lukács evangéliuma az ismert események mellett még néhány új adatot szolgáltat, ez legyen most elmékedésünk tárgya.

1. Lukács frását az „Irgalmas Szeretet Evangéliumának” szokták nevezni, mert szeme van meglátni az Úr életében különös szeretetét a szegények, elhagyottak, semmibeverték iránt. Ebben az evangéliumban halljuk, hogy Jézus külön szólt Jeruzsálem síró leányaihoz (23,28). Odafigyelt rájuk. Nem tekintette üres női érzégsnek részvételüket, de mélyebb felismerésre is felhívta a figyelmüket.

Az is „sajátja” Lukács beszámolójának, hogy csak ő említi Jézus keresztéről mondott hét szava közül e két elsőt. Hogyan is kerülhetne volna el a Jézus irgalmára figyelmes Lukács tekintetét az a mondat, amellyel Urunk a kereszten első szavával nem édesanyjához szól, nem a hűséges asszonyokhoz, nem is magáról beszél, hanem gyilkolóiért imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik...!” Az Őt gyöttrő katonák ruhái szétoztásán szórakoznak, Ő pedig megtalálja számukra az egyetlen mentséget: „...nem tudják, mit cselekszenek!”

De semmivel sem kevésbé figyelemreméltó a második mondat, amelyben elfogadva a jobb lator bűnbánatát megígéri számára az örök boldogságot: „Még ma velem leszel a paradicsomban!” (23,34.43). Dizmász (a hagyomány így őrizte meg a nevét) rabló és gyilkos volt, és ha feltételezzük is, hogy ezt a munkát esetleg forradalmi lázadóként művelte, és akkor sem változtat azon, hogy nem csekély bűn terhelte a lelkét. A hit és a bánat hatalmas erejét ismerhetjük fel Urunk üdvösséget hirdető szavaiból, amelyeknek megőrzését Szent Lukácsnak köszönhetjük.

2. Az isteni irgalom megnyilatkozásaival szemben az emberi gyarlóság megmutakozása még kirívóbb ebben a szenvedéstörténetben.

Gyászos figurája az evangéliumnak Heródes Antipász. Szent Lukács megírja, hogy Pilátus elküldi hozzá a megkötözött Jézust. A házasságtörő Heródes, aki bűnét azzal tetézte, hogy lefejeztette a Keresztelőt, szórakozni akar Jézus csodáin. Jézus „semmit sem felelt neki” (23,9). Nehogy azt gondoljuk, hogy Jézus semmibe veszi a bűnt. Dizmásznak megbocsát a bűnbánata miatt, de a nyegle Heródest szóra sem méltatja.

Heródes bűnén talán nem csodálkozunk, de szomorúan kell elgondolkodnunk azon, amiről ismét csak Lukács számol be nekünk, hogy mit tettek az apostolok a legszentebb pillanatokban (22,24). Jézus testét és véréát adja övének, azután az árulóról beszél nekik. A figyelmetlen apostolok pedig azon vitatkoznak egymás között, hogy ki

tekinthető közülük nagyobbak. Az evangéliumot ismerő tudja, hogy ez volt a témájuk már a kafarnaumi úton (Mk 9,34) és Jeruzsálem felé haladva is (Mt 20,20), és Jézus mindkét alkalommal kioktatta őket az igazi nagyságról. Ez a harmadik rangvita azonban sokkal bántóbb. Ha mi, mai keresztények is tapasztaljuk a templomban vagy a templom körül, a legszentebb helyen a versengés, szeretetlenség, önzés hasonló tüneteit, az apostolok esete nem lehet mentség a számunkra, hanem inkább súlyosbító körülmény. Az ő bukásuk figyelmeztető, hogy hasonló bűnbe ne essünk.

Jézus hét szava közül még egy harmadikat is csak Szent Lukács őrzött meg nekünk, mégpedig az utolsót a hét közül: „Atyám, kezvedbe ajánlom a lelkemet!” Tegyük ezt mi is! Igaza van a költőnek:

„Jó nekem, Uram, a Te kezvedbe esnem.

Soha ne is engedj más helyet keresnem!”

(Sik Sándor)

Április 19. — Húsvét vasárnap — Jn 20,1-9 — A húsvéti hit

Megrendítően egyszerű ünnep a karácsony, amikor a hatalmas Isten jászolban fekvő Kisgyermekké lett, de sokkal nagyszerűbb a húsvét, amikor a megölt, hullává tett Názáreti Jézus feltámadt.

Bámulva állnak az üres sír előtt az apostolok. Sírbrálás szóba sem jöhet. „Őrséget állítottak a sírhoz, miután lepecsételték a követ” (Mt 27,66). Csalás még kevésbé. Hiszen ott állt az üres sír. Némán kiáltott. Nem is csalódhattak az apostolok, hiszen ha csak naiv álmodozók lettek volna, hamar ki kellett volna jőzaniuk a vértanúságig tartó üldözéstől. A Szentírást meg hogyan írták volna meg tárgyi bizonyítékul önmaguk ellen?!

Jézus Urunk nem csonttá-bórré soványodva, lenyüzöttan vánszorgott ki a sírből. Senki sem volt tanúja a feltámadásnak. A sírből „áthatolt az egeken” — ahogy a Zsidó levélben olvashatjuk (4,16), „felemelkedett

minden ég fölé, hogy betöltse a mindenséget” — állítja Szent Pál apostol (Ef 4,10).

A Fiúisten mint ember járt közöttünk, tanított, szenvedett, halt meg és támadt fel, „mint elsőszülött a halottak közül” (1 Kor 15,20). Ezért állítja a mai szentlecke, hogy „Krisztussal együtt ti is feltámadtatok!” (Kol 3,1). A 2. korintusi levél pedig azt, hogy aki „Krisztusban van, új teremtmény” (5,17).

Krisztus nem végzett fél munkát közöttünk. Végig akart vinni az úton egészen a célig. A cél pedig, amelyre lettünk, nem kevesebb, mint az örök élet Istennél. Ennél alább nem adhatjuk!

Nem is az tehát a dolgunk, hogy bizonyítsuk Krisztus feltámadását, hanem hogy tanúságot tegyünk róla. Mint akik Krisztussal feltámadtunk a bűnből és új életet élünk. Mint új teremtmények.

Jézus feltámasztotta Jairusz leányát, a

naimi ifjút, és feltámasztotta Lázárt is. De ezek később ismét meghaltak. Krisztus nem hal meg soha többé. És ez vonatkozik ránk is.

A húsvét a gyónás születésnapja. A keresztény ember feladata, Jézushoz hasonlóan, hogy „ahol megfordul, tegye a jót” (Csel 10,38). Ha ismét beleesik a bűnbe? Az ősegyház bizonyos bűnök alól csak a halálos ágyon adott feloldozást. Legalábbis a hittagadás, a gyilkosság és a házasságtörés eseté-

ben. 249 tavaszán kitört a Decius-féle egyházüldözés, vagy 30 éves csönd után. Sokan lettek „elesettek”-ké. Cassius és Aemilius is sokáig túrték a kínzásokat, de elgyengültek és feladták a küzdelmet. Cyprián püspök leírja, hogy tátongó sebeikkel kérték a feloldozást. „Várjatok, míg ránk derül a béke — írja Cyprián —, addig éljetez buzgón, istenesen!” Fábián pápa is vértanú lett. 18 hónapig nem tud összegyűlni a római nép, hogy megválassza püspökét. Cyprián taná-

csoat kér a római papságtól. Közben csendesíti a bocsánatért zörgetőket: „Zörgessenek, de ne törjék be az ajtót!” 250-ben Viktor pápa elfogadja Cyprián tanácsát. 53. le-velében írja: „Úgy gondolom, hogy az így elesett vértanúknak három évi penitencia után meg lehet adni a feloldozást!”

A feltámadt Krisztus emberségünket felvitte a mennybe. Oda vagyunk hivatalosak mi is hófehér ruhában, amelyet megmos- tunk a Bárány vérében, a bűnbánatban.

Április 26. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — „Hogy látva lássanak!”

„Csak azt hiszem, amit látok!” Egy időre Tamás apostol is csatlakozott ahhoz a szek-tárhoz, amelynek ez a jelszava. Pedig ezt az elvet vallani és alkalmazni nagy szellemi ön-csonkítás! Nem szabad megfosztanunk ma-gunkat egyéb ismeretforrásoktól. Józan em-ber nemcsak azt tartja igaznak, amit lát. Még akkor sem, ha a „látáson” általában nemcsak a szemünkkel szerzett ismereteket értjük, hanem mind az öt érzékszervünkkel szerzett tapasztalást is. Az ember nagyon sok ismeretre az ész következtetésével jut el. A hit is nagy területről gyűjti be az igaz-ságokat. Csak arra kell vigyáznunk, hogy megbízható személy szavainak adjunk hit-telt, aki nem szándékozik téveszteni.

„A nép nagyon becsülte őket!” — halljuk az első keresztényekről (Csel 5,13). Az em-berek keresték a közelségüket, még az ár-nyékukat is (Csel 5,15). — Egy fiatalember beszélt, hogy iskolai padszomszédja térít-tette meg. Nagyon hálálkodott, hogy Isten

úgy vezette, hogy első nap éppen egymás mellé kerültek. Négy évig ültek egymás mel-lett. Rögtön észrevette, mennyire hat rá a padtárs. Nagy áldás hiteles tanúkkal talál-kozni! — Egy édesanya azt a tanácsot adta városba került fiának, hogy igyekezze min-előbb egy énekkarba bekerülni. Jó társa-ságot akart a fia köré. — Tamás apostol a „társaságának” köszönhetette, hogy végül mégis eljutott a feltámadás hitére.

Zakariás próféta, akinek könyvét a kis-próféták könyve között találjuk az ószövet-ségi Szentírásban, a Messiás koráról azt jö-vendőli, hogy „azokban a napokban tízen is eljönnek majd és megragadják egy-egy zsi-dó köntösének a szélét, és mondják: Hadd menjünk veled, mert úgy hallottuk, hogy köztetek lakik az Isten!” (8,23). Ez tehát Isten akarata, hogy minden egyes keresz-tény és minden keresztény közösség ilyen vonzó legyen a kívülállók számára. Hogy „rákérdezzenek”!

A teológia eddig három „teológiai helyet” ismert, ahonnan megismerhető Isten igaz-sága és akarata: a Biblia, az egyházatyák és a józan ész. A II. Vatikáni Zsinat felismert egy negyedik „locus theologicus”-t is: az „idők jeleit”. Ma ezen az alapon fel kell ismernie Isten Népeinek, hogy a „keresők” nagy száma miatt különös kötelességünk láttatni, magunkat megmutatni. Ahogyan Jézus Urunk tette Tamással: „Tedd ide... nézd... érintsd...”! Nincs szó arról, hogy Ta-más érintette volna az Urat. Ez a nyitottság az ő szívére, lelkébe is kinyitotta: „Én Uram, én Istenem!” — Nem lehet tabu-téma a belső meggyőződésünk, Istennel való kapcsola-tunk. Persze nem toladódnak, de minden érdeklődést észrevéve kell készségesnek lennünk, Szent Péter figyelmeztetése szer-int: „Mindig álljatok készen arra, hogy megfeleljetez mindazoknak, akik remény-ségtekről kérdőre vonnak titeket. De ezt szerényen, tisztességtudóan, jó lelkiismeret-tel tegyétek!” (1 Pét 3,15).

Gondolatok Beethoven III. szimfóniájának hallgatása közben

1795 Európa. A haladó emberek Párizsra tekintenek és ujjonganak. A tisztító tűz kisöpörte a gonoszt és reménységet hozott. Reménységet, hogy a régi rend megtörik: az Istenre hivatkozó monarchia, a születési előjogok kiváltságai, a lelkiismeretet irányító vallás.

A forradalom győzött és új rendet hozott: a népre hivatkozó monarchiát, a pénz általi kiváltságok rendszerét, és a mindenki magánéletét is ellenőrizni akaró totális államot. Szabadság, Egyenlőség, Testvériség — álmok maradtak, és ma is csak azok. Reméljük-e még az álmokat, vagy beletörődünk a keserű valóságba? A — hála néked Isten — megbukott bolsevik kollektívizmus után milyen rendre vágyunk? Visszanyúlunk a 200 évvel ezelőtti forradalom megoldási módozataihoz, amelyek csak Ál-Szabadságot, Elvben-Egyenlőséget és Nemlétező-Testvériséget hoztak?

Milyen társadalmat akarunk? Olyat-e,

- amelyben azoknak, akik nem hajlandók gyilkolást tanulni, kínos lelkiismeret-vizsgáló procedúra után kegyesen megengedik, hogy ingyen robotoljanak 22 hónapot?
- amelyben orvosok fiai orvosok, szakmunkások fiai szakmunkások, segédmunkások fiai segédmunkások, majd munkanélküliek, majd hajléktalanok lesznek, és milliók halnak meg úgy, hogy soha életükben nem ismerik meg Beethoent?
- amelyben olyan helyekre összpontosul a hatalom, ahová látványos TV-reklámokkal, szép fopaszakállal, a még több fogyasztás ígéretével és legfőképpen rengeteg pénzzel lehet bejutni?
- amelyben minden 15. ember a környezetszennyezésbe hal bele?
- amelyben profitvadász nagyvállalatok hatalmas reklám-propaganda gépezetei paszírozzák be az emberek agyába, hogy mit egyenek, mit igyanak, hogyan éljenek?
- amelyben az ember ideált erőszak- és rémfilmek gátlástalan hősei közvetítik?
- amelyben az a kereskedő, üzletember, igazgató, termelés-irányító, aki csak annyi fizetést vesz fel, amennyiért megdolgozott — egyenlő lesz az őrülttel?
- amelyben az emberi kapcsolatok is pénzzel megvásárolható tárggyá változnak az emberek fejében?
- amelyben a szolgának (miniszter) nevezett vezető az átlag ember jövedelmének többszörösét zsebelik be?
- amelyben azok is képtelenek saját lelki problémáikat megoldani, akiknek hivatásuk lenne a mások lelkével való törődés?
- amelyben a társadalom a beilleszkedési zavarral küzdő tagjait bűnözőnek kiáltja ki és rideg börtönökbe küldi el — ahelyett, hogy megpróbálná őket visszafogadni?
- amelynek a gazdasági szerkezetében a munka alkotó tevékenység helyett gyűlölt és nem kívánt dologgá válik?
- amelyben évente százezer embert mészárolnak le — a szülők kényelem szeretete és felelőtlensége következtében — az anyaméhben?
- amelyben a természeti környezetüktől megfosztott, elmagányosított, szeretet nélkülségre kondicionált, csecsemővé infantilizált, kiüresített belsejű embertömégek „boldogan” fogyasztanak — miközben pár ezer kilométerrel arrébb milliók halnak éhen?

Ki tudja, merre van kiút? Ki az, aki más mutat, mint a megcsömörlött régi-új rendek?

Ébredjetez, anarchisták, zöldek, zsidók, buddhisták, krisztuskövetők, vagy bárkik, akik le tudjátok fordítani a mai viszonyokra az örök álmat — a Béke és Szeretet Rendjét! Szükség van rátok!

Ámde vigyázzatok! Aki lát és nem beszél — gyáva. Aki beszél és nem cselekszik — szájhős. Gyávákából és szájhősökből pedig mindig van elég.

Várjuk hangotokat!

Beethoven ezt a szimfóniát Napóleonnak címezte. Amikor Napóleont császárrá koronázták, a címlapot összetépte, és a műnek az Eroica címet adta.

Május 3. — Húsvét 3. vasárnapja — Jn 21,1-19 — Jézus húsvéti ajándéka

A húsvéti esemény, Jézus feltámadása az apostoli igehirdetés középpontjában állt. Jézus különböző megjelenéseit és a megjelenésekkor tett kijelentéseit különös gonddal őrizte meg számunkra a keresztény hagyomány. A feltámadt Krisztus abban csodálatos, hogy nem csodálatos... Mintha Szent Pál érezné a szavak szegénységét, mikor Krisztus nagyságáról szól: Isten „nagyszerű erejének hatását Krisztusn mutatva meg, amikor halottaiból feltámasztotta s a mennyben jobbjára ültette, minden fejedelemség, hatalom, erő és uralom s minden néven nevezendő méltóság fölé” (Ef 1,19-21). És ez a megdicsőült Krisztus utánamegy tanítványainak. Nem áll eléjük ragyogó fenségben, dicsőségével nem söpri el kétélyeiket, hanem más utat választ.

Ennek egyik legjellemzőbb példája a mai evangélium jelenete, ahol szinte kínos aprólékosággal és pontosággal írja le az evangélista a történeteket. Ennek ellenére sokat foglalkoztatta a szentfrásmagyarázókat a csodálatos halfogásnál megadott pontos szám: 153 nagy halat fogtak ki a tanítványok. Bár a szám konkrét, a szentfrásmagyarázók közül sokan mégis szimbolikusan értették.

Május 10. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,27-30 — Jézus, a jó Pásztor

A mai vasárnap a liturgiában hagyományosan a hivatások vasárnapja. Szándékosan nem említettem a papi és szerzetesi hivatásokat. Egyrészt Jézus a pásztori hivatás tekintetében nem különböztet pap, szerzetes és laikus keresztény között. Ez a megkülönböztetés az egyház sajátos fejlődésének a terméke. Másrészt a kisközösségek 40 éves tapasztalata a hivatás fogalmának ártételésére tanít bennünket.

Mit jelent a keresztény közösség életében a pásztori hivatás? Kérdésünkre csak akkor válaszolhatunk, ha azt vizsgáljuk meg, milyenek akarta Jézus az őt követő emberek közösségét, vagyis az egyházat. A jézusi egyházképből kiindulva rajzolhatjuk meg helyesen a pásztori hivatás vonásait.

Jézus Krisztus egyházának alaptörvényévé s benne minden keresztény életének alaptörvényévé a szeretetparancsot tette. A szeretet alapmagatartása pedig a szolgálat. Ugyanakkor a szolgálat alapvetően ekkleziológiai (egyházati) kategória is. Különösen Szent Pál hívja fel figyelmünket arra, hogy a szolgálat egyházépitést jelent. Ami számára egyet jelent élő közösségek létrehozásával, építésével. Arisztotelész úgy definiálta az embert, mint „dzoón politikon”-t azaz „közösségi lény”-t. Ha ennek mintájára a keresztény ember lényegét akarjuk meghatározni, akkor azt mondhatjuk, hogy a keresztény ember „dzoón ekkleziasztikon” azaz „egyházi lény”. Ez az egyház, mint hely és közösség nem önépítő magánajátosságokat végzők egyháza. Másképpen fogalmazva: az egyház nem a mennyországba magánajátossággal maszek-bérletet váltani akaró emberek egymásmellettisége. Az egyház mint élő közösség — Szent Pál elgondolása szerint — olyan közösség, ahol mindenki a másik javának szolgálatával van elfoglalva. Az élő egyházi közösségben csak másokat építve építhetem magam jézusi emberré, és ennek a fordítottja is igaz: csak mások engem építő szolgálatára révén válhatok jézusi

Origenész például a Szentháromság titokzatos megjelölését látta benne: 3x50+3. Jeromos azzal érvelt, hogy az antik zoológusok szerint a halfajták számát 153-ban lehet megállapítani. Ezért az apostoli szolgálat mindenfajta „halat”, azaz mindenféle embert, mindenféle népet befog hálójába. De a szimbolikus magyarázatok helyett, úgy tűnik, sokkal egyszerűbb és kézenfekvőbb az az értelmezés, hogy a halak számának közlésével az evangélista Jézus ajándékának minden emberi elképzelést meghaladó gazdagságát akarta megjelölni.

A történet igazi lényegét azonban Jézus és Péter dialógusa adja. A görög szöveg kifejezéseinek finomságát a magyar szöveg nem tudja visszaadni. Tudniillik a Jézus által feltett kérdésben — „Szeretsz-e engem?” — használt „agapan” görög ige nem érzelmi hullámzást, nem vágyódást fejez ki, hanem cselekvő szeretetet, önmagunk odaadását, odaajándékozását, valamint annak szolgálatait, akit szeretünk. Viszont Péter válaszában — „Igen, szeretlek” — már nem ez az ige szerepel, hanem a „filein”, amely elsősorban az érzelmi és akarati ragaszkodást

emberré. Ezek alapján megfogalmazhatjuk, hogy Jézus egyházában a közösségépités alapelve az egymás szolgálat.

Hogy ebből mit valószínűsített meg az Egyház? Ennek átfogó elemzése nem ennek az elmélkedésnek a tárgya. Legyen elegendő R. Spaemann egyházzociológusnak a gondolataival válaszolni: „Jogosan az aggiornamento (nyitás) ezt jelenti: a kereszténységet, az egyházat az ellentmondás jeleként hatékonyra, a világgal való ellentmondásában korszerűvé tenni. De ebben az értelemben az Egyház még egyáltalán nem látott hozzá ténylegesen az aggiornamento-hoz. Szóaljjon csak fel az egyház a hatalmasokkal szemben, ha azok valóban jogtalanságot követnek el. Diktatúrában emelje fel a szavát a diktátorral szemben, a monarchiában a királlyal szemben, a demokráciában pedig a többséggel szemben,

Május 17. — Húsvét 5. vasárnapja

Jn13,31-33a.34-35 — Jézus megdicsőülése

Jézus megdicsőülésének gondolata a húsvéti ünnepkör szerves része. A mai evangéliumi szakaszban erről beszél Jézus tanítványainak. Ami viszont feltétlenül figyelmet érdemel, az a dicsőségről mondott beszéd időpontja: nem feltámadása után, valamilyen megjelenésekor beszél erről, hanem az utolsó vacsorán, az áruló Júdás távozása után. János evangéliumában, a búcsúbeszédben Jézus többször is szól az Atya megdicsőítéséről és önmaga megdicsőüléséről. Felmerül bennünk a kérdés, vajon miért tartja oly fontosnak az Úr a megdicsőítés-megdicsőülés gondolatát.

A kérdés megválaszolásához valamit sejtünk kell arról a világról, amelyből Jézus köznék jött. Mit tudhatunk róla? Annyi bizonyos, hogy Jézus tudatában volt annak, hogy Ő már a világ teremtése előtt az Atyánál volt, az Ő világának a részese volt, ahogyan azt imájában kijelenti (Jn 17,1-5).

fejezi ki. A második alkalommal ugyanez a kérdés-felelet ismétlődik meg. Viszont a harmadik kérdés-felelet eltér az előző kettőtől: itt már Jézus ugyanazt az igét használja, mint Péter. Jézus kérdését tehát így lehet értelmezni: Valóban szeretsz engem azzal a ragaszkodással, amit ígérsz? Amikor Péter erre is igennel válaszol, akkor kapja a megbízást véglegesen: „Legeltesd juhaimat!”

Ami Jézus és Péter dialógusában nem elhanyagolható szempont: Jézus a pásztori megbízást összekapcsolja a követésére való felszólítással. Vagyis a jó pásztor csak legelőről kell gondoskodnia nyájára számára, nemcsak vezetnie, oltalmaznia, védenie kell nyáját, hanem késznek kell lennie arra is, hogy életét odahelyezze. Félreértendő Jézust, ha ezt a pásztori megbízást csak az Egyház „hivatalos” pásztoraira értelmeznők. Ilyen szűk értelmezést Jézus nem ismert. Ő mindazoknak adja ezt a pásztori megbízást, akik az iránta tanúsított cselekvő és ragaszkodó szeretetükkel erre alkalmassá váltak. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez is Jézus húsvéti ajándéka számunkra.

ha azok ténylegesen jogtalanságot követnek el.”

Az imént felvázolt egyházkép adja a pásztori hivatás fő vonásait is. A jézusi közösségben nem az az irányulás, hogy ki hány ember felett képes uralkodni, hanem az a döntő, hogy ki hány embert képes szolgálni. Erre a pásztori hivatásra mindegyikünk meghívást kapott, akik megismertük és megértettük Jézusnak, a jó Pásztorunk tanítását. Ennek a hivatásnak a gyakorlását már a családban el lehet kezdeni, hiszen a férj és a feleség egymásnak pásztorai. De nem lennének hűségesek Jézus elgondolásához, ha a pásztori hivatást csak a családon belül gyakorolnók. Hiszen a pásztori hivatás gyakorlásának igazi területe az otthon falain kívül van: Jézust szerető és egymást szerető emberek testvéri, baráti közösségeit megvalósítani — egy életre szóló, nemes hivatás.

Ez egy dicsőséggel teljes állapot volt, melyből a Fiú ugyanúgy részesült, mint az Atya. Jézus földi pályafutása végén, küldetése befejezésekor erre az Atyánál meglévő dicsőségre vágynak vissza, amelyet már megtapasztalt. Jézus nem vágyódott világi dicsőségre, az hidegen hagyta. Nyilván világosan látta a különbözőséget világ hamis dicsősége és az Atya valós dicsősége között. De hát miben áll ez a dicsőség, amelyre Jézus annyira vágyott?

Erről bizony nincs tapasztalatunk, legfeljebb Jézus szavaiból következtethetünk valamire. Mindenesetre kiindulópontul szolgálhat Jézusnak az Atyához intézett kérése (Jn 17,1): az Atyától való megdicsőítést küldetése befejezésekor, mintegy az elvégzett munka ellenében kéri Tőle. Vagyis a mi nyelvünkre lefordítva a megdicsőítés fogalma elismerést, a jól végzett munka értékelését, elfogadását akarja jelenteni. Olyasvalamit, mint amiről Jézus a talentumokról

szóló példabeszédben tanít: „Jól van, te hűséges, derék szolga — mondotta neki ura —, mivel a kevéssé hű voltál, sokat bízok rád: menj be urad örömebe!” (Mt 25,23).

Azért annak is tudatában kell lennünk, hogy az Atya-Fiú kapcsolat nem redukálható csupán a teljesítmény-elismerés viszonylatára, hiszen ez szeretetre épülő, személyes kapcsolat. Ez Jézus részéről az Atya utáni vágyódásban, az Atya részéről pedig a Fiú elfogadásában áll. Vagyis Jézusban itt a földön mindvégig megvolt a vágyódás az Atya után, ezért amikor az Atyától kéri a megdi-

csőtést, akkor nemcsak elismerését, hanem elfogadását is kéri. A vágyódás és elfogadás a szeretet világában érvényes fogalmak, ahogyan Aranyzavú Szent Péter írja egyik prédikációjában: „A szeretet vágyat szül... Aki szeret, arra törekszik, hogy láthassa azt, akit szeret. Ezért van az, hogy a szeretet, amely Istent látni kívánja, nem mérleget, hanem buzdón törekszik a jóra” (Sermo 147: PL 52,594). Igen, ez a szeretet szülte vágyódás az Atya iránt hatotta át Jézust egész földi életében. Ez a szeretet szülte vágyódás készítette arra, hogy maximálisan

teljesítse az Atyától kapott küldetést, hogy az emberiséget a megdicsőületlen állapotból a megdicsőülés felé segítse.

Jézus kérésének és magatartásának nagy tanúsága számunkra az, hogy nem az alázat hiánya, ha kérjük az Atyát, részesítsen minket a maga és Fia dicsőségében. Csak legyünk mindig tudatában a helyes sorrendnek, a Jézus mutatta sorrendnek: teljesítsem a rámbízott feladatot, és utána kérhetem a mennyei Atya elismerését, visszaigazolását, amely nem kegy, hanem kiérdemelhető valóság számunkra is.

Május 24. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — Jézus ígéretei

Jézus hármasképe, ill. adománya olvasható ebben az evangéliumi szakaszban.

Először arról beszél tanítványainak, hogy az Atyánál biztos lakóhelye van mindazoknak, akik szeretik Őt és megtartják tanítását. Platon, a nagy görög filozófus mondta: „Kétségek között éltem, bizonytalanságban halok meg, és hogy hová megyek, nem tudom.” A pogány bölcselő szavai kétségbeesésről és bizonytalanságról tanúskodnak. Jézus szavai viszont reményről és bizonyosságról. Az abszolút jövő biztos tudatával akarja megajándékozni tanítványait és rajtuk keresztül minket is.

Másodszor azt ígéri tanítványainak, hogy elküldi hozzájuk a Vigasztaló Szentlelket. Jobb lenne nem lefordítani az eredeti görög szövegben használt kifejezést, a Paraklétosz-t, mivel többjelentésű szó: védőt, ügyvédet, vezetőt, segítőt, tanácsadót, vigasztalót jelent. Bizony, nagy szükségük volt a tanítványoknak a Szentlélek segítségére! Sok mindenre kellett őket emlékeztetnie. A kereszt botránnya ugyanis szétrombolta az apostolok Jézusba vetett hitét. A Lélek erejében voltak csak képesek arra, hogy pünkösd után öntudatosan tanúskodjanak:

Május 31. — Urunk mennybemenetele — Lk 24,46–53 — Befejezés és folytatás

A mennybemenetel tényével véglegesen lezárult Jézus Krisztus földi élete. Ha címszavakban akarom összefoglalni ennek az ünnepnek a mondanivalóját, akkor egy elentétes fogalom párral fejezhetném ki: *befejezés* — (és) *folytatás*. A fogalom pár első tagja arra utal, hogy a mennybemenetellel befejeződött egy olyan élet, amelynek kétezer év távlatából is kisugárzása van, amiről mi is megemlékezünk. Másik tagja viszont arra, hogy most már teljes súllyal a tanítványok vállára nehezedik mindaz, amit a Mester elkezdett: Isten Országának a megvalósítása.

Ha a mennybemenetel eseményét nemcsak a mai evangélium leírása alapján szemléljük, hanem egybevetjük ezt a szinoptikus evangéliumok leírásaival is, akkor azt vesszük észre, hogy az evangélisták különböző mozzanatokra teszik a hangsúlyt. Másik evangéliuma az ún. missziós-parancs adását emeli ki. Nem véletlen, hogy nála a húsvéti esemény és a mennybemenetel nem két különálló mozzanat, hanem egyetlen: a megdicsőült Jézus megnyilvánulása közöttünk. Márk evangéliuma ugyancsak a missziós parancsot állítja előtérbe, de hozzászól az Úr különleges együttműködését is: csodákkal segíti az ígértetők tevékeny-

„Nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk!” (Csel 4,20). Ennek következtében az apostolok meggyőződésének tartalma nem elsősorban Jézus halálán aratott diadalának pusztá ténye volt, hanem az, hogy Jézus ügye megy tovább! Ezek a tanítványok most már megértették, hogy az Isten Országának ígérete nem fulladhat kudarcba. Jézus ügye nem halt meg: rajtuk keresztül, az ő hitük erejében életrekelve megy tovább. Ez a küldetéstudat határozta meg azután az ősegyház életét is. Az őskeresztény apologéta, Jusztinosz így ír erről: „Jeruzsálemből mentek szét az emberek a világra, számszerint tizenketten. Egészen képzetlenek voltak, és a beszédben sem voltak járatosak. De Isten erejével mégis megmutatták az egész emberiségnek, hogy őket Krisztus azért küldte, hogy az Isten szavát mindenkinél hirdessék. Mi pedig, akik egykor gyilkoltuk egymást, most nemcsak távol tartjuk magunkat az összes ellenségünkkel szembeni ellenséges érzéstől, hanem azon vagyunk, hogy ne hazudjunk, és még a vizsgálóbíró se csapjuk be, mert a Krisztusról való hitvallásért még a halálba is örömmel megyünk.” És mindemögött a bátor tanúságtétvő magatartás mögött a Lélek ereje áll,

azé a Léleké, akit Jézus a mai evangélium tanúsága szerint megígért tanítványainak.

Harmadsorban békességet ad Jézus tanítványainak. A „menj el békességgel” vagy „menj békességben” szóhasználat Keleten szokásos búcsúköszöntés volt. De amit itt Jézus tanítványainak ad, az sokkal több, mint a távozójó barát utolsó kívánsága az ittmaradottnak. A „békesség” őszövétségi értelemben elsősorban az egészségnek, a rendezett életkörülményeknek, a jólétnek, a boldogságnak a kifejezése. Persze, már az őszövétségi szóhasználat szerint is jóval többet mond ennél a „békesség”. Jelenti az Istennel fennálló kapcsolatot is, magában foglalja Isten ígéreteit az ő népének. Jézus békéje nem a világ ingatag erőegyensúlyán nyugvó békesség. Nem külső körülmények függvénye, hanem belülről fakad, az Istennel fennálló kapcsolatunkból. A békességes embernek kisugárzása van. A békességes ember mindig érzi a felszólítást, hogy béke-teremtő legyen embertársai között is, mert a maga békessége is csak ettől válik hitelessé. A nyolc boldogság szellemében a béke munkálása által válik Isten kedves gyermekévé, Jézus igaz tanítványává (Mt 5,9).

ségét. Lukács evangéliuma inkább a megtérésre és a bűnbocsánatra teszi a hangsúlyt. Emelett van egy elgondolkodató mozzanat a leírásában: Azt olvassuk, hogy a tanítványok „nagy örömmel tértek vissza Jeruzsálembe” (24,52). Ez az öröm valahogy ellentmondani látszik az általános emberi tapasztalásnak. Olyan személy távozása közülünk, akit szeretünk, a legkevésbé sem szokta örömmel eltölteni az embert, sőt inkább szomorúsággal és fájdalommal. Joggal feltelezhetjük, hogy Jézusnak és apostolainak kapcsolata igazi testvéri, baráti kapcsolat volt. Akkor miért van öröm az apostolok szívében Jézus távozásakor? Nem ellentmondás ez? Az ellentmondásnak tűnő apostoli örömnél a magyarázata abban keresendő, hogy ez a leírás már tükrözi az ősegyház tapasztalatát: Jézus csak testi-látható formájában ment el, lélekben ott van a keresztény közösségben a Szentlélek által. Ezért nincs ok a szomorkodásra, hanem örömmel folytatni kell a Jézus által megkezdett munkát. Máté evangéliuma ugyanezt a tapasztalást meg is fogalmazza, amikor nála Jézus arról biztosítja tanítványait, hogy „veletek vagyok mindennap a világ végezetéig” (28,20).

Vajon igaz, ill. érvényes ez a mondat ma is? Ezt a kérdést azért kell feltennünk, mert

az átlag hívő ember ugyanúgy, mint a teológus, azt fogalmazza meg, hogy az Isten távoli Isten, aki nem sokat törődik velünk, Isten közelségét nem lehet érezni, és folytatnám az ezekhez hasonló kijelentések sorát. Mit válaszolhatunk erre? Elvont fejtegetések helyett a legegyszerűbb, ugyanakkor legegységelműbb választ a mai evangéliumi szakasz adja. Kiknek tette Jézus ezt az ígéretet? Nem a világnak általánosságban, hanem tanítványainak, vagyis mindazoknak, akik hajlandók folytatni megkezdett művét. Nem azoknak ígerte biztató támogatását, akik csupán lelki vigaszt keresnek Nála, vagy az élet nehézségeitől való megkímélést kérik Tőle. Azoknak sem, akik földi jólétük és túlvilági boldogságuk biztosítását remélik Tőle. Azoknak sem, akiket saját egzisztenciájuk építgetése köt le, és ennek érdekében még Istent is fel akarják használni. Jézusnak ezekhez az emberekhez semmi köze nincs, még akkor sem, ha hitüket hangoztatják.

Jézus azokkal van, akik azért élnek itt a földön, hogy növekedjék a szeretet országa. Ha valaki erre az útra lép, akkor belső bizonyossága lesz arról, amit Ő mennybemenetekor ígért: „Veletek vagyok mindennap a világ végezetéig!” (Mt 28,20).

Környezetvédő Nyugat?

Két-három éve a katonaságmegtágadás és erőszakmentesség eszméje még el nem ismert magatartás és gondolat volt Magyarországon. Hazaárulónak, elmebetegnek, eretnek szektásnak bélyegezték azt — szinte valamennyi oldalról —, aki ezt az ügyet képviselte. Mára bizonyos közéleti, politikai és vallási elismerésre tett szert ez a nemrég még „deviáns” gondolkodás- és viselkedésmód. Öndícséret nélkül mondhatjuk, hogy ebben részünk volt nekünk is.

Am egy új, sokkal nyomasztóbb, hatalmasabb és veszedelmesebb gonddal találunk szemben magunkat. Talán legnagyobb gyakorlati (és persze elméleti) gondunkkal, melytel *igazán elkötelezettek és kellő mélységgel, intenzitással ma Magyarországon szinte senki sem törődik*. Csupán verbális-hisztérikus hangok szólnak meg ebben az ügyben, vagy csak át nem gondolt, jelszószerűen odavetett „követelésekkel”, „javaslatokkal” találkozunk. Az egészen kevés megfontolt figyelemzetést, építő fölhívást pedig túlharsogja a lelketlen politikai tülekedők hangoskodása.

Az emberi létföltételek és a jövő nemzedékek létföltételei — és valamennyi földi élőlény létföltételei — ellen iszonyatosan kíméletlen irtóháború folyik *mind Keleten, mind Nyugaton*. Az emberiséget és a magyar társadalmat olyan kényszerpályákra terelték és terelik — politikai berendezkedéstől függetlenül —, hogy ön maga és gyermekei, valamint teremtményársai létalapjainak megsemmisítéséből *kell* élnie vagy *kell* kialakítania „életszínvonalát”.

Már a probléma kelet-nyugati elnevezése is manipulatív és arcátlan: egyszerűen csak „környezetté” degradálják létförásainkat, gyermekeink létförását, a Természetet, Isten teremtett világát. Pedig a nemhívók számára a legfőbb, a hívók számára Isten után közvetlenül a második legnagyobb érték és „tekintély” a Természet — eltekintve mindenfajta panteista okoskodástól.

Túl egyoldalúan ragadtuk ki és értelmeztük azt az öszvetségi mondatot, hogy hajtjuk uralmunk alá a természetet. Hiába olvasható e mondat közelében Isten azon terve is, hogy az ember gondos, felelős, szerető kertésze legyen a teremtett világnak. Sokat lehet vitakozni azon, hogy mit jelenthet az „uralom” szó. Egy bizonyos: nem jelentheti a Természet rombolását, megmérgezését, elpusztítását. Az ember természet fölötti uralma sokkal inkább Isten egyetlen uralkodásának mintájára értelmezendő: szerető gondoskodást, féltést, megtartást, felelősséget, ismeretet és védő cselekvést jelent.

Jobboldali és újbaldali „ellenzéki” szószólóink szélteben-hosszban prédikálták és prédikálják: létföltételeink rombolásáért (elsősorban) a kommunista rendszer felelős. Magam is ezt hittem és ezt vallottam mindaddig, amíg nem jártam Nyugaton. Most, a polgári demokráciában élve látom, hogy a nyugati környezetpusztítás alatto-

mosabb, veszedelmesebb és diffúz voltában is nagyobb méretű, mint a *részterületeken* ugyan brutális, de egyébként nyílt, föltűnő és az *ellenindulatokat is jobban kiváltó* „kommunista” típusú környezetszennyezés.

A trópusi őserdők — és mindenféle erdő — maradékainak rohamos pusztítását, a világtengerek elszennyezését, az Északi-tenger és az Adria haldoklását, az ózonpajzs súlyos károsodását, a talaj, a vizek, a jéghegyek, kőzetek, tengerek elárasztását rádióaktív hulladékokkal és biológiailag lebontathatatlan vegyszerekkel és mérgező nehézfémekkel, állat- és növényfajok millióinak kiirtását, az éghajlat és a légkör egyensúlyának fölborulását stb., stb., aligha varrhatnánk *egyedül* a kommunista rendszerek vagy bármiféle diktatúra nyakába.

Az egyes nyugati demokratikus országok fölszíni vizeinek, talajának és levegőjének viszonylagos tisztasága becstelen és kegyetlen csalás eredménye: a mérgeket, a szemetet szegényebb országokba — hozzánk és a Harmadik Világba — döntik. A környezetkárosító gyártási folyamatokat pedig „exportálják”. Ennek ellenére ez a viszonylagos „tisztaság” sem éri el a szükséges minimumot. A természet, a táj, a helyi kultúra rombolása, az erdők kizárólagos faipari nagyüzemékké züllesztése, az aszfaltozás és betonozás örülete, a gépkocsi és a gépek mindenek fölé emelése, a gépi zaj uralma (még az erdő legbensejében is), valamennyi folyó, patak elszegényített élővilágú csatornává „szabályozása”, kiegyenesítése, a természetvédelmi területek létesítésének gazdasági célú megakadályozása a nyugati természetgyilkolás legföltűnőbb jelenségei.

Vajon mennyire ismert tény Magyarországon, hogy Nyugat-Európában másfél-szer-kétszer-háromszor annyi műtrágyát és „növényvédőt” mérget szórnak ki egységnyi területre, mint nálunk? Hogy egy átlagos nyugati anya tejében hatszor annyi mérgezőanyag van, mint a tehéntejben és háromszor annyi, mint a tehéntejre megszabott megengedett fölső határ? Es vajon hányan tudnak arról a Szent Kelet után a Szent Nyugat előtt térdreknyszerített Magyarországon, hogy Ausztriában (például) még egyetlen nemzeti parkot sem lehetett létesíteni, mert a gazdasági hatalom ezt megakadályozta? Hogy gátlástalanul tarolják Magyarországi erdeit azért, hogy az így kiirtott fák tömegét fillérekért szállítsák Ausztriába kamionok karaványszerű szezereit éjjel és nappal? Hogy az egykor mesés Lapincs és Rába folyó egész Közép-Európában egyedülálló ártereit ezekben az években semmisítette meg a nagyhatalmú osztrák vízügyi lobb, egészen a magyar határ drótkerítéséig? Most a vasfüggöny lebontását használják ürügyül arra, hogy e csodálatosan szép vidék Magyarországra eső maradékát (Szentgottárd és Alsószőlők között) „nemzetközi együttműködés” címen töröljék el a Föld

színéről a benne menedéket lelt, kipusztulásra ítélt állatfajokkal együtt. Holott ez egyáltalán nem volna szükséges.

A nyugati típusú egyéni formális szabadság vitathatatlan érték. Amde a kevéspénzűek formális jogai versenyképtelenek a nagy propogandát kifejtetni tudó — adományokkal, ösztöndíjak osztogatásával stb. szinte bárkit lekenyerezni képes — gazdagok jogaival szemben. A maroknyi természetvédő szegény — a seregnyi természetgyilkos gazdag. A pénz hatalma még a gumibotnál, a szuronynál is mindenhatóbb. És még arra is futja, hogy a gazdagok és az általuk manipulált „önkéntes” alkalmazottak hadának terrorja leplezhető legyen.

A helyi polgári kezdeményezések is jelentős hordozói lehetnek a természet és a létforrások védelmének. A nyugati tapasztalatok azonban arra intenek, hogy *strukturális, független, arányos jogkörű intézményes biztosítékok* híján e kezdeményezések önmagukban csupán azt tudják elérni, hogy a mérgeket az egyik vidékről a másik — szegényebb, megvesztegethetőbb — ország-részbe szállítják. Ugyanígy nem lehet túlon-túl sokat várni a helyi önkormányzatoktól sem. Ausztriai tapasztalataim bizonyítják, hogy a természetrombolásban a helyi önkormányzatok gyakran a központi intézkedéseken és terveken is túltesznek, a természetvédelmi, tájvédelmi terveket megtorpedózzák.

A Nyugat vitathatatlan gazdasági, politikai és szociális eredményei, de tekintet nélküli természetrombolása — és annak még gátlástalanabb exportja — arra tanítanak bennünket, hogy ismerjük el a Nyugat vívmányait, de *egészsük is ki* azokat a létalapotok védelmének *strukturális, független, arányos jogkörű, intézményes biztosítékaival*, s követeljük, hogy építsék be azokat a demokratikus rend fundamentumába. *E biztosítékok nélkül a demokrácia csalás csupán(!): színházzal leplezett pusztító, rabló, népiptó diktatúra a természet és a jövő nemzedékek fölött.*

A legóvatosabb becslések szerint is Magyarországon évente (tíz)ezrek halnak meg rákbetegségben és légúti betegségben a víz, a talaj, a levegő, az élelmiszerek szennyezettsége miatt. A szív-érrendszeri betegségek nagy részében a gépi zaj jelentősége sem alábecsülendő. Százazrek betegeskednek, akiknek sikerül erős szervezetük okán mindezt túlélniük, és gyermekek tízezreinek szellemi és idegrendszeri állapota valja kárát a vegyszerek és nehézfémek inváziójának.

Nem szabad hallgatnunk, föl kell emelnünk szavunkat! Ahogyan elutasítottuk a közvetlen gyilkolás szakmájának tanulását, *ugyanígy* el kell utasítanunk a cinkos hallgatást, az alattomos, de még pusztítóbb diffúz tömeggyilkosság és kútmérgezés ellen.

Donella H. Meadows

Százszoros aratás

Kulcsfontosságú gondjaink a környezeti nevelés terén

Bevezetés

Földünkön naponta 35.000 ember — főleg gyerek — hal éhen. Mintha 100 teljesen tele jumbo-jet zuhanna le áldozataival. Naponta 220.000-rel több száj kér ételmezt. (De azért: a Föld képes megtermelni a 2000. év 6100 millió lakosának az ételmét.) Évente több százmillió tonna talaj pusztul el, ez Magyarországnyi területet jelent. 4 évente a sivatagos területek kiterjedése Nagy Britannia nagyságú területtel növekszik. (De azért: az elmúlt 30 évben kétszeresére nőtt a mezőgazdasági termelés, és léteznek talajt nem pusztító módszerek is.)

A Föld leáramló vizeinek 1/4 része használhatatlan az ember okozta szennyezések miatt. A fejlődő országokban a lakosság 60%-ának nincsen tiszta ivóvize. (De azért: mindenki számára megoldható volna a tiszta víz a világ lakossága cigarettaköltségének 1/3 részéért...)

Évente Ausztria-nagyságú trópusi erdő pusztul el Földünkön, ami áradásokat, aszályt, talajpusztulást, a víztározók iszappal való feltöltődését, fajok kipusztulását, az emberi települések és természetes kultúrák pusztulását okozza. Kelet-Európa erdeinek fele haldoklik a savas esőktől, a jelenség már fellépett az Egyesült Államokban és Kínában is. (De azért: létezik a világon évtizedekre-évszázadokra előrelátó és hatékony erdőgazdálkodás és újraerdősítés is.)

Minden embernek, minden nemzetnek meg kell értenie, hogy miként működnek a Föld természeti rendszerei, hogy tudomásul vegyék annak lehetőségeit. Szükség van a bolygó állapotára vonatkozó adatokra, s eszközök kellene a bölcs, hatékony, termékeny környezeti gazdálkodáshoz. Érzékenyen kell gazdálkodni a forrásokkal és méltányosan kell elosztani azokat.

Gondoskodni kell a dolgok megértéséről, az információkról, az eszközökről, a szaktudásról és sugallani kell a feladatokat: ez a környezeti nevelés feladata.

Mi a környezeti nevelés és miért fontos?

A) Mi az?

Garrett Hardin szerint a mai embernek „literátusnak”, „numerátusnak” és „ökolátusnak” kell lennie, tudnia kell írni-olvasni, számolni, és meg kell tanulnia fenntartható módon használni az összetett környezeti

rendszert, amelynek ő maga is része.

A környezeti nevelés fölkészíti az embereket, mint a bioszféra tagjait, az életükre. Megtanítja, hogy megértsék, megbecsüljék a környezeti rendszereket, együtt dolgozzanak vele, és fenntartsák annak teljességét. Szükség van erre a fajlagosság minden szint-

oldása, ami egyúttal más dolgokon ronthat, hanem az általános, tartós megoldás a cél. Nem javíthatás, hanem a dolgok jobbá tétele.

A környezeti nevelés foglalkozik tényekkel, célokkal, gondokkal, lehetséges megoldásokkal, modellekkel, forrásokkal és értékekkel, választásokkal, végrehajtással, értékeléssel. (A munka ezt példákon át mutatja be.)

A tények megismeréséhez szükség van tapasztalatra, megfigyelésre, monitorozásra, mérésekre; a modellezéshez meg kell érteni, miként működik a környezet rendszere, a célok és értékek kiválasztásához etikára is szükség van. Szükséges a környezet esztétikája, a szépség, a művészet, az inspiráció, a transzcendencia, a végső célok megvalósítása érdekében. Ki kell alakulnia elkötelezettségünknek, személyes felelősségérzetünknek az emberi társadalom és a környezet jóléte iránt, elkötelezettségünknek minden nehézség és elbátorítatlanító dolog ellenére, amíg a tények meg nem közelítik a célokat.

Mindezek az elemek eddig is a nevelés részei voltak, de külön-külön, az egyes szakokon belül. Szükséges, hogy a környezeti nevelés integrálja ezeket, és mind a gondok, mind a megoldások esetében a teljességre törekedjék. A környezeti rendszereket tudományosan, racionálisan, elemelve, pontosan és mélyen kell vizsgálnia, de felelősséggel és tisztelettel az egész iránt.

A környezeti nevelés nem helyettesíti, vagy nem teszi feleslegessé az akadémiai szaktárgyakat. Az összes szaktárgyra szüksége van, az összeset

használja. Például a növekvő olajárak kapcsolatosak történelmi, gazdasági, geológiai, műszaki, statisztikai, politikai és társadalmi kérdésekkel. Mindezen tárgyak szakemberei integrált módon foglalkozhatnak a kérdéssel, új perspektívából vizsgálhatják azt.

B) Miért?

Környezeti nevelés létezett, amióta csak az emberek kapcsolatban voltak a körülöttük lévő világgal és gyermekeiket tanították ezekre a kapcsolatokra. A természeti népek pontos fogalmakkal rendelkeztek a környezetről és mélységesen tisztelték azok rendszereit. Tapasztalataikat és tiszteletüket nemzedékeken keresztül adták tovább. Ez a magatartás azonban az idők folyamán változott.

jén és fokán. Mindenki tudnia kell, hogy mi a légkör, hogyan szennyezzük és mit lehet tenni e szennyezés ellen, s haladottabb szinten ismerni kell a műszaki eljárásokat. Meg kell ismerni egy-egy adott kérdésnek — pl. a légszennyezésnek — összes vetületét: történetét, az értékeket, az érzékelést, a gazdasági, technológiai és természeti kérdéseket, stb. Meg kell tanítani, miként kell kezelni és megjavítani a társadalom és a környezet kapcsolatát integrált és fenntartható módon; miként kell bevezetni új műszaki eljárásokat, növelni a termelékenységét, elkerülni a környezeti katasztrófákat, enyhíteni a károkon, bölcs döntéseket hozni.

A környezeti nevelés alapvetően a kérdés-megoldásra tanít, de holisztikus filozófia alapon. A cél nem egy szűk kérdés meg-

A környezeti nevelés eleinte annyira összefüggött a túléléssel, hogy nem kellett indokolni. A nevelés azzal foglalkozott, hogy miként élünk a világban, amelyben a természet sokkal hatalmasabb az embernél. Tudni kellett, hogy mely bogycok ehetőek, hol lehet vizet lelni aszály idején, hogyan lehet elkerülni az oroszlánokat, mely növények alkalmasak építőanyagoknak, melyek jók tűzelőnek vagy melyek gyógyító hatásúak. A környezeti ismeretek szükségesek voltak ahhoz, hogy védekezzenek a természet támadásaival szemben, és hogy használják annak ajándékait.

Az emberek és a környezet közötti kölcsönhatás azonban többé vált, mint túlélési kérdés. A természet örömet, szépséget, zenét, művészetet, vallást, értelmet is jelentett —, mindazt, amiért valaki élni akart.

Amint az emberi civilizáció evolválódott és városiasodott, a környezetről való felfogás durván megváltozott. A természet kezdett az emberiség hasznos szolgádjává válni. Megtanulták, hogy uralják és kihasználják. A környezeti nevelés mindinkább a források felhasználásának gyakorlati tudományává vált, a természet tanulmányozása pedig a csodák katalógusát és leírását adta. Ezekben az esetekben a természetre mint a társadalomtól elkülönült és az alatti dologra tekintettek.

Mindezek mellett sok mindent megismertünk, így a genetikai kódot, a trópusi erdők fajainak kölcsönös kapcsolatát, a tárgul mindenséget és az életet hordozó bolygónk különös, értékes, egyedülálló voltát. A formális nevelést intézményesítették az iskolák, a környezeti nevelés sok szaktárgy részévé vált. Ki nem mondott remény, hogy ha minden tudomány eggyé válik, teljes képünk lesz arról, miként működik a bolygó, és hogy az emberiség milyen módon lehet vele gyümölcsöző kölcsönhatásban.

Ahogy azonban az egyes szakokon belül a tudásanyag nőtt, az emberek egyre inkább specializálódtak, senki sem volt már képes arra, hogy a bolygót egészében lássa s megértse a kölcsönhatását az emberi kulturális és gazdasági rendszerekkel.

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a környezeti gondok egyre nyilvánvalóbbá váltak. Terjedtek a sivatagok, a szennyezések fenyegették a városiakok egészségét, kihaltak a tavak, pusztultak a talajok. Ezek túlléptek a határokon, globális gondokká váltak. E kérdések már nem illeszkedtek egyetlen tantárgyhoz, tudományos tanhoz sem. Azt mutatták, hogy az emberi lét alapja egy szélesskálájú, kölcsönösen összekapcsolt természeti rendszer, amely nem képes korlátlan mennyiségű visszaélést elviselni.

Most már beláttuk, hogy a társadalom károsan hat a természetre, agresszor, — a természet az áldozat, s a természet megvédéséhez szükséges a nagyobb tudás. A ré-

gi történelmi okok ma is érvényesek. Ismernünk kell az alapvető környezeti működéseket ahhoz, hogy életet termeljünk, vizet leljünk, és védekezzünk az időjárás ellen. Szükséges emellett vizsgálnunk a környezet állapotát és a támadásokkal szemben megvédenünk.

A környezeti nevelés igényli a gazdaság/környezet egész összefüggő rendszerének a bölcs igazgatását. A társadalom és a természet kölcsönösen hatnak egymásra, mindegyik befolyásolva a másikat, ha nem is uralkodó, de létfontosságú módon. Együtt emelkednek fel vagy együtt buknek el. Az emberi lények nem urai, nem áldozatai a természetnek, hanem gondnokai. A természetet nem lehet kizsákmányolni, de érintetlenül sem lehet hagyni.

Az 1975-ös Belgrádi Charta így írta le a környezeti nevelés célját: kifejleszteni egy olyan polgárságot, amelyik ismeri a környezeti gondokat és aggódik miattuk; rendelkezik a tudással, hozzáállással, motivációval és szakértelemmel a jelen gondok megoldásához és az eljövendő gondok megelőzéséhez.

A környezeti nevelés céljai:

- tanulni mások példájából; elkerülni hibáikat és megismételni sikereiket;
- előrelátni és elkerülni a környezeti katasztrófákat, főleg a visszafordíthatatlakat;

- a természeti erőforrásokat hatékonyan, produktívan, fenntartható módon kezelni;

- képesnek lenni olyan dolgok végrehajtására, mint az újraerdősítés, újrahasznosítás, családtervezés, — amelyek az emberek együttműködését igénylik;

- hogy pénzt takarítsanak meg, meg kell előzni a környezet károsítását, s nem utólag kell azt helyrehozni;

- el kell kerülni a pánikot, de fel kell ismerni a valódi sürgősséget;

- el kell érni, hogy az emberek jól informáltak és termelékenyek legyenek.

(Forrás: UNEP, 1990)

Tudósok felelőssége

A múlt év végén a világ jelenéért és jövőjéért felelősséget érző közel 1500 kutató és mérnök gyűlt össze Berlinben, hogy szembenézzen az emberiséget fenyegető veszedelmekkel. (International Congress of Scientists and Engineers).

A „fejlett világ” luxusa és pazarlása, a „fejldő” országok nyomora és környezetszennyezése, és a hihetetlen mennyiségben felhalmozott modern és konvencionális fegyverzet valóban pusztulással fenyegetik az emberiséget. Nem túlzás arról beszélni, hogy fordulóponton van az emberiség.

A természettudósok és mérnökök felelőssége azért különösen nagy, mert a katonai laboratóriumokban elsősorban ők dolgoznak, de ők járulhatnak döntően hozzá a nyomor megszüntetéséhez és környezetünk védelméhez is. Fel kell viszont arra is hívni a figyelmet, hogy ők „csak” a „hardvert” szolgáltatják, a „szoftvert”, a gyűlölet szítását, a nemzeti gőgöt vagy vallási fanatizmust az irodalom, a művészet, az „ideológia” biztosítja.

A konferencia eredményeképpen létrejött az elkötelezett mérnökök és tudósok világmozgalma. Jelszavuk: „Ne a halálért, — az életért munkálkodj!”

Berényi Dénes

E lap elküldésével megrendelheti az ÉV-et, de az is elég, ha a címet és a példányszámot (rózsaszínű vagy sárga) befizetési utalvány közlemény rovatában pontosan feltünteti.

Az előfizetett példány 7 Ft-tal olcsóbb!

Az előfizetési díj postaköltséggel együtt az 1992-es hat számra egy példánynál 270 Ft.

A csoportos előfizetés sokkal olcsóbb!

Közösségi folyóirat vagyunk, valószínűleg sokan választják a csoportos előfizetés (a postaköltség csökkentése ill. a terjesztői kedvezmény miatt sokkal olcsóbb) lehetőségét.

2 — 4 példányt már postaköltség felszámítása nélkül küldünk otthonába!

5 vagy több példány előfizetése darabonként

már 20 Ft-tal olcsóbb,

mint az egy példány postaköltséggel!

Az egy címre előfizetett példányszámtól függően az 1992 évi előfizetési díj példányonként:

1 példányos csomag: 270 Ft

2 — 4 példányos csomag példányonként 234 Ft (előfizetési díj 468 — 936 Ft)

5 példány fölött példányonként 192 Ft (előfizetési díj pl. 5 példánynál 960 Ft)

Megrendelem az „Érted vagyok”-ot 1992-re ..... példányban.

Az előfizetési díjat, ... Ft-ot, ugyanarra a címre, mint ezt a levelezőlapot, ezzel egyidőben elküldtem. Az előfizetett példányokat kérem a következő címre kézbesíteni:

Címzett neve:

Ország, irányítószám:

Település:

Utca, házszám:

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

TARTALOM

Tanulmány

Gergely G. András: Elpidia 2

Élő Nemzeti Kincs

Van sok öröm is! (Interjú a Szuly-Vigyázó házaspárral) 9

Az egyház életéből

Drewermann dosszié 13

Mese (nemcsak gyerekeknek!)

A swabedoi kis emberek 17

Ifjúsági rovat

Kovács László: Kérzelt riport egy római kihallgatásról 19

Közösség

Deme Tamás: Mi fán terem a közösség? 24

Vasárnapi emelkedések

Leveléd jött Istentől 25

Ökológia

Kiszely Károly: Környezetvédő Nyugat? 29

Százszoros aratás (Oldalak a GAIA sajtószemle 1991. évi számaiból) 30

Közhelyek

Márciusra: „Isten ennyit nem kíván” 12

Áprilisra: „Nem kell katolikusabbnak lenni a pápánál” 23

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

III/2. (12.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlasszám: 202-10809
Magyar Hitelbank Rt. Bp.V., Szabadság tér 5-6.

Aki 4000 Ft, vagy nagyobb támogatást ad a Család Alapítvány számlájára, annak állandó tiszteletpéldányt küldünk. Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható! Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Bisztrai György, IROTRON Kft.
Kiadóhivatal: 1476 Budapest Pf.40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatók, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült a NEOTIPP Nyomdaipari Szolgáltató üzemében, Budapesten.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

„Érted vagyok” (Exodus 3,14)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the hungarian catholic church.

Editor: GARAY András

Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.

Made on recycled paper.

The materials published by the „Érted vagyok” can be re-published free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of re-publication.

Megrendelő levelezőlap

Kérem, küldjenek az „Érted Vagyok”-ból ingyenes mutatványpéldányt a következő címekre:

Címzett neve:

Ország:

Ir. szám:

Település:

Utca, házszám:

Címzett neve:

Ország:

Ir. szám:

Település:

Utca, házszám:

bélyeg helye

„Érted Vagyok” folyóirat

Budapest

Kazinczyu. 3.

1028

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest, Kazinczyu. 3.

Előfizetés részszerinti postautalványon. Kérjük, az utalvány középső, Szelvény ill. Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1992-re (postaköltséggel):
belföldre 270 Ft;

szociális előfizetés (nagycsaládok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára) 192 Ft (postaköltséggel együtt), egy címre előfizetett legalább 15 példány esetén 90 Ft;

Itthon előfizetve Romániába, Szovjetunióba, Csehszlovákiába és Jugoszláviába 270 Ft; egyéb külföldre 1200 Ft, nyugaton 29 DM. A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Romániai előfizetés (postaköltséggel) 1992-re 120 lej a Marosvásárhelyi Római Katolikus Plébánia címére: Parochia Romanu Catholica, Ilonka Géza, Tirgu Mures, str. P-ta Tranda Firilor Nr.61, Jud.Mures Cod.4300. A romániai előfizetési díjakat a Család Alapítvány az ottani rászorulóknak megsegítésére fordítja.